

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**

**NÁZOR VEŘEJNOSTI ČESKOKRUMLOVSKÉHO REGIONU
NA SITUACI OSAMĚLÝCH MATEK V NOUZI**

Diplomová práce

Jméno autora: Bc. Barbora Maroušková

Jméno vedoucího práce: PhDr. Martina Hrušková Ph.D.

25.5.2009

Názor veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi

Diplomová práce se zabývá názory veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi.

Teoretická část objasňuje pojmy *osamělá matka* a *neúplná rodina*. Poukazuje na fakt, že v současné době ve všech evropských zemích počet neúplných rodin roste. Popisuje změny rodinného chování, ke kterým v průběhu posledních desetiletí došlo, a faktory, kterými jsou vysvětlovány. Práce dále informuje o základních faktech neúplných rodin v České republice (zastoupení osob v čele neúplných rodin dle věku, příčiny osamělosti, sociální pozice atd., počet a podíl narozených dětí mimo manželství během posledních dvaceti let, apod.), dále popisuje jednotlivé příčiny osamělosti matek - rozvod, svobodné mateřství bez partnera a ovdovění. Jelikož je s problematikou osamělých matek v nouzi úzce spjat fenomén domácího násilí, věnuje se práce také tomuto tématu. V závěru teoretické části se práce zabývá nejzásadnějšími příčinami vedoucími matky do nouzové životní situace.

V praktické části je popsán výzkum zaměřený na zmapování názorů veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi. K výzkumu byla použita metoda dotazování, technika dotazník. Výběrový soubor tvoří veřejnost českokrumlovského regionu. Cílem práce je zmapování názorů veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi. Výzkumem bylo zjištěno, že právě rodiny osamělých matek považuje většina veřejnosti za vůbec nejrizikovější skupinu dle jejího ohrožení nízkou životní úrovní. Zároveň se více než padesát procent respondentů domnívá, že nejzásadnější příčinou vedoucí osamělé matky do nouzové životní situace je právě jejich finanční situace. Významnou roli zde pravděpodobně hraje fakt, že výběrový soubor tvoří více než čtvrtina respondentů, kteří svou současnou finanční situaci považují za spíše problematickou či dokonce kritickou. Co se týče problematiky domácího násilí, z výzkumu vyplynulo, že více než polovina respondentů se domnívá, že k domácímu násilí páchanému na ženě ze strany partnera dochází nejčastěji v důsledku mužovy agresivity - zde byly nejčastěji zvoleny možnosti

agresivity vyvolané v důsledku požití alkoholu či jiných omamných látek, dále agresivity „vrozené“, tedy genetických predispozic k agresivnímu chování, a možnost agresivního chování jakožto řešení vyhrocené situace, kdy agresor není schopen ovládnout své chování (tzv. afekt). Domácí násilí je veřejností chápáno jako závažný problém týkající se značnou měrou života osamělých matek, nejvyšší podíl respondentů totiž považuje právě domácí násilí (páchané na ženě či jejím dítěti) za hlavní důvod vedoucí k podání žádosti o ubytování v azylovém domě. Dalším zásadním důvodem vedoucím k tomuto kroku je dle mínění veřejnosti opět problematická finanční situace. Výsledky dále ukazují, že pro více než šedesát procent respondentů je postoj oběti domácího násilí, která se často nikomu nesvěří a pachatele neprozradí, přestože násilí trvá i mnoho let, pochopitelný. Lze předpokládat, že s touto skutečností vidí veřejnost souvislost s týráním oběti již v období jejího dětství. Více než šedesát procent respondentů totiž zastává názor, že se značná část žen týraných v dětství v dospělosti opět stane obětí domácího násilí právě díky prožitým zkušenostem (snížené sebevědomí, násilí se pro ně stane vlastně jakousi součástí života, byť těžce snesitelnou).

Single Mothers in Emergency Conditions: Český Krumlov Region Public Opinion

This thesis focuses on the public opinion on single mothers in emergency conditions in Český Krumlov region.

The theoretical part defines *single mother* and *single parent family*. The fact that in many European countries the numbers of single parent families is increasing is stressed out. The theoretical part describes the changes in models of family behavior have been experienced in the last decades and factors which influence them. Also, basic facts on single families in the Czech Republic are presented e.g. female or male single parent family, their age, reasons for single family, social status, numbers and percentage of children born to single parents within last twenty years etc. In addition particular reasons of becoming a single mother are explained e.g. divorce, single parenting, becoming a widow. A phenomenon of domestic violence is closely related to the subject of single mother, therefore it is dealt with here too. The theoretical part conclusion shows principal reasons which cause that single mothers get into emergency conditions.

The practical part presents a research which focuses on public opinions on single mothers in emergency conditions in Český Krumlov region. The field research was conducted through the method of a questionnaire. The focus group was public in Český Krumlov region. The aim of the field research was to map public opinions of Český Krumlov region residents on single mothers in emergency conditions. The research showed that single parent (mother) families are considered to be a group with the highest risks to be exposed to low standard of living. At the same time more than 50 % of respondents think that the most obvious reason for single mother to be in a critical life situation are economic troubles and lack of finance. An important fact which contributed to this result is that more than one quarter of respondents thinks that their current economic situation is not easy or even critical. In respect to domestic violence issue, the research showed that more than half of respondents believe that domestic violence against women by their spouses is mainly a results men aggressive behavior. The most frequent answer picked was aggressiveness initiated by the use of alcohol and

drugs, than aggressive behavior inborn i.e. genetic predisposition to act aggressively and aggressive conduct like a way how to escape and resolve life situations which may appear to be unsolvable and an aggressor is not able to control her behavior. Public sees domestic violence to be a serious problem which is mainly present in single mother families. The most of respondents believe that domestic violence against mothers and children is the most frequent reason for single mothers to apply for subsidized single parent accommodation. The results also show that more than 60 % of respondents understand what domestic violence is and that very often victims never tell anyone and keep it secret even though they suffer for years. It is assumed that in this respect, public sees the relation between domestic violence and torturing victims in early childhood. More than 60 % of respondents believe that prevailing numbers of women who are victims of domestic violence in their childhood are victims of domestic violence also when they grow up mainly because of their previous experience when low self-confidence and violence become a part of their daily life even though hard bearing.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Názor veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi* vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/ 1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 25.5.2009

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce PhDr. Martině Hruškové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah	5
Úvod	6
1. Současný stav	7
1.1. Pojem osamělá matka.....	7
1.1.2. Neúplné rodiny.....	8
1.2.1 Pojem neúplná rodina.....	8
1.2.2. Trend neúplných rodin.....	8
1.2.3. Neúplné rodiny v České republice.....	9
1.3. Osamělost v důsledku rozvodu.....	11
1.4. Mateřství bez partnera.....	14
1.5. Ovdovění.....	18
1.6. Domácí násilí	21
1.7. Nouzová životní situace.....	25
1.8. Příčiny nouzové životní situace osamělých matek.....	25
1.8.1. Vztah s otcem dítěte.....	27
1.8.2. Uplatnění na trhu práce.....	28
1.8.3. Materiální a finanční situace rodiny	31
2. Cíl práce a hypotézy	34
3. Metodika	35
3.1. Použité metody sběru dat	35
3.2. Charakteristika výzkumného souboru	36
4. Výsledky	37
5. Diskuse	64
6. Závěr	89
7. Klíčová slova	91
8. Seznam použitých zdrojů	92
9. Přílohy	98

Úvod

Pro diplomovou práci jsem si zvolila téma *Názor veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi*. Jelikož jsem se v bakalářské práci zabývala problematikou zdravotně sociální situace osamělých matek v nouzi, přičemž respondentkami dotazníku byly klientky azylových domů pro matky s dětmi - ženy v obtížné životní situaci, téma diplomové práce jsem zvolila za účelem získat možnost přiblížit se této problematice také z opačné strany úhlu pohledu.

Dle názorů veřejnosti se příčiny a souvislosti obtížné životní situace osamělých matek různí. Samotná představa o výši životní úrovně a možnosti ovlivnit svým jednáním vlastní život je velmi subjektivní záležitost každého jedince, odvislá od mnoha faktorů např. sociálního statusu, kvality příbuzenských vazeb, předchozí osobní zkušenosti ocitnutí se v obtížné životní situaci a schopnostech jejího řešení, ekonomické nezávislosti, apod.

Cílem této práce je zmapovat názory veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi. Jaký postoj veřejnost k situaci osamělých matek zaujímá, zda je vnímá jako značně ohroženou skupinu v dnešní společnosti, jaké příčiny dle veřejnosti převážně vedou matky do tak obtížné životní situace, se kterou se nejsou schopny vypořádat samy bez cizí pomoci, apod.

Jelikož je s problematikou obtížné situace žen v nouzi spojeno velmi úzce téma domácího násilí, práce se zabývá rovněž názory veřejnosti českokrumlovského regionu na tento fenomén. Z jakých důvodů k domácímu násilí nejčastěji dochází, do jaké míry ženu ovlivňuje vlastní zkušenost s násilím v dětství v jejím dalším životě, na koho se týrané ženy převážně obracejí s žádostí o pomoc, apod.

1. Současný stav

Neúplné rodiny jsou veřejností, politiky i odborníky vnímány jako problém. V čele osmdesáti pěti procent těchto rodin stojí ženy a jednoduchým posunem začínají být jako problém často vnímány právě tyto ženy (nikoli již ekonomická situace jejich rodin či psychologické blaho jejich dětí). Příčiny vzniku těchto rodin „mimo normu“ jsou totiž mnohdy přesouvány na stranu žen, případně jsou osamělé matky přímo obviňovány z obtížné situace, v níž se nacházejí. Přitom ale mnohdy dochází k zaměňování příčin a následků a ke zkreslování skutečnosti. (19)

1.1. Pojem osamělá matka

Za osamělou matku je považována matka neprovdaná, rozvedená, ovdovělá, dále matka, jejíž manžel je ve výkonu trestu, ve vyšetřovací vazbě, eventuálně matku opustil a dále matka, jejíž manželství sice trvá, ale dochází v něm k týrání matky (případně dítěte). (33)

Podle Kozlové, Tomanové (35), lze osamělé matky obecně rozdělit do tří skupin. Osamělé matky, kterým manžel, partner zemřel, tedy vdovy s dětmi. Osamělé matky, které mají děti z rozpadlého vztahu. Třetí skupinou jsou matky, které záměrně zůstávají svobodné a mají dítě/ děti s mužem, s nímž neplánují trvalý vztah, popř. ženy, které dítě adoptovaly, přijaly do pěstounské péče – zvolily mateřství bez partnera.

Dvořáčková (22) definuje osamělou matkou na základě studie JUDr. Kepkové jako:

1. matku svobodnou,
2. matku rozvedenou,
3. matku, jejíž manžel je nezvěstný,
4. matku, jejíž manžel je ve výkonu trestu,
5. vdovu.

Nejčastějším případem osamělých matek jsou rozvedené ženy (60 % neúplných rodin se závislými dětmi), dále jsou to vdovy a svobodné matky. (52)

1.2. Neúplné rodiny

1.2.1. Pojem neúplná rodina

Neúplná rodina je taková rodinná domácnost, kterou tvoří jeden rodič žijící alespoň s jedním dítětem, přičemž 85 % těchto rodin je vedeno matkou. Děti jsou buď závislé nebo nezávislé. Při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 bylo závislé dítě definováno jako osoba, která splňuje současně tři podmínky, a to že má k osobě v čele domácnosti vztah „syn nebo dcera“, je ekonomicky neaktivní (bez vlastního zdroje obživy) a je ve věku 0-25 let. Podmínkou vymezení neúplné rodiny je stejně jako u jiných rodin trvalé bydliště všech jejích členů v jednom bytě. Do kategorie neúplných rodin jsou tedy zahrnuty také rodiny, kdy spolu žijí nesezdaní rodiče dítěte (dětí), osamělost je tedy chápána tak, že neexistuje druhý legální partner rodiče. **(46)**

1.2.2. Trend neúplných rodin

Vlna nárůstu počtu neúplných rodin začala v šedesátých letech 20. století v severní Americe a zvolna se šířila dále. Počátkem sedmdesátých let stoupl mírně počet těchto rodin také v některých evropských zemích jako např. ve Francii, Švýcarsku, atd. Nárůst byl asi o 20 %. Velká Británie se v té době ocitla v extrémní situaci, kdy míra neúplných rodin dosáhla 50 %. **(46)** Koncem 80. let se např. v Dánsku rodilo 40 % dětí mimo manželství. V současné době ve všech evropských zemích počet dětí narozených v neúplných rodinách roste. **(42)**

Jak uvádí Šťastná **(59)**, neúplné rodiny existovaly v průběhu celé historie, s postupem času však docházelo k proměnám ve způsobu jejich vzniku. I v minulosti tvořily významný podíl v rámci rodinných domácností, vznikaly však především v důsledku úmrtí jednoho z rodičů a menší pravděpodobnosti opětovného sňatku ovdovělých. Výjimkou nebyly ani nemanželské děti svobodných matek. Oproti minulosti tedy došlo ke strukturálním změnám – dnes v rámci neúplných rodin převažují domácnosti rozvedených, odděleně žijících vdaných a ženatých a také domácnosti svobodných matek, které však své mateřství vědomě plánovaly.

Jedním z faktorů, kterými jsou změny rodinného chování vysvětlovány, jsou změny hodnotových orientací. Jejich těžištěm je růst individualismu, důrazu na autonomii a odklon od tradičních forem partnerského chování. **(30)**

Jak uvádí Kuchařová **(39)**, neúplné rodiny jsou heterogenní sociální kategorií. Jejich odlišný způsob vzniku (zda je hlavou rodiny osoba svobodná, rozvedená nebo ovdovělá) předznamenává do velké míry jejich životní podmínky, částečně jejich odlišné chování.

Fakt, že se neúplné rodiny stávají trvalou a nepřehlédnutelnou složkou dnešní společnosti, je zneklidňující, protože rodič i děti v takových rodinách mohou být vystaveni citovému stresu, materiální nouzi a mohou být společensky znevýhodněni. **(48)**

Podle Kovaříka, Šmolky **(34)**, patří rodiny osamělých matek bezesporu mezi nejrizikovější skupiny rodin vůbec. Osamělé matky mají v průměru jeden z nejnižších příjmů na člena domácnosti. Každá druhá osamělá matka je se svou životní situací velmi nebo alespoň spíše nespokojená.

1.2.3. Neúplné rodiny v České republice

V posledních čtyřech desetiletích došlo v České republice k vysokému růstu počtu i podílu neúplných rodin. V době sčítání lidu v České republice v roce 2001 žilo v neúplných rodinách téměř 1,5 milionu osob, z toho 488 tisíc závislých dětí. **(17)** Počet dětí narozených mimo manželství se za posledních patnáct let více než zdvojnásobil. Zatímco před 15 lety přivedly na svět nevdané matky každé osmé dítě, v současné době je to již každé třetí dítě (viz Tabulka 1). **(61)** Nejčastěji se jedná o rodiny s jedním závislým dítětem (přibližně dvě třetiny), více než jedna čtvrtina má dvě závislé děti. **(17)**

Tabulka 1: Počet narozených dětí, dětí narozených mimo manželství a jejich podíl v letech 1989-2006, ČR

Rok	Počet narozených dětí	Počet narozených dětí mimo manželství	Podíl narozených dětí mimo manželství (v %)
1989	128 881	10 208	7,9
1990	131 094	11 253	8,6
1991	129 850	12 779	9,8
1992	122 142	13 082	10,7
1993	121 470	15 434	12,7
1994	106 915	15 570	14,6
1995	96 397	15 013	15,6
1996	90 763	15 367	16,9
1997	90 930	16 194	17,8
1998	90 829	17 284	19,0
1999	89 774	18 532	20,6
2000	91 169	19 868	21,8
2001	90 978	21 359	23,5
2002	93 047	23 552	25,3
2003	93 957	26 797	28,5
2004	97 929	29 941	30,6
2005	102 498	32 543	31,7
2006	106 130	35 385	33,3

Zdroj: V Česku přibývá osamělých matek. [online]. 11.2.2008. [cit. 2009-03-21]. Dostupné z: http://domaci.ihned.cz/c4-10070920-22932980-002000_d-v-cesku-pribyva-osamelychmatek. (61)

Nejvíce žen spadá do věkové kategorie 25-39 let, přibližně 50 % připadá na ženy rozvedené, 16 % ženy svobodné a necelých 8 % tvoří ženy ovdovělé. (17) Typickou neúplnou rodinou je tedy rodina rozvedené ženy s jedním závislým dítětem. (46)

Monoparentální rodiny jsou častěji jevem městským. (13) Tyto rodiny většinou bydlí v bytě samostatně, zároveň však častěji než jiné typy domácností žijí společně s další rodinou v jednom bytě (27 %) – převážně jde o bydlení u rodičů. (46) Nejvyšší podíl neúplných rodin byl zjištěn v Praze a v okresech Karlovy Vary, Brno-město, Sokolov a Cheb. (17)

Mezi neúplnými rodinami je nejčastěji v čele osoba v sociální pozici zaměstnance, ale vysoký podíl neúplných rodin je s ekonomicky neaktivní osobou v čele, přičemž relativně často (17,5 %) je tato osoba nezaměstnaná. (46)

1.3. Osamělost v důsledku rozvodu

V České republice se od konce 80. let rozvádí přibližně 30 tisíc manželství ročně - a to bez ohledu na změny ve věku novomanželů, velikosti rodin a dokonce i změny v legislativě, která v roce 1999 rozvod ztížila. Naopak od roku 2001 je úroveň rozvodovosti vyšší než byla před novelou. V letech 1990 až 2003 se míra rozvodovosti manželství zvýšila z 12,4 % na 14 % a úhrnná rozvodovost (podíl manželství, která by zanikla rozvodem, kdyby intenzita rozvodovosti zůstala stejná jako v roce pozorování) stoupla z 35 % na 48 %. Zajímavé je, že se prodlužuje délka rozváděných manželství. (23) Zatímco v roce 2001 dosahuje intenzita rozvodovosti maximálních hodnot ve druhém až pátém roce trvání manželství (52), v roce 2003 v roce dvanáctém (viz Tabulka 2). Bohužel se tak nepotvrdila hypotéza, že starší novomanželé budou zodpovědnější a stálejší. (23)

Tabulka 2: Procentní struktura rozvodů podle délky trvání manželství, 1990-2005

Délka trvání manželství (roky)	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
0-4	32,8	27,2	21,2	19,9	19,4	18,9	18,2	17,7
5-9	24,4	28,2	26,3	24,8	23,5	22,1	22,4	21,9
10-14	17,0	16,6	20,8	22,0	22,0	21,8	21,2	19,5
15-19	13,2	12,6	12,8	14,0	15,0	15,8	16,4	17,7
20-24	7,9	9,3	9,8	10,0	10,0	10,6	10,9	11,3
25-29	3,0	3,9	5,7	6,1	6,2	6,7	6,4	6,9
30+	1,7	2,1	3,4	3,2	3,9	4,1	4,5	5,0

Zdroj: DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. 1. vyd., Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008. 234 s. ISBN978-80-7330-136-1. (20)

V mezinárodním měřítku rozvodovost v České republice trvale převyšuje evropský průměr, vyšší je pouze ve Švédsku, Finsku, Rusku, Bělorusku a Estonsku, obdobná je v Dánsku, Rakousku a Velké Británii. (52)

Proč vlastně rozvodů přibývá? Podle Muchy (44) je příčin několik a souvisejí s širšími sociálními změnami. Až na některé malé skupiny bohatých lidí už dnes manželství příliš nesouvisí s potřebou předávat majetek a status z generace na generaci. S rostoucí nezávislostí žen ztrácí manželství také svou někdejší úlohu nutného ekonomického partnerství. Celkově větší prosperita je příslibem toho, že v případě neúspěšného manželství mohou oba partneři snáze vytvořit samostatnou domácnost, než tomu bylo v minulosti. Skutečnost, že rozvod dnes už nepředstavuje sociální stigma, vyplývá do jisté míry z těchto změn. Dalším významným faktorem je rostoucí tendence hodnocení manželství podle míry osobního uspokojení, které jedinci poskytuje. Stoupající počet rozvodů proto nemusí dokládat hlubokou nespokojenost se samotnou institucí manželství, ale spíše rostoucí snahu o dosažení hodnotného a smysluplného vztahu.

Jak uvádí Dudová (20), výzkumy spokojenosti s manželským životem ukazují, že ženy jsou konstantně spokojeny se svým manželstvím méně než muži. Ženám obecně přináší manželský vztah méně emocionálního uspokojení než mužům, stěžují si na uzavřenost a odměřenost svých partnerů, méně často než muži je pokládají za své důvěrníky a nejlepší přátele. Osobní pohoda žen je přitom více než u mužů spojena s emocionálním zázemím manželství. Jak uvádí Karsten (32), ženy mají silnou potřebu blízkosti, něhy a intenzivního citového života ve dvou, která se u mužů často setkává s odmítáním. Množství studií dokládá, že ženy dříve a intenzivněji než muži vnímají negativní změny ve vztahu: nárůst svárů, ubývání něžností, omezení komunikace, sexuální neshody.

To, že dvě třetiny manželství končí podáním žádosti o rozvod ze strany ženy (zhruba 70 %), ještě ale neznamená, že žena je ve všech těchto případech skutečnou iniciátorkou rozchodu. Spíše se ukazuje, že ženy dříve než muži mají potřebu nastalou situaci řešit. (18) Jak uvádí Karsten (32), ženy se častěji než muži pokoušejí o vstřícný rozhovor, který by klima vyjasnil. Spíše než muži jsou též ochotny přijmout pomoc

zvenčí, vyhledat např. kvalifikovaného manželského poradce nebo terapeuta. Také rady přítelkyň a ostatních blízkých osob se u nich setkávají s porozuměním. Když k tomu přičteme jejich větší ochotu otevřeně se svěřit, ale také se přizpůsobit, je zřejmé, že většinou silněji přispívají ke zvýšení partnerské spokojenosti a k opětovnému zrušení citového odstupů.

Z kvalitativního výzkumu Mateřství po rozvodu např. vyplynulo, že žádost o rozvod sice častěji podávaly ženy, některé ale až poté, co se stal pro ně život s manželem neúnosný (buďto se prakticky odstěhoval ke své nové partnerce, nebo se nová partnerka dokonce přistěhovala do bytu rodiny). **(18)**

Statistiky odrážející příčiny rozvodu jen těžko umožňují detekovat komplex příčin skutečných. Oficiálně jsou v České republice hlavní příčinou rozvodu *rozdíly v osobnosti, zájmech a názorech*, druhou oficiálně nejčastěji udávanou příčinou je *nevěra*, třetí je *alkoholismus* (v případech, kdy je rozvodem vinen muž), resp. *hádavost* (v případech, kdy je vina na straně ženy). Nevěry, násilí a alkoholismus jsou pravděpodobně mnohem častějším podnětem k rozvodu, než statistiky udávají. **(43)**

Rozvod manželství není pro nikoho snadnou záležitostí. I v případě člověka - muže či ženy - který rozvod inicioval a čeká na něj jako na vysvobození z nesnesitelné situace, přináší rozvod velkou zátěž. Většina lidí totiž stále ještě do manželství vstupuje s tím, že bude trvat celý jejich život, a jeho konec tedy znamená určité symbolické selhání. **(16)**

Rozvod je většinou předcházen dlouhodobými konflikty, jeho průběh je pak pro účastníky trauma, které má mnoho let trvajících následky ekonomické (nižší životní úroveň), psychologické (snížené sebehodnocení, emocionální nestabilita, projekce vlastní viny na druhého) i sociální. **(43)** Jak uvádí Dudová **(16)**, pro oba z partnerů, toho, kdo rozvod iniciuje i toho, kdo je „opouštěn“, rozchod znamená nutnost najít si nový sociální svět, ve kterém bude žít, a zároveň potřebu vybudovat si novou identitu, která již není založena na tom, že jsem partnerem a manželem. Dochází k novému uspořádání vztahu mezi přáteli a blízkými. Někdy je nutné najít si nové bydlení, zvyknout si na nové prostředí, najít si práci a kompletně přeorganizovat vztahy s dětmi.

Rozchod manželství, má rozdílné dopady na každého z partnerů. Zatímco muži jsou často zvýhodněni ekonomicky, ženy jsou zpravidla zvýhodňovány v oblasti porozvodové péče o děti. V obou případech je ale tato výhoda relativní: pro muže se sice z příjmů dříve chápaných jako rodinné stávají příjmy osobní, zároveň však ztrácejí rodinu a subjektivní pocit domova. Ženy si sice uchovávají každodenní kontakt se svými dětmi, ale dostávají se do obtížné materiální situace, v některých případech se ocitají bez jakékoli podpory ze strany otce jejich dětí. **(20)**

1.4. Mateřství bez partnera

Trend monoparentální rodiny je sice důsledkem převážně vzrůstajícího počtu rozvodů, v posledních letech je však také odrazem nárůstu počtu žen, které mají děti mimo manželství – za svobodna. **(35)**

Jak uvádí Karsten **(32)**, pravděpodobně to souvisí s proměnou pohlavních rolí, která ženám přinesla více samostatnosti a sebevědomí v utváření jejich soukromého života. Stále méně se vdávají jen z toho důvodu, „že je dítě na cestě“ (svobodné ženy samoživitelky dnes zažívají menší diskriminaci než před dvaceti nebo třiceti lety).

Sociální stigma svobodných matek, v minulosti značně patrné, se postupem času zmenšuje, mění se rovněž věkové složení těchto žen. Dříve mezi nimi bylo mnohem více mladších žen, často nezletilých dívek, v současné době začínají převažovat zralejší ženy v období střední dospělosti, často kolem 35 let. **(35)**

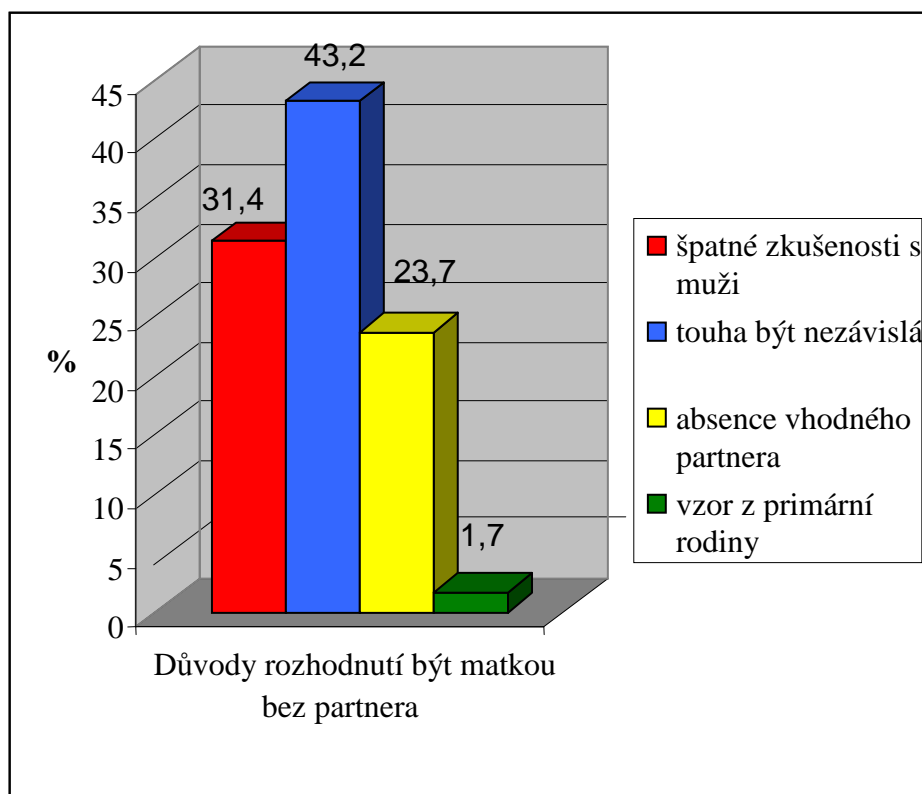
Rozhodnutí ženy pro mateřství bez partnera může mít celou řadu příčin, např. může být reakcí na nejisté vyhlídky do budoucna, vysoké nároky na individuální štěstí, na náročné vybudování stabilního vztahu v dnešní době. **(35)** Shodný názor zastává také socioložka Dana Hamplová, podle níž důvodem ke svobodnému mateřství bez partnera není to, že by postavení samoživitelek bylo ekonomicky výhodnější, ale spíš nedůvěra žen k partnerství a manželství. Ženy si spíš nejsou jisté budoucností partnerství a kvalitou vztahu s otcem dítěte. **(61)** Některé svobodné matky, zejména pak ty, které pocházejí z rozvrácených rodin, se neprovdají, protože nechtějí, aby jejich děti zažívaly citové trauma způsobené rozchodem rodičů. Navíc jsou dnes ženy vzdělanější a

soběstačnejší, než byly dříve, z finančního hlediska tedy manželství již není nezbytným předpokladem k mateřství. (48)

V rámci pilotní studie týkající se zmapování preference mateřství bez partnera, realizované na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, byly zjištěny tyto motivy vedoucí ženy k rozhodnutí vychovávat své dítě/ děti samostatně, bez partnera:

- špatné zkušenosti s muži v minulosti,
- touha být nezávislá, neochota se přizpůsobovat, touha budovat kariéru,
- nebyl nalezen vhodný partner, se kterým by si přály dlouhodobě žít a mít dítě, ale po dítěti toužily,
- vzor z primární rodiny (viz Graf 1). (35)

Graf 1: Důvody rozhodnutí být matkou bez partnera (v %)

Zdroj: KOZLOVÁ, L.; TOMANOVÁ, N. *Dobrovolné mateřství bez partnera* [online]. 16.1.2006. [cit. 2009-03-31]. Dostupné z: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2006011603>>. (35)

Na základě výsledků výzkumu Sociální a ekonomické podmínky mateřství realizovaného Sociologickým ústavem AV ČR v roce 2006, lze v zásadě rozlišit tři skupiny důvodů být svobodnou matkou bez partnera:

- absence/ nesouhlas partnera,
- liberální hodnotová orientace,
- ekonomické důvody. (29)

Absence, nesouhlas partnera a nejistota ohledně stability partnerského vztahu jsou hlavními důvody mateřství bez partnera pro tzv. *nedobrovolně svobodné matky*. Často uváděly, že byl jejich partner ženatý, nebo že v době narození dítěte partnera neměly. První dítě měly ženy z této skupiny v průměru jako nejmladší (22,6 let) a je mezi nimi nejvyšší podíl žen se základním vzděláním a vyučených. (29)

Další skupinu žen tvoří tzv. *liberální neprovdané matky*, které se přiklánějí k tomu, že manželství je zbytečná formalita. Liberální svobodné matky měly první dítě oproti ostatním neprovdaným matkám v nejvyšším věku (24,5 let) a jsou mezi nimi nadprůměrně zastoupeny vysokoškolačky a středoškolačky s maturitou. (29)

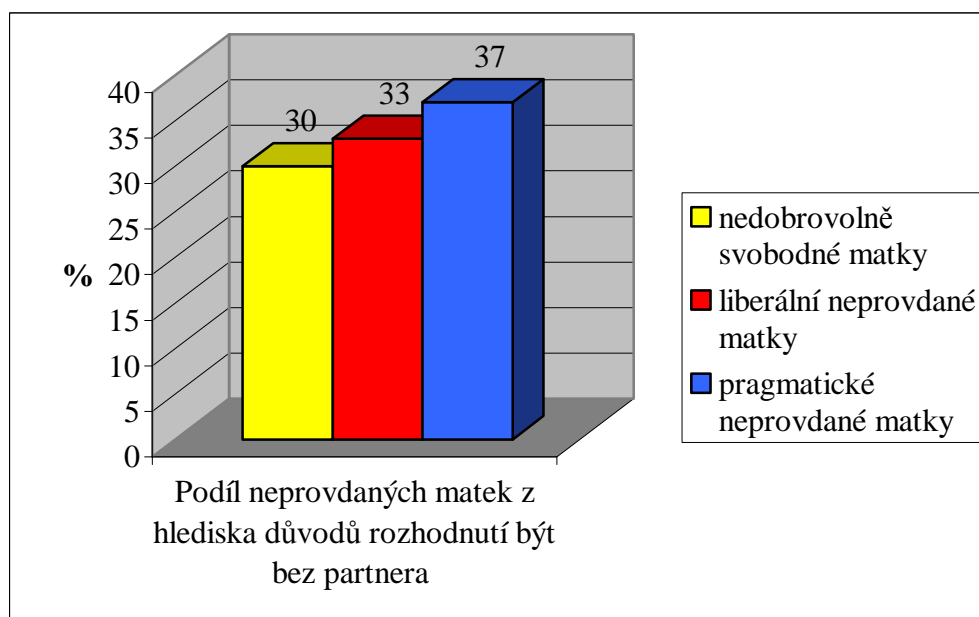
Nejpočetnější skupinou jsou tzv. *pragmatické neprovdané matky*. V jejich případě je nejistota ohledně budoucnosti vztahu spojena s postojem, že manželství je zbytečná instituce a že být neprovdanou matkou je finančně výhodné. Z hlediska věku se řadí mezi výše uvedené skupiny a jejich vzdělanostní struktura se přibližuje průměru neprovdaných matek (viz Graf 2, s. 17) . (29)

Jak uvádí Dudová (18), výhody českého sociálního systému skutečně nejsou tak vysoké, aby se ženě žilo dobře bez partnera (případně se jí dokonce vyplatilo žít bez partnera). Navzdory značně pomýlenému veřejnému přesvědčení, že svobodné matky spokojeně existují ze sociálních dávek, nejsou osamělé matky v současnosti v sociálním systému skoro nijak zvýhodněné. Ekonomická situace osamělých matek přes pomoc státu není rozhodně nijak povzbudivá, natož výhodná.

Diametrálně odlišná situace ale nastává, pokud matka osamělost pouze předstírá. Nesezdané páry, které simulují oddělené hospodaření (tzv. účelově nesezdaná soužití), mají možnost z nastavení sociálního systému výrazně těžit, zejména pokud se pohybují

v nízkopříjmových vrstvách společnosti, resp. pokud je alespoň jeden z nich ekonomicky neaktivní. (56) Odhaduje se, že popření soužití s takovým partnerem přináší matce na sociálních dávkách v průměru přibližně 4 000 Kč měsíčně. (49)

Graf 2: Podíl neprovdaných matek z hlediska důvodů rozhodnutí být bez partnera (v %)

Zdroj: CHALOUPKOVÁ, J. *Důvody svobodného mateřství*. [online]. 2.1.2008. [cit. 2009-04-01]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=297&lst=111>>. (29)

Fakt, že je český sociální systém nastaven spíše ve prospěch účelově nesezdaných soužití, než skutečně osamělých matek dokládají i výsledky šetření Sociální a ekonomické podmínky mateřství 2006. Matky žijící v době porodu v nesezdaném soužití s otcem dítěte, uváděly finanční důvody daleko častěji než matky, které partnera neměly. Tyto ženy také častěji i dále setrvaly v nesezdaném soužití. Ekonomické důvody odmítání manželství byly pak významné především u matek se základním a středoškolským vzděláním. (56)

Dokladem toho, že svobodné matky manželství zcela neodmítají, jsou jejich představy o ideálním partnerském uspořádání. Dlouhodobé nesezdané soužití překvapivě považuje za ideální formu partnerského soužití jen pětina neprovdaných

matek a většina z nich by za ideálních podmínek dala přednost manželství po předchozím soužití na zkoušku. (29)

1.5. Ovdovění

Ovdovění lze vymezit jako náročnou životní situaci, která je charakterizována dlouhodobým, ale především ireverzibilním odloučením od signifikantního objektu. Znamená ukončení příležitosti být v kontaktu, komunikovat, mít společné zážitky, milovat se či být jinak v emocionální a fyzické přítomnosti s určitou osobou. Smrt blízkého člověka patří k nejtěžším ztrátám, které nás mohou postihnout. V tabulce životních událostí Holmese a Rahea, která může posloužit také jako inventář spouštěčů krize, je právě ztráta partnera bodována nejvíce (93 ze 100 bodů). (58)

Jak uvádí Hasmanová Marhánková (26), ovdovění je zkušenost, která postihuje jedince odlišně v závislosti na jejich genderu. Tato skutečnost je nejčastěji vysvětlována odkazem na vyšší délku dožití u žen, ale vyšší procento vdov v porovnání s vdovci má své kořeny také v genderových rolích. Tradiční nepsané normy vztahující se k vyššímu věku partnera zvyšují pravděpodobnost, že ženy své muže přežijí.

Zatímco u mužů činila střední délka života na přelomu 50. a 60. let 20. století zhruba 68 let, u žen to bylo 73 let. Střední délka života (naděje dožití) je důležitým ukazatelem úmrtnosti vyjadřujícím průměrný počet let, která zbývají jedinci v daném věku na dožití za předpokladu, že stávající úmrtnostní podmínky by byly zachovány po celou dobu života jedince. (12)

Rozdíl v úmrtnosti mužů a žen přinesl českým ženám 20. století častější vdovský úděl. V roce 1980 ve věkové skupině 60-69letých připadalo 127 žen na 100 mužů a u osob starších 70 let dokonce už 177 žen na 100 mužů. Tento stav musel vést k absolutnímu zvýšení počtu vdov. V roce 1980 ve věku 60-69 let bylo 37 % žen vdovami. Ve skupině žen 70letých a starších bylo vdov 67 %. V ženské populaci českých zemí starší patnácti let se podíl ovdovělých zvýšil v letech 1880-1980 z 13,2 % na 16,9 % a podíl vdov se tak stal vyšším než podíl neprovdaných starších patnácti let. Vzhledem k tomu, že počet vdovců starších věkových skupin byl výrazně nižší než počet vdov, není možné předpokládat, že by příliš mnoho vdov žilo v nesezdaném

manželství. Od čtyřiceti let věku se v české populaci začal poměrně rychle zvyšovat podíl žen. V žádné evropské zemi nebylo v 80. letech 20. století tolik ovdovělých žen starších 60ti let jako v českých zemích. **(63)** Během posledních let je podíl ovdovělých žen téměř 5,5 násobně vyšší než podíl ovdovělých mužů. **(45)**

Rozhodující význam pro prožívání události jako životní ztráty má emocionální vazba jedince ke ztracenému člověku. Pozůstalí v takové situaci prožívají hluboký zármutek, cítí se opuštění, zoufalí a bezmocní. Ztráta blízkého člověka představuje výrazný zásah do sebepojetí pozůstalých, jejich identity a integrity, mají pocit, že se jejich svět zhroutil, že ztratil smysl. **(58)**

Průběh krize je do značné míry determinován také okolnostmi, za kterých probíhá, tzn. závisí na aktuální životní situaci, ve které se jedinec nachází - životní situací se rozumí soubor faktorů zahrnující rodinnou, materiální, pracovní, bytovou situaci, zdravotní stav, apod. - a v neposlední řadě také na sociálním kontextu události, tj. do jaké míry dokáže sociální okolí člověka v krizi akceptovat, podpořit ho a pomoci mu (tzv. sociální opora). **(57)**

Ovdovělé ženy vyššího věku se už příliš nepotýkají s problémy vyplývajícími z jejich bytové či pracovní situace (pobírají starobní důchod a bydlí často ve vlastním domě či bytě), jejich situace však může být problematická právě v důsledku nedostatečné sociální opory. Jejich děti mnohdy žijí s vlastními rodinami daleko od nich a pokud žena nemá přátele ani není v kontaktu např. s příbuznými, může se po smrti partnera cítit velmi osaměle. Jak uvádí Dent **(15)**, přizpůsobit se osamocení může být zásadní problém, protože když jste starší, může být obtížnější najít si nové přátele.

Jako vysoce rizikovou skupinu pozůstalých identifikoval Parkes rodinu vdovy s malými dětmi: vdova je ustrašená, závislá osoba, která špatně reagovala na nedávnou separaci a v anamnéze má často depresivní onemocnění. Se svým manželem byla úzce spjata v příliš závislém nebo ambivalentním vztahu, nebyla vůbec připravena na jeho předčasnou a neočekávanou smrt. **(11)**

Může být velmi obtížné zvyknout si na samotu. Na ženu přechází nutnost zařizování veškerých praktických záležitostí, kterými se dosud nemusela zabývat. Bude také muset činit veškerá rozhodnutí sama. Možná pro ni nebude lehké nadále udržovat

stávající sociální vztahy bez partnera, jelikož byli vždy zvyklí vídat se všichni společně. Možná se už nebude v jejich společnosti cítit dobře, protože jí jejich přítomnost bude připomínat partnerovu nepřítomnost. Obzvlášť obtížné může být navazovat nové vztahy, pokud byl právě partner ten více společenský. **(25)** Co se týče dalšího partnerského života, některé vdovy vstupují do dalších vztahů, jiné však zůstávají osamělé, protože cítí jisté provinění. **(15)**

V důsledku smrti partnera dojde mnohdy ke zhoršení finanční situace rodiny, což může vést k nutné změně bydlení - je třeba pronajmout menší byt či požádat o pomoc rodiče a přestěhovat se k nim. Jak uvádí Gjuričová, Kubička **(24)**, takové krizové uspořádání má však rizika. V očích rodičů se jejich dospělý syn či dcera může dostat do pozice staršího dítěte, sourozence svých dětí, a prarodiče převezmou řízení rodiny, které považují za nezbytné, i když je třeba zmáhá.

Nejen tedy že ovdovělé matky často potřebují praktickou pomoc při uspořádávání věcí majetkových, finančních a bytových, ale navíc také při plánování péče o pozůstalé děti. **(43)** Jak uvádí Dent **(15)**, pokud máte děti, nezpracováváte pouze svůj vlastní žal, ale také jejich. Protože by dětem měl být v tak obtížné situaci zajištěn co největší komfort, může být velmi těžké najít si na ně dostatek času a být citlivá k jejich potřebám. Jak uvádí Špatenková a kol. **(57)**, děti reagují na smrt v rodině často nejen smutkem, ale také hněvem a vztekem (mohou např. „zlobit“ oblíbenou učitelku, nečekaně týrat zvířecího mazlíčka, apod.), zoufalstvím, pocitem, že jsou a byly opuštěny, pocity viny, apod. V případě smrti jednoho rodiče prožívají intenzivní strach, že přijdou i o druhého rodiče či kteroukoliv jinou milovanou bytost. Jak uvádí Čírtková, Vitoušová a kol. **(11)**, vztah matka - dítě se může obrátit (matka bude u dětí hledat oporu), matka může být také ve vztahu k dětem příliš nervózní a/ nebo může reagovat podrážděně na jejich hněv. Vytvářejí se spirály zlosti a zvyšující se nejistoty a napětí, které se budou stále opakovat. Konečným výsledkem může být zhroucení normální podpůrné funkce rodiny, event. narušení duševního zdraví jednoho nebo více členů rodiny s rizikem, že se tyto problémy přenesou na další generaci.

1.6. Domácí násilí

Jak již bylo uvedeno, za osamělou matku je považována také matka, jejíž manželství sice trvá, ale dochází v něm k týrání matky (případně dítěte). **(33)**

Z psychologického ani právního hlediska zatím nebyla ustanovena jednotná definice pojmu domácí násilí, která by byla shodně používána při výzkumu a v odborných publikacích. **(40)** Bílý kruh bezpečí **(3)** definuje domácí násilí jako fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi intimními partnery, tj. manžely, druhy, apod., ke kterému dochází v soukromí, tedy mimo kontrolu veřejnosti. Intenzita násilných incidentů se zpravidla stupňuje a u oběti vede ke ztrátě schopností včas zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah. Domácí násilí je jednostranné, agresor a oběť si nikdy nemění role. Jak uvádí Dufková, Zlámal **(21)** charakteristickým rysem domácího násilí je skutečnost, že se pro svou určitou trvalost a různou intenzitu násilných aktů postupně stává součástí běžného života pachatele i oběti. V České republice je domácí násilí nejčastěji kombinací fyzického násilí doprovázeného násilím psychickým, popř. i dalších forem.

Formy domácího násilí

Fyzické násilí - různé způsoby násilí se širokým spektrem intenzity napadení - facky, kopání, bití, údery pěstí, škrcení, používání zbraní, svazování, pálení cigaretou, přivazování k horkému topení, apod.. Extrémní podobu nebo důsledek fyzického násilí představuje vražda. **(58)**

Psychické násilí - šikanování a trvalé pronásledování, týrání domácích zvířat, citové vydírání, slovní vyhrožování, zastrasování, vyvolávání výčitek a pocitů viny, zesměšňování, ponižování, apod.. **(47)**

Sexuální násilí - nucení k sexuálnímu styku, úmyslné fyzické ubližování před nebo během sexuálního styku, nucení k sexuálním praktikám, s nimiž partner nesouhlasí, nucení k prostituci, znásilnění - orální, anální, vaginální, apod.. **(58)**

Sociální násilí - zákazy kontaktu s přáteli a rodinou s cílem sociálně oběť izolovat, jednostranné uplatňování privilegií pachatele rozhodovat ve všech oblastech

společného života, využívání dětí nebo jiných osob jako prostředku nátlaku na oběť, znemožňování oběti v sociálním prostředí, apod.. (21)

Ekonomické násilí - odmítnutí nebo minimalizace finanční podpory, zamezení nástupu či výkonu zaměstnání, ničení majetku nebo osobních věcí, apod.. (58)

Prevalence násilí

Dle reprezentativního výzkumu provedeného Sociologickým ústavem AV ČR a Filosofickou fakultou UK v Praze v rámci Mezinárodního výzkumu násilí na ženách v roce 2003 bylo zjištěno, že 38 % žen v České republice zažilo během svého života alespoň některou z forem násilí ze strany svého partnera. (40)

Podle reprezentativního výzkumu, který provedla v roce 2006 pro Bílý kruh bezpečí a Philips Morris ČR agentura STEM, vyplývá, že se 13 % dotázaných stalo obětí domácího násilí. (40)

Dle sociologické sondy klientek občanského sdružení ROSA a jejich dětí za rok 2007 přicházejí hledat pomoc v případech domácího násilí nejčastěji ženy ve věkové skupině 30 - 34 let (24,2 % žen), následují kategorie 35 - 39 let (19,6 % žen) a 40 - 44 let (16,5 % žen), tedy ženy středního a mladšího středního věku, které jsou na rodičovské dovolené nebo mají děti školního věku. Opakované statistiky potvrzují, že domácí násilí zažívají lidé bez ohledu na své vzdělání či sociální status. Mezi oběťmi domácího násilí jsou nejčastěji zastoupeny ženy se středoškolským vzděláním (61,5 %) a ženy s vysokoškolským vzděláním (19 %). Ženy, přicházející řešit svůj problém s domácím násilím, žijí v manželském či partnerském svazku nejčastěji 1 - 5 let (25,2 %), následují skupiny s délkou vztahu 11 - 15 let (20 % žen) a 6 - 10 let (18,6 % žen). Celkově žije ve vztahu s násilným partnerem déle než 15 let více než polovina žen. (28)

Počátek násilí

Prvotní příznaky násilí se obvykle objevují už v prvním roce manželství nebo partnerského vztahu a problém ve většině případů kulminuje po 10. roce vztahu. Až 35 % partnerství, kde se vyskytly projevy domácího násilí, zaznamenalo první problémy velmi krátce po uzavření sňatku. Násilnické projevy přicházejí v různých obdobích,

v souvislosti s náročnými situacemi a ve složitých životních okamžicích. **(47)** Velmi často se stává, že je partner poprvé agresivní během těhotenství své partnerky nebo hned po narození dítěte. Další rizikový faktor je samozřejmě rozchod či rozvod. **(6)**

Cyklus násilí

Teorie cyklu násilí reflektuje skutečnost, že mnoho obětí zůstává v násilném vztahu po dlouhou dobu (i několik desítek let) a napomáhá vysvětlení tohoto fenoménu. Společně s teorií naučené bezmoci tvoří část odpovědi na otázky, proč oběť ze vztahu neodejde, nepodá na pachatele trestní oznámení či proč se v některých případech vrací zpět k pachateli. Cyklus násilí se skládá ze tří oddělených a odlišných fází:

1. Fáze narůstání tenze - zahrnuje mírné incidenty, u oběti se zvyšuje napětí a strach z možného násilí.

2. Fáze násilí - relativně krátká fáze (trvá od několika minut do několika hodin), v jejímž průběhu tenze z předchozí fáze eskaluje v otevřené násilí a může mít za následek zranění, případně až smrt.

3. Fáze „líbánek“, klidu - situace se uklidní, v průběhu této fáze se násilník omlouvá, slibuje, že se násilí už nebude opakovat. **(40)** Tyto „líbánky“ dávají oběti naději, že se násilník tentokrát již určitě změnil. **(14)** Zároveň věří, že ještě existuje naděje na harmonický a šťastný vztah a výchovu společných potomků. **(6)**

Důsledky násilí

Zhruba 2/3 všech žen, které se potýkají s domácím násilím, často bývají fyzicky zraněné. U třetiny těchto žen jsou po útoku nezbytná lékařská ošetření. Psychické následky jsou bohužel také běžné. **(6)** Výzkumy potvrzují vznik řady emočních poruch a poruch chování, jako např. deprese, úzkostnost, posttraumatická stresová porucha, tzv. syndrom týrané ženy, alkoholismus, sebevražedné myšlenky aj.. Kromě zdravotních potíží byl prokázán vliv násilí na výkonnost v zaměstnání, což dále ohrožuje ekonomickou situaci oběti (např. pracovní neschopnost, vyšší riziko ztráty zaměstnání). Snižuje se také její sociální status. **(40)** Často oběti zůstanou velmi izolované, protože nemají vypracovanou žádnou síť svých pomocníků, přátel, rodiny či sousedů, jelikož

tyto kontakty a vztahy byly partnerem systematicky a záměrně odbourávány. Bohužel jsou známy i případy, kdy žena své sociální zázemí ztratí, když zveřejní, že je týrána, a rodina či přátelé se od ní na základě toho odvrátí. (6)

Násilí na ženách versus děti

Děti jsou vždy oběťmi, i když násilí mezi dospělými zažívají jen jako svědkové. Být „jen“ svědkem násilí mezi rodiči je pro dítě stejně traumatizující jako být přímou obětí násilí. (47) Jak uvádí Buskotte (6), násilné prostředí děti nejen vyvádí z míry, ale také naprosto šokuje. Agresivní chování, napjatá atmosféra či fyzické útoky na matku dětem odebírají pocit emocionální jistoty a „vnitřního bezpečí“. Většina takto postižených dětí si s podobnou situací neví rady, cítí se velice přetížené a bezmocné.

Přestože je ve většině případů prvotním terčem partnerka, pachatel často obrátí násilí i proti dětem. (21) Jak uvádí Hronová, Vavroňová (28), studie provedená v celých USA ukázala, že 50 % mužů, kteří často napadají své ženy, také často útočí na své děti.

Právní rámec ochrany před domácím násilím v ČR

Zákon č. 91/2004 Sb., novela trestního zákona, která upravuje § 215a Týránění osoby žijící ve společném bytě nebo domě.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Protiprávní jednání mezi osobami blízkými, které nedosahuje typové nebezpečnosti trestného činu, lze také sankcionovat jako přestupky proti občanskému soužití.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V platném znění tohoto zákona je činnost intervenčních center vymezena v § 60 jako krizová pomoc, která je nabídnuta a poskytnuta osobám ohroženým domácím násilím.

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. (6) Tímto zákonem byla provedena také změna zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, která spočívá v rozšíření dosavadního oprávnění policisty. Od 1. ledna 2007 je policista v případech domácího násilí oprávněn rozhodnout o desetidenním vykazání násilné osoby ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj. (11) Na základě zákona 135/2006 Sb. bylo v České republice v roce

2007 prostřednictvím patnácti intervenčních center celkem evidováno 862 rozhodnutí Policie ČR o vykázání nebo zákazu vstupu násilné osoby do společného obydlí, v roce 2008 pak 679 rozhodnutí. Rozhodnutí o desetidenním vykázání/ zákazu vstupu bylo vykonatelné okamžitě, lhůtu nebylo možné zkrátit a k tomuto rozhodnutí Policie ČR potřebovala souhlas ohrožené osoby. Během roku 2008 bylo zaznamenáno 67 případů (téměř 10 %) opakovaného vykázání/ zákazu vstupu ve stejných domácnostech. **(62)**

1.7. Nouzová životní situace

Nouzová životní situace je nepříznivý stav, souhrn nepříznivých podmínek a okolností, vztahujících se k určité osobě nebo skupině společně posuzovaných osob a vlivů, které se jich bezprostředně či zprostředkovaně dotýkají. **(43)**

Podle Matouška **(43)** se člověk nachází v sociální nouzi, jestliže pro nezaopatřenost, vysoký věk, ztrátu soběstačnosti pro nemoc, zdravotní postižení, dysfunkci rodiny, ohrožení práv a zájmů jednáním jiné osoby nebo z jiných závažných důvodů není fakticky schopen zabezpečovat své základní životní potřeby (jimi se myslí zejména péče o sebe, vlastní výživu a o svou domácnost).

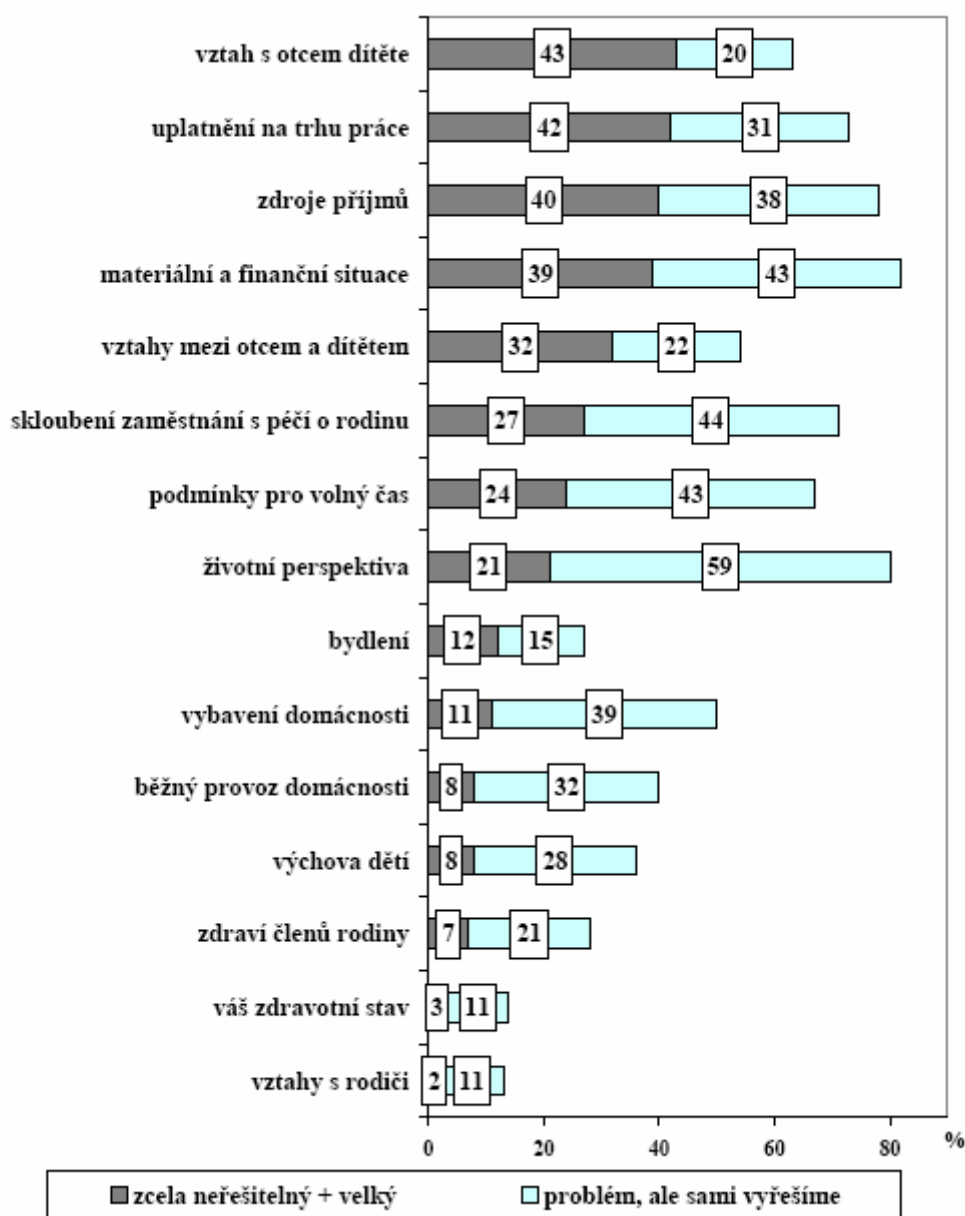
Jak uvádí Bartošková **(1)**, z komplexního pojetí zdraví, které je definováno jako „stav úplné fyzické, duševní a sociální pohody a nejen pouhá nepřítomnost nemoci nebo vady a jako „schopnost vést sociálně a ekonomicky produktivní život“, je zřejmé, že nouze je spojena s nedostatkem v oblasti zdraví člověka. Pokud žena není schopna vést sociálně a ekonomicky produktivní život nebo není ve stavu fyzické, duševní a sociální pohody, lze hovořit o poruše zdraví, která ve vztahu k sociálnímu prostředí ženy může vyústit v nouzovou životní situaci.

1.8. Příčiny nouzové životní situace osamělých matek

Život v monoparentální rodině klade ze všech možných aspektů na její členy specifické nároky, které ve stávajících společenských poměrech mohou přerůst v obtížně zvladatelnou zátěž. Absence pevného partnerského zázemí u osamělých matek se do názorů na zvládnutelnost problémů, s kterými se setkávají, výrazně promítá. V porovnání s úplnými rodinami považují osamělé matky své problémy a starosti častěji

za neřešitelné. Příkladem neřešitelných překážek či překážek, o jejichž zvládnutí vlastními silami pochybují, jsou především vztah s otcem dítěte, prosazení se na trhu práce a materiální a finanční situace rodiny - především zdroje příjmů (viz graf 3). (46)

Graf 3: Neřešitelné či obtížně řešitelné překážky v životě osamělých matek

Zdroj: NÁRODNÍ CENTRUM SOCIÁLNÍCH STUDIÍ, o.p.s.. *Sociodemografická analýza neúplných rodin s nezletilými dětmi v ČR*. [online]. 2005. [cit. 2009-27-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4355/analyza.pdf>. (46)

1.8.1. Vztah s otcem dítěte

Obtížně řešitelným problémem pro neúplné rodiny jsou vztahy s otcem dětí. Zvlášť komplikované jsou zejména v ranné fázi rodinného cyklu. Situace, kdy se otec dítěte v neúplné rodině angažuje a pomáhá ženě s péčí o děti a domácnost, jsou velmi vzácné. Takovou zkušenost má pouze asi desetina osamělých mladých matek. Větší část těchto žen (zhruba dvě pětiny) prožívá s otcem svých dětí naopak vztahy komplikované a pro všechny zúčastněné svízelné. Data ukazují, že většina dlouhodobých neshod mezi matkou a otcem dítěte se týká dětí (spory o výživné a kontakty s dětmi). **(46)**

Jak uvádí Radimská **(52)**, právní úprava, stanovující určování výživného pro nezletilé děti je značně obecná, což přináší mnohé problémy. Platí, že dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů – to je ovšem málokdy dodrženo a děti v neúplných rodinách většinou sdílejí životní úroveň jen jednoho rodiče, se kterým žijí. Dnes se průměrná výše výživného na 5ti-10tileté dítě pohybuje mezi 1000 až 2000 Kč za měsíc. Z toho je patrné, že časté námitky některých otců, podle kterých jsou z výživného uhrazovány i potřeby jejich bývalé manželky, jsou zcela liché.

Ze zkušenosti nejen české, ale i celosvětové, ovšem vyplývá, že výživné na děti, tak jak bylo stanoveno rozsudkem nebo dohodou o rozvodu, většinou není placeno řádně anebo není vypláceno vůbec, případně je vypláceno jen v prvním období po rozvodu. **(20)**

Zvlášť nepříznivou výpovědí o situaci v neúplných rodinách je přesvědčení o nedobré poměru otce k dětem, které mají téměř tři pětiny osamělých žen. Je však velmi pravděpodobné, že v tomto subjektivním pohledu osamělých žen na vztah mezi otcem a dětmi je obsažena i jistá dávka rozčarování a zklamání z nepovedeného partnerství a selhání muže. Z dat výzkumů nelze soudit, jak silně tyto okolnosti do hodnocení vztahu otce k dětem intervenují, ale už samotná četnost pocitu špatného vztahu mezi otcem a dětmi vypovídá o nedobré atmosféře v řadě neúplných rodin. **(46)**

Dle Dudové **(20)** jsou ale zásadním způsobem znevýhodněni muži, jejichž bývalá manželka odmítá kontakt dítěte s otcem a aktivně mu brání, přestože neexistuje žádný důvod, proč by se kontakt neměl realizovat. Jak uvádí Radimská **(53)**, na druhou stranu faktem zůstává, že značný podíl otců o svěření dětí do péče po rozvodu

neprojevuje zájem a ani se posléze na jejich výchově nijak nepodílí. Není to nutně důsledek snahy matky vytlačit otce z rodiny či se mu pomstít, i když takové případy také existují. Vyplývá to spíše z tradiční představy úlohy otce v rodině, sdílené většinou českých mužů: z představy otce živitele, který netráví se svými dětmi mnoho času a starosti s výchovou přenechává matce.

Přitom výchova dětí je jednou z oblastí, která je v neúplných rodinách spojována s podstatně většími problémy než v manželských soužitích. Značné starosti s péčí a výchovou dětí pociťují osamělé matky víc než dvojnásobně častěji než rodiče žijící v úplné rodině. Příznačné je, že své rodičovské povinnosti obtížně zvládá i mnoho osamělých žen, které se starají pouze o jedno dítě. Přítomnost dvou, případně více dětí, situaci s jejich výchovou již jen komplikuje. (46)

Jak uvádí Janošková (31), osamělá matka se může potýkat s nedostatkem autority, s důsledky chybějícího mužského vzoru, s nemožností konzultovat své výchovné metody, s nedostatkem informací i zkušeností. Pokud se navíc nestýká s žádnými jinými rodiči, nemá ani možnost srovnání.

Absence pevného partnerského zázemí v neúplné rodině vede k tomu, že síť subjektů, které osamělé matky považují za možný zdroj pomoci, je výrazně širší než v úplných rodinách. Vedle rodičovské výpomoci s péčí o děti a domácnost, jež je přibližně trojnásobně větší než v úplných rodinách, patří do „záchranné sítě“ mladých osamělých matek častěji také širší příbuzenstvo a přátelé. (46)

1.8.2. Uplatnění na trhu práce

Postavení jedince v rodině a v zaměstnání představuje dvě základní komponenty jeho života v jednotlivých stádiích životního cyklu. Tyto dvě sféry jsou z teoretického pohledu i v praktickém životě vzájemně těsně propojeny a na charakteru jejich vzájemné vazby závisí řešení komplexnějšího procesu harmonizace rodinného a pracovního života. Tato vazba má přitom výraznou genderovou dimenzi. V mnoha studiích jsou za zdroj nerovností v zaměstnání považovány odlišné rodičovské role mužů a žen, které jsou poplatné jejich přetrvávajícímu tradičnímu chápání. Ženy-matky v neúplných rodinách mají v tomto ohledu specifické postavení, jelikož se u nich v

každodenním životě v jistém smyslu ženské a mužské, mateřské a otcovské role kumulují. Současně je v jejich případech rozdělení mateřské a otcovské role nesouměrné a relativně neměnné. (39)

Přestože většina osamělých matek v České republice pracuje, mnoho faktorů jim jejich pracovní aktivitu značně komplikuje. Příkladem překážek společných pro všechny ženy na trhu práce jsou vyšší úroveň nezaměstnanosti žen, horizontální i vertikální segregace pracovního trhu či nižší platové ohodnocení vzhledem k mužům. (20) Jak uvádí Karsten (32), příčinami nižších platů žen jsou zejména tyto skutečnosti: ženy obvykle přerušují výdělečnou činnost, když se stanou matkami, v zaměstnání jsou málokdy určovány na vedoucí místa a mívají také nižší šance na postup, někdy jsou také méně kvalifikované než muži, často se ocitají v nižších tarifních třídách, tj. na místech méně placených a jsou z rodinných důvodů častěji zaměstnané na částečný úvazek, neboť nemohou tak běžně jako muži pracovat přesčas nebo na směny.

Naprostá většina žen však pracuje na plný úvazek, pouze asi 8 % žen pracuje na úvazek kratší. (37) Kratší úvazek však volí především vdané ženy, matky samoživitelky si bez druhého příjmu v rodině často nemohou tento způsob výdělečné aktivity dovolit. (55) Navíc na českém pracovním trhu není nabízen dostatek alternativních způsobů organizace práce (kromě kratších úvazků např. pružná pracovní doba nebo možnost práce z domova), které by umožnily určitý typ ekonomické aktivity (alternativní k plnému osmihodinovému úvazku na daném pracovním místě) např. ženám s dětmi do tří let. (37)

Jak uvádí Soukupová (55), data SEPM podobně jako některé další studie naznačují, že právě nedostatek částečných úvazků negativně ovlivňuje zaměstnanost samoživitelek, a to především v období, kdy je nejmladšímu dítěti 4 - 6 let, tedy poté, co matka ztratí nárok na rodičovský příspěvek, ale dítě ještě nechodí do školy. Dlužno dodat, že na rozdílech v kategorii nezaměstnaných se podílí zejména matky s nízkým vzděláním. Například podíl nezaměstnaných samoživitelek se základním vzděláním dosahuje v předškolní kategorii 38 % a nezaměstnaných matek bez maturity je v téže kategorii jedna pětina. Naproti tomu četnost nezaměstnaných minimálně s maturitou je zanedbatelná. Dle Kuchařové (39) se ohrožení nezaměstnaností zvyšuje při nižším

vzdělání (častějším mezi svobodnými matkami) a významný vliv má i absence partnera jako potenciálního pečovatele o děti, což bývá jako diskvalifikující faktor přeceňováno zaměstnavateli.

I přestože byl zákaz diskriminace a výslovně diskriminačních otázek při přijímání do zaměstnání do českého zákoníku práce zaveden už v roce 2000 (s platností od roku 2001), stále jsou otázky na rodinnou situaci, zajištění hlídání dětí, apod. běžnou praxí. **(37)**

Přitom, jak ukazují studie, matky se cítí mnohem kreativnější a výkonnější nežli bezdětné ženy a také jsou tak svými nadřízenými vnímány. Ženy totiž musí při budování své kariéry překonat více překážek nežli muži a považují svůj profesní postup za věc osobního vývoje. To je také důvodem toho, proč jsou málo odolné vůči kritice a hodně pracovních věcí berou osobně. Po porodu už sebehodnocení není závislé jen na povolání, matky k práci zaujímají racionálnější postoj a stávají se emocionálně nezávislejší na soudech nadřízeného či kolegů. Lépe si organizují čas, snesou větší zátěž a opouštějí nerealistická očekávání, díky čemuž se jim toho podaří dosáhnout více. **(51)**

Mateřství je na českém trhu práce stále jednoznačným handicapem. **(37)** To, že se osamělé matky při vstupu na pracovní trh potkávají s potížemi, vyplynulo i z jejich osobních výpovědí. **(55)** Co se týče rodinného stavu, nejčastější pocit jednoznačného znevýhodnění žen nacházíme u rozvedených žen - 50,8 % (9,1 % rozvedených mužů), následují vdovy - 41,4 % (5,6 % vdovců), vdané ženy - 34,1 % (15,9 % ženatých mužů) a ženy svobodné - 30 % (12,3 % svobodných mužů). **(38)** Zatímco vdaným ženám je podle vlastních slov největší překážkou v nástupu do zaměstnání zajištění hlídání dětí a pak teprve přichází na řadu neúspěch v hledání práce, samoživitelky trápí zejména druhý důvod. **(55)** Jak uvádí Dudová **(20)**, v České republice patří osamělé ženy s malými dětmi ke skupině nejobtížněji, dlouhodobě a opakovaně shánějící zaměstnání. Nekvalifikované a dlouhodobou nezaměstnaností izolované osamělé matky se dostávají do ještě větší izolace a nedokáží svou situaci ani dlouhodobě významně zlepšit. Výsledkem je tzv. feminizace chudoby: stále větší podíl obyvatel žijících pod hranicí chudoby tvoří ženy a děti.

1.8.3. Materiální a finanční situace rodiny

V České republice existují v současné době tři kategorie domácností s nízkou životní úrovní extrémně závislé na sociální politice státu: domácnosti důchodců, mladé rodiny s dětmi a neúplné rodiny - rodiny s jedním rodičem. **(52)**

Sociálně ekonomické možnosti neúplných rodin jsou závislé na možnosti zapojení či nezapojení se do pracovního procesu, které je pro jedinou ekonomicky aktivní osobu - matku vzhledem k četným rodinným povinnostem značně ztíženo. **(54)**

V neúplných rodinách je sice převážná část rodičů v postavení zaměstnance (38,6 %) **(46)**, příjem takové osoby je ale často příliš nízký, aby mohl pokrýt základní potřeby rodiny vzhledem k cenám bydlení v České republice a ke zvyšujícím se nákladům. **(20)** Matka - živitelka se navíc obává ztráty zaměstnání a tím souvisejícího hlavního příjmu rodiny. **(2)** Další významnou skupinou jsou nezaměstnaní (20,5 %), kteří jsou v čele pětiny neúplných rodin. Zatímco skupina zaměstnanců narůstá u rozvedených a ovdovělých osob v čele, nezaměstnanost je výrazná u svobodných rodičů, kde dosahuje až 30 %. **(46)**

V České republice se zhruba polovina neúplných rodin v čele s matkou pohybuje pod hranicí 1,5 násobku životního minima. V nejkritičtější situaci se nacházejí svobodné matky (asi 70 % rodin pod hranicí 1,5 násobku životního minima), u rozvedených matek je to asi 50 %, a nejlépe jsou na tom vdovy (asi 35 % rodin). Zatímco u vdov není pochyb o veřejné odpovědnosti za jejich ekonomickou situaci a o nutnosti pomoci, u svobodných a rozvedených matek je tomu jinak. Odpovědnost částečně zůstává na otcích jejich dětí, což je na jednu stranu racionální, na druhou stranu to však zvyšuje závislost žen na partnerech, se kterými již nechtějí nebo nemohou sdílet společný život. **(52)**

Rodiny osamělých matek jsou tak často odkázány na referáty sociální pomoci, tvořící nejnižší složku systému sociálního zabezpečení. **(20)** Jak uvádí Höhne **(27)**, zatímco z pozice chudé rodiny se díky sociálním dávkám „dostane“ 51-57 % úplných rodin s ekonomicky neaktivními rodiči, mezi samoživiteli je redukce chudoby podstatně nižší, neboť sociální dávky pomohou překonat hranici životního minima „jen“ 39 % jednoduchých a až 52 % tří- a vícedětných rodin. V průměru je tak i po sociálních

transferech polovina rodin s nepracujícím osamělým rodičem „odsouzena“ k životu v chudobě, a to bez ohledu na počet dětí.

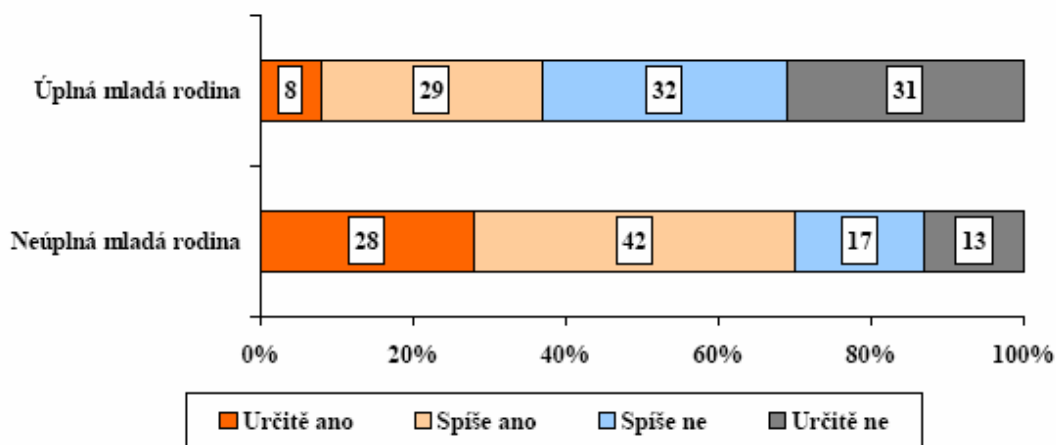
Jak uvádí Dudová (20), podle srovnání příjmového indexu, který zohledňuje stáří jednotlivých členů domácnosti, přičemž se předpokládá, že děti do 15ti let mají méně finančních potřeb než dospělý člověk, dosahují neúplné rodiny jen dvou třetin příjmu průměrné domácnosti. Jejich domácnosti jsou sice lépe vybaveny než domácnosti důchodců - kromě pračky a barevné TV, jež jsou ve většině českých domácností již samozřejmostí, si občas pořizují i mikrovlnnou troubu (47,1 %) a PC (21,6 %). To jsou ovšem potřeby pochopitelné vzhledem k přítomnosti dětí a mladých vzdělávajících se lidí v těchto domácnostech. Je proto celkem logické, že se neúplné rodiny se závislými dětmi v ČR subjektivně pokládají za nejchudší. Polovina žen samoživitelek o své rodině prohlásila, že je chudá, 55 % žen uvedlo, že se jejich životní úroveň za posledních deset let zhoršila, přičemž na vině byl ze 68 % zánik partnerského svazku.

Každá druhá osamělá žena vychovávající dítě předškolního věku uvádí, že s příjmy, které má k dispozici, vychází obtížně nebo velmi obtížně. (46) Na finanční nesnáze osamělé matky poukazují např. v oblasti bydlení, v 39 % případů ale i v oblasti zajišťování primárních potřeb, jako jsou např. potraviny. (20)

Důvody takového hodnocení materiální situace mohou být i psychologické: osamělé matky jsou větší měrou frustrované, protože srovnávají vlastní ekonomické poměry se situací vrstevníků, kteří mají úplné rodiny a jsou materiálně zabezpečeni. Ženy také cítí povinnost vytvořit dobré materiální zázemí pro své děti, kterým chtějí poskytnout srovnatelné podmínky jako mají jejich spolužáci. (2) Významnou součástí hospodaření mladých neúplných rodin se tak stává i finanční výpomoc ze strany rodičů. Finanční a materiální podpory se mladým osamělým matkám dostává od rodičů téměř dvakrát tak často než mladým lidem žijícím v úplné rodině (viz graf 4, s. 33). (46)

Příjmová situace neúplných rodin je velkou měrou ovlivněna také zdravotním stavem rodiče. (2) Ve srovnání s matkami, které jsou vdané nebo žijí společně s partnerem, osamělé ženy vychovávající děti trpí dvakrát častěji různými fyzickými i

Graf 4: Využívání pravidelné finanční a materiální podpory rodičů dětmi v úplné a neúplné rodině (v %)

Zdroj: NÁRODNÍ CENTRUM SOCIÁLNÍCH STUDIÍ, o.p.s.. *Sociodemografická analýza neúplných rodin s nezletilými dětmi v ČR*. [online]. 2005. [cit. 2009-27-03]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/4355/analyza.pdf>>. (46)

psychickými chorobami. Důsledkem je také zvýšená spotřeba léků na uklidnění, na spaní, proti bolestem, stresu a depresi. Základem všech potíží jsou zvýšené požadavky, s nimiž jsou matky samoživitelky dennodenně konfrontovány. Potlačují vlastní potřeby ve prospěch dětí, čelí finanční tísní, neutěšeným bytovým poměrům, musejí se vyrovnávat s nedostatečnými společenskými kontakty a jen stěží dokáží uvést v soulad nároky rodiny a zaměstnání. (41) Přetíženi povinnostmi, často ve spojitosti s depresí, oslabují zdraví rodiče, stonat bývá však nemožné. V této situaci rodič nemá dost sil poskytovat oporu dítěti, které ji potřebuje, vzniká riziko zhoršení vztahu. (24)

2. Cíl práce a hypotézy

Cíl práce

Cílem práce je zmapování názorů veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi.

Hypotézy

Hypotéza 1: Dle mínění veřejnosti závisí riziko ocitnutí se osamělé matky v nouzi především na její finanční situaci.

Hypotéza 2: Dle mínění veřejnosti je přístup ženy tající domácí násilí zcela nepochopitelný.

Hypotéza 3: Dle mínění veřejnosti je bezprostřední příčinou nouzové situace klientek azylových domů spíš domácí násilí než jiné důvody.

Hypotéza 4: Dle mínění veřejnosti se ženy týrané v dětství častěji stanou v dospělosti obětí domácího násilí oproti ženám, které se s násilím v dětství nikdy nesetkaly.

Hypotéza 5: Dle mínění veřejnosti je pomoc Policie ČR obětem domácího násilí dostatečná.

3. Metodika

3.1. Použité metody sběru dat

Teoretická část diplomové práce se zabývá názorem veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi. Objasňuje pojmy *osamělá matka* a *neúplná rodina*. Poukazuje na fakt, že v současné době ve všech evropských zemích počet neúplných rodin roste. Popisuje změny rodinného chování, ke kterým v průběhu posledních desetiletí došlo, a faktory, kterými jsou vysvětlovány. Informuje také o základních faktech neúplných rodin v České republice (zastoupení osob v čele neúplných rodin dle věku, příčiny osamělosti, sociální pozice atd., počet a podíl narozených dětí mimo manželství během posledních dvaceti let, apod.), dále popisuje jednotlivé příčiny osamělosti matek - rozvod, svobodné mateřství bez partnera a ovdovění. Jelikož je s problematikou osamělých matek v nouzi úzce spjat fenomén domácího násilí, věnuje se práce také tomuto tématu. V závěru teoretické části se práce zabývá nejdůležitějšími příčinami vedoucími matky do nouzové životní situace.

K testování hypotéz a primárnímu sběru dat byla použita metoda dotazování, technika dotazník (viz příloha 1). Výběrový soubor je tvořen 311 respondenty - občany českokrumlovského regionu. Dotazníky byly distribuovány prostřednictvím osobního kontaktu, dotazník byl rovněž umístěn na webové stránce <http://www.rodina.cz>.

Dotazník obsahoval celkem 16 otázek, z toho 1 otevřenou, 7 polootevřených a 8 uzavřených. Otázky jsou rozděleny do dvou okruhů :

- A. Otázky zjišťující identifikační znaky respondentů (pohlaví, věk, rodinný stav, bydliště, vzdělání, sociální pozici, apod.).
- B. Otázky týkající se názorů respondentů na problematiku situace osamělých matek v nouzi.

V závěru dotazníku byl respondentům poskytnut prostor k dalšímu vyjádření, připomíncekám, apod.

Dotazník byl anonymní.

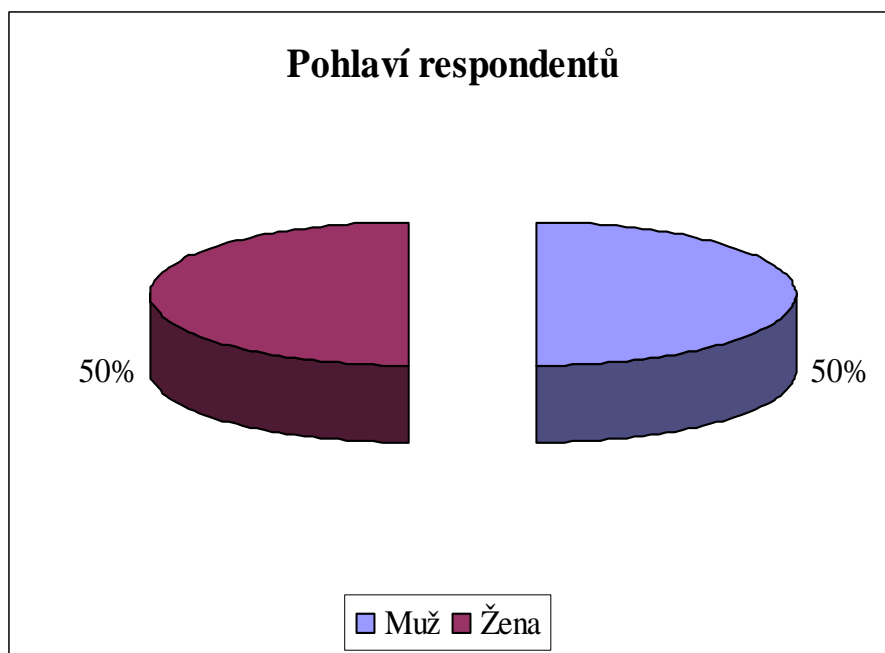
3.2. Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořilo 311 respondentů - občanů českokrumlovského regionu. Výzkumný soubor je tvořen z celkového počtu 61 516 občanů českokrumlovského regionu dle zprávy ČSÚ k 31.12.2008, přičemž 30 857 tvoří muži, 30 659 ženy. Respondenti byly s dotazníky seznámeni prostřednictvím osobního kontaktu, dále byl dotazník vyvěšen na webové stránce <http://www.rodina.cz>. Distribuováno bylo prostřednictvím osobního kontaktu celkem 400 dotazníků, návratnost činila 78 %. Dotazníkové šetření probíhalo od 12. února do 19. dubna 2009.

4. Výsledky

Podle pohlaví je z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, v souboru zastoupeno 50 % (157) mužů a 50 % (154) žen.

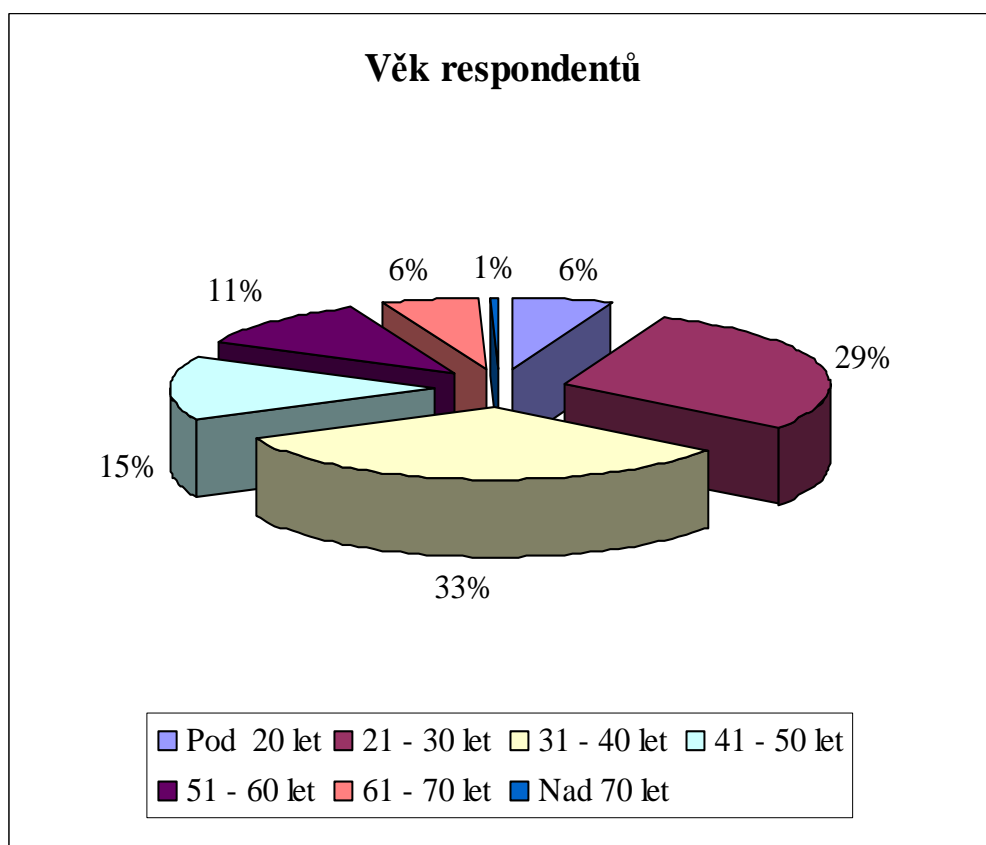
Graf 5: Pohlaví respondentů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle věku je z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 6 % (19) respondentů mladší než 20 let, 29 % (90) je ve věku od 21 do 30 let, 33 % (102) ve věku od 31 do 40 let, 15 % (46) ve věku od 41 do 50 let, 11 % (34) ve věku od 51 do 60 let, 6 % (18) ve věku od 61 do 70 let a 1 % (2) starší než 70 let.

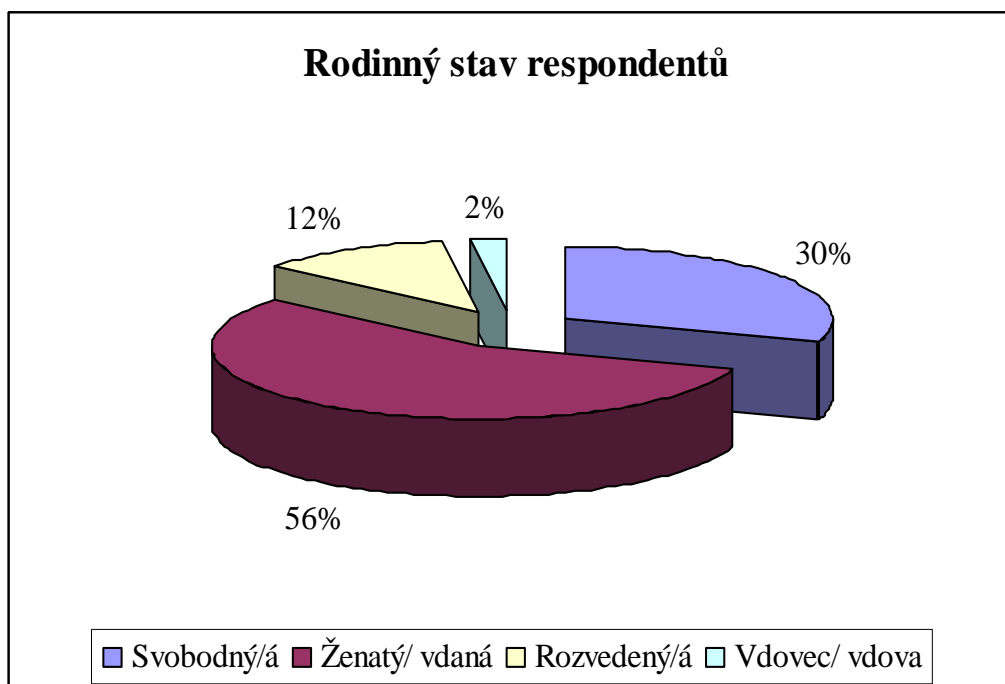
Graf 6: Věk respondentů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle rodinného stavu je z celkového počtu 311 (100 %) respondentů 30 % (94) respondentů svobodných, 56 % (174) ženatých/vdaných, 12 % (36) rozvedených, a 2 % (7) ovdovělých.

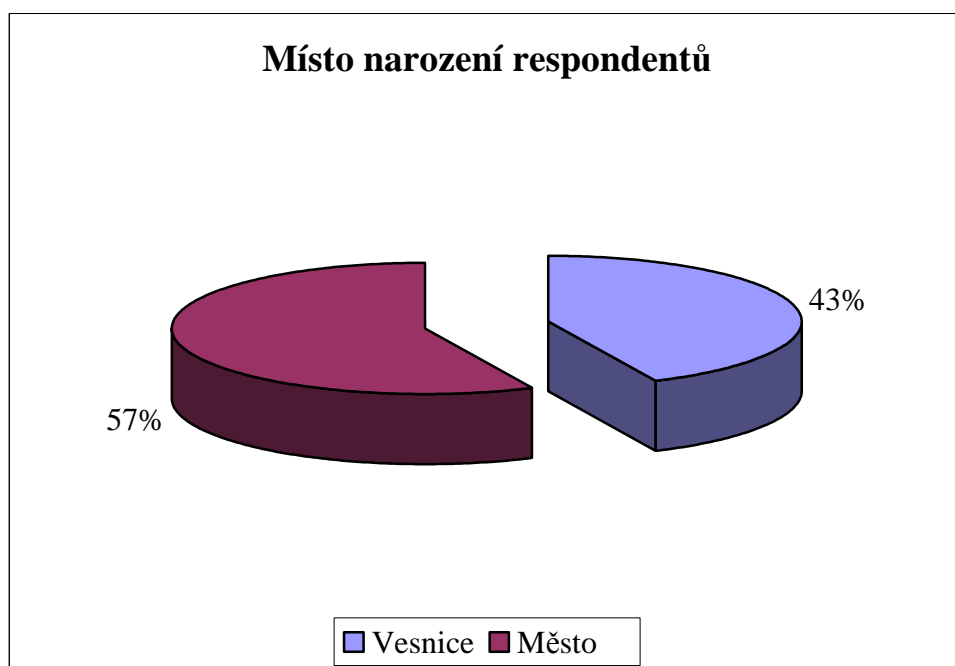
Graf 7: Rodinný stav respondentů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle místa narození tvoří soubor z celkového počtu 311 (100 %) respondentů 43 % (134) respondentů pocházejících z vesnice a 57 % (177) pocházejících z města.

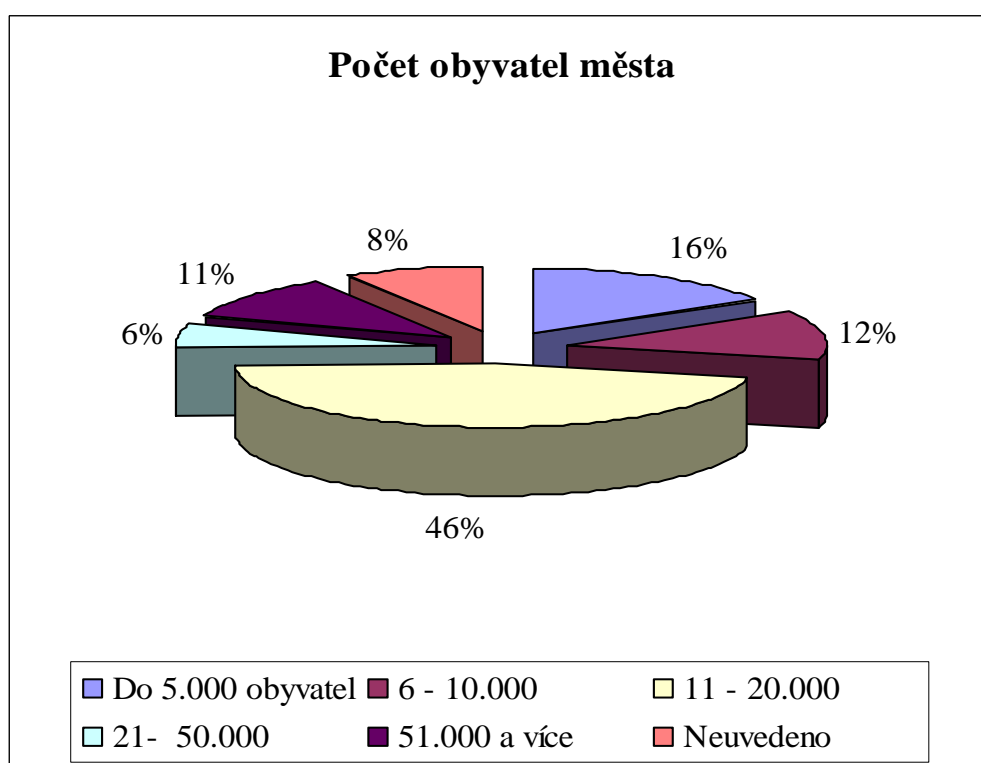
Graf 8: Místo narození respondentů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle počtu obyvatel města je z celkového počtu 177 (100 %) respondentů pocházejících z města 16 % (29) z města čítajícího méně než 5 000 obyvatel, 12 % (22) z města čítajícího 6 - 10 000 obyvatel, 46 % (81) z města čítajícího 11 - 20 000 obyvatel, 6 % (10) z města čítajícího 21 - 50 000 obyvatel a 11 % (20) z města čítajícího 51 000 a více obyvatel. 8 % (15) respondentů počet obyvatel města, z kterého pocházejí, nevedlo.

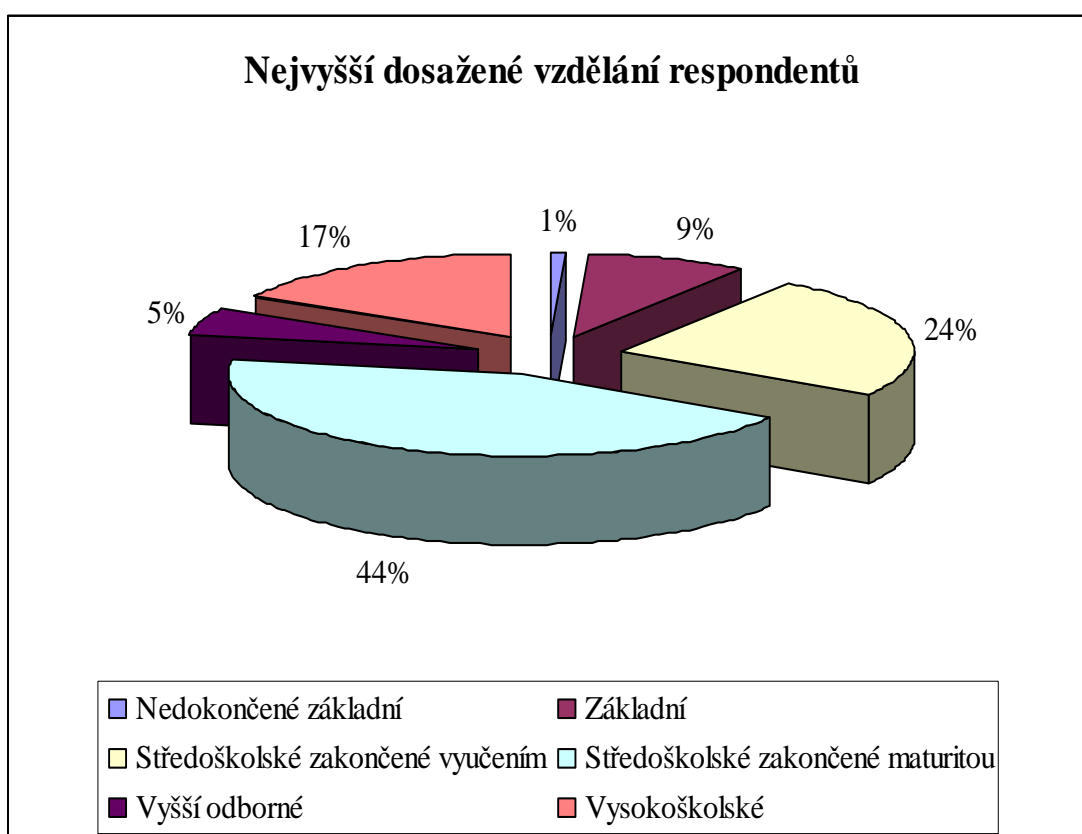
Graf 9: Počet obyvatel města (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle nejvyššího dosaženého vzdělání z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 1 % (3) respondentů má nedokončené základní vzdělání, 9 % (27) respondentů základní vzdělání, 24 % (75) respondentů středoškolské vzdělání zakončené vyučením, 44 % (137) respondentů středoškolské vzdělání zakončené maturitou, 5 % (16) respondentů vyšší odborné vzdělání a 17 % (53) respondentů má vzdělání vysokoškolské.

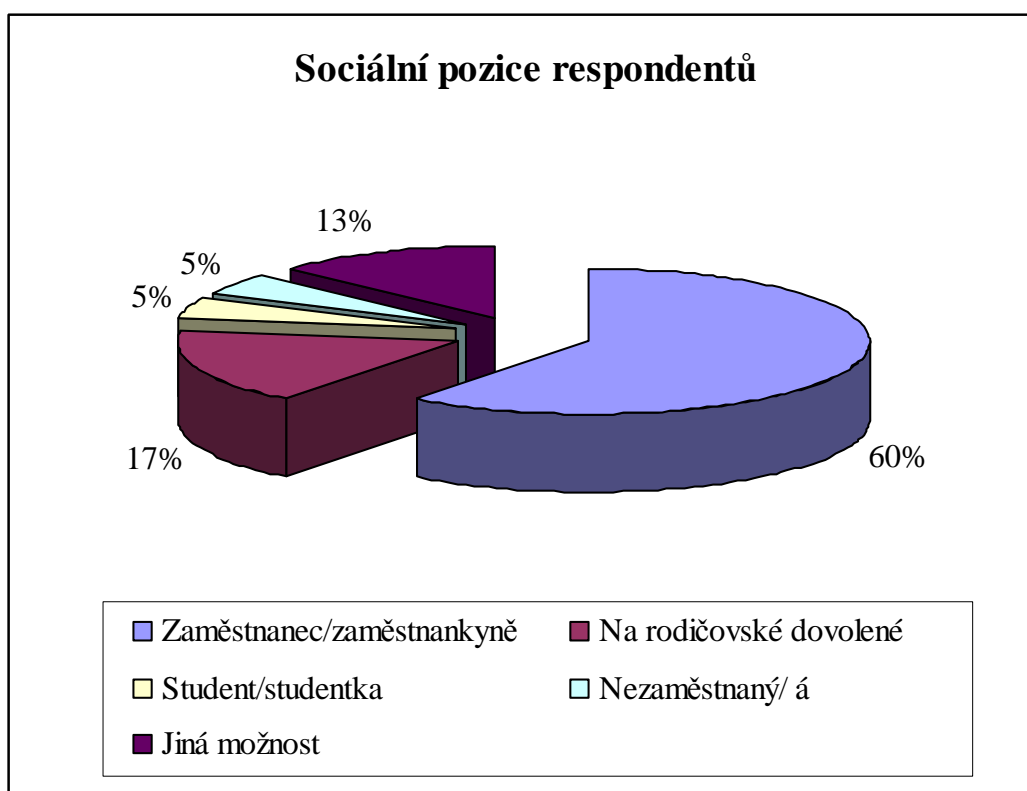
Graf 10: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle sociální pozice respondentů z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 60 % (188) respondentů je v pozici zaměstnanec/ zaměstnankyně, 17 % (53) respondentů je na rodičovské dovolené, 5 % (14) respondentů v současné době studuje, 5 % (15) respondentů je nezaměstnaných a 13 % (41) respondentů uvedlo jinou možnost.

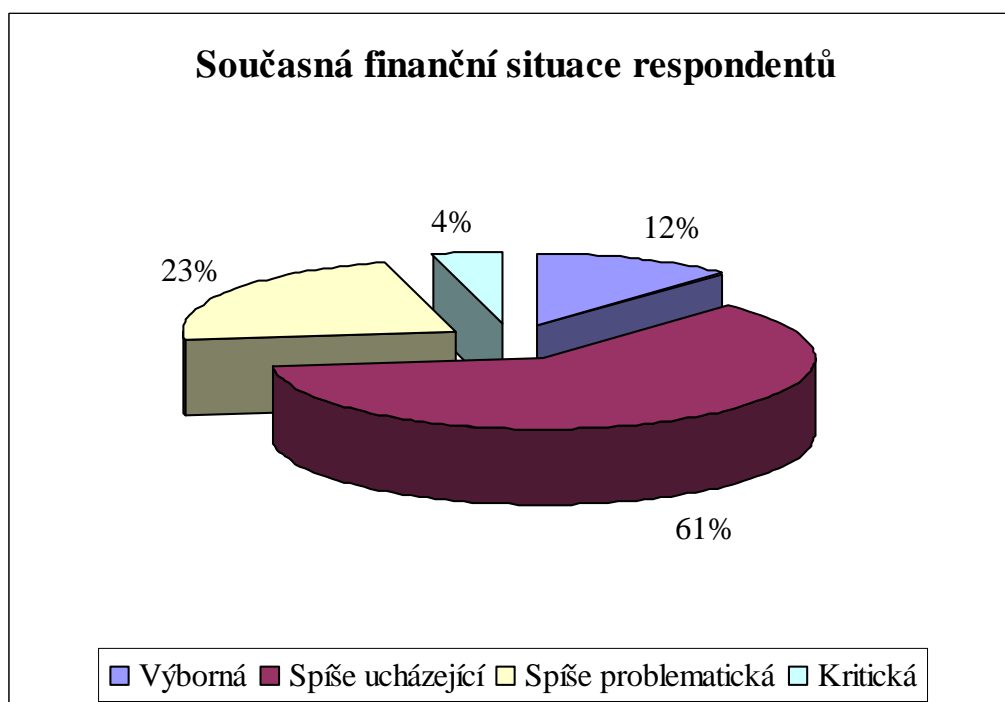
Graf 11: Sociální pozice respondentů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle hodnocení současné finanční situace z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 12 % (37) respondentů považuje svou nynější finanční situaci za výbornou, 61 % (190) respondentů za spíše ucházející, 23 % (71) respondentů za spíše problematickou a 4 % (13) respondentů za kritickou.

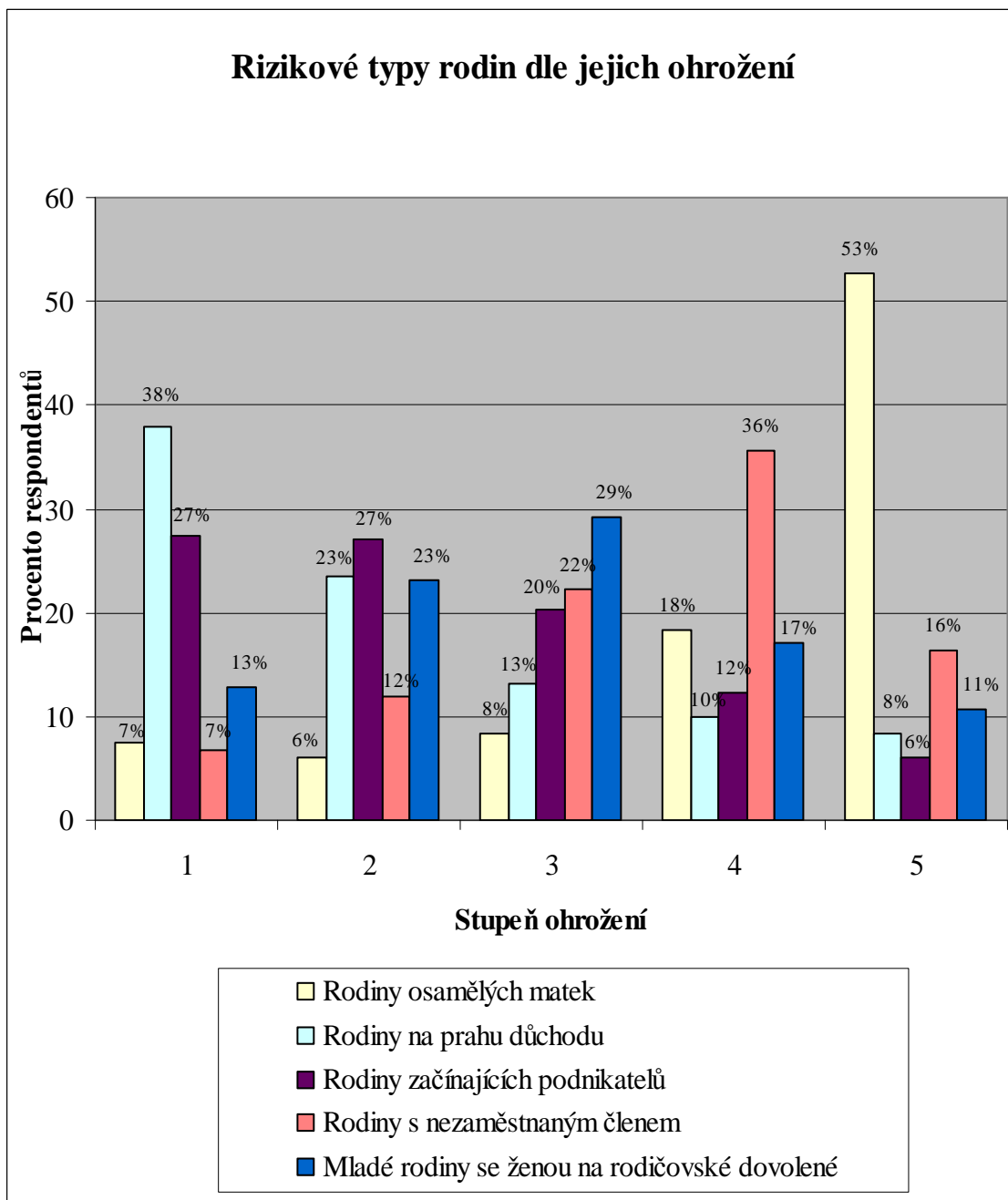
Graf 12: Současná finanční situace respondentů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle řazení rizikových typů rodin dle jejich ohrožení známkami 1 až 5, přičemž známka 1 značí nejméně rizikový typ rodiny a známka 5 typ nejvíce rizikový, z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, známkou 1 ohodnotilo riziko ohrožení 7 % (23) respondentů v případě rodin osamělých matek, 38 % (118) respondentů v případě rodin na prahu důchodu, 27 % (85) respondentů v případě rodin začínajících podnikatelů, 7 % (21) respondentů v případě rodin s nezaměstnaným členem a 13 % (40) respondentů v případě mladých rodin se ženou na rodičovské dovolené. Známkou 2 ohodnotilo riziko ohrožení 6 % (19) respondentů v případě rodin osamělých matek, 23 % (73) respondentů v případě rodin na prahu důchodu, 27 % (84) respondentů v případě rodin začínajících podnikatelů, 12 % (37) respondentů v případě rodin s nezaměstnaným členem a 23 % (72) respondentů v případě mladých rodin se ženou na rodičovské dovolené. Známkou 3 ohodnotilo riziko ohrožení 8 % (26) respondentů v případě rodin osamělých matek, 13 % (41) respondentů v případě rodin na prahu důchodu, 20 % (63) respondentů v případě rodin začínajících podnikatelů, 22 % (69) respondentů v případě rodin s nezaměstnaným členem a 29 % (91) respondentů v případě mladých rodin se ženou na rodičovské dovolené. Známkou 4 ohodnotilo riziko ohrožení 18 % (57) respondentů v případě rodin osamělých matek, 10 % (31) respondentů v případě rodin na prahu důchodu, 12 % (38) respondentů v případě rodin začínajících podnikatelů, 36 % (111) respondentů v případě rodin s nezaměstnaným členem a 17 % (53) respondentů v případě mladých rodin se ženou na rodičovské dovolené. Známkou 5 ohodnotilo riziko ohrožení 53 % (164) respondentů v případě rodin osamělých matek, 8 % (26) respondentů v případě rodin na prahu důchodu, 6 % (19) respondentů v případě rodin začínajících podnikatelů, 16 % (51) respondentů v případě rodin s nezaměstnaným členem a 11 % (33) respondentů v případě mladých rodin se ženou na rodičovské dovolené. 7 % (22) respondentů se k otázce nevyjádřilo.

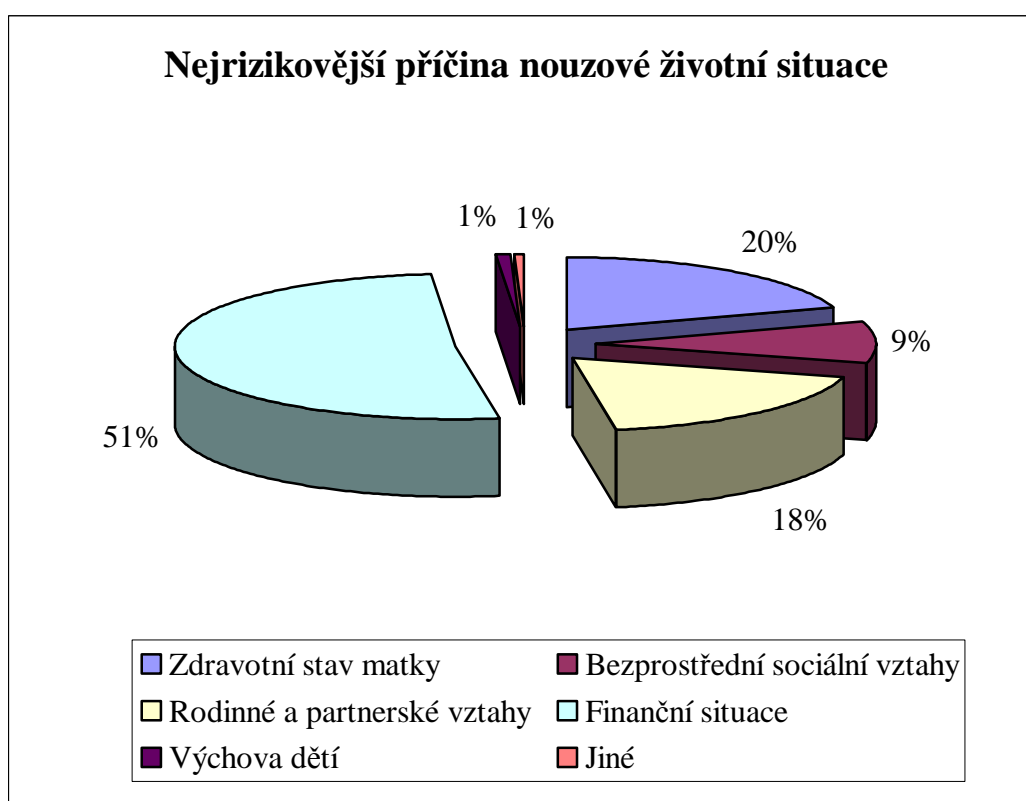
Graf 13: Rizikové typy rodin dle jejich ohrožení (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle nejrizikovější příčiny nouzové životní situace z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 20 % (62) respondentů považuje za nejrizikovější příčinu nouzové životní situace osamělých matek zdravotní stav matky, 9 % (29) respondentů považuje za nejrizikovější příčinu bezprostřední sociální vztahy, 18 % (57) respondentů rodinné a partnerské vztahy, 51 % (159) respondentů finanční situaci, 1 % (2) respondentů považuje za nejrizikovější příčinu problémy s výchovou dětí a 1 % (2) respondentů uvedlo jinou příčinu nouzové životní situace.

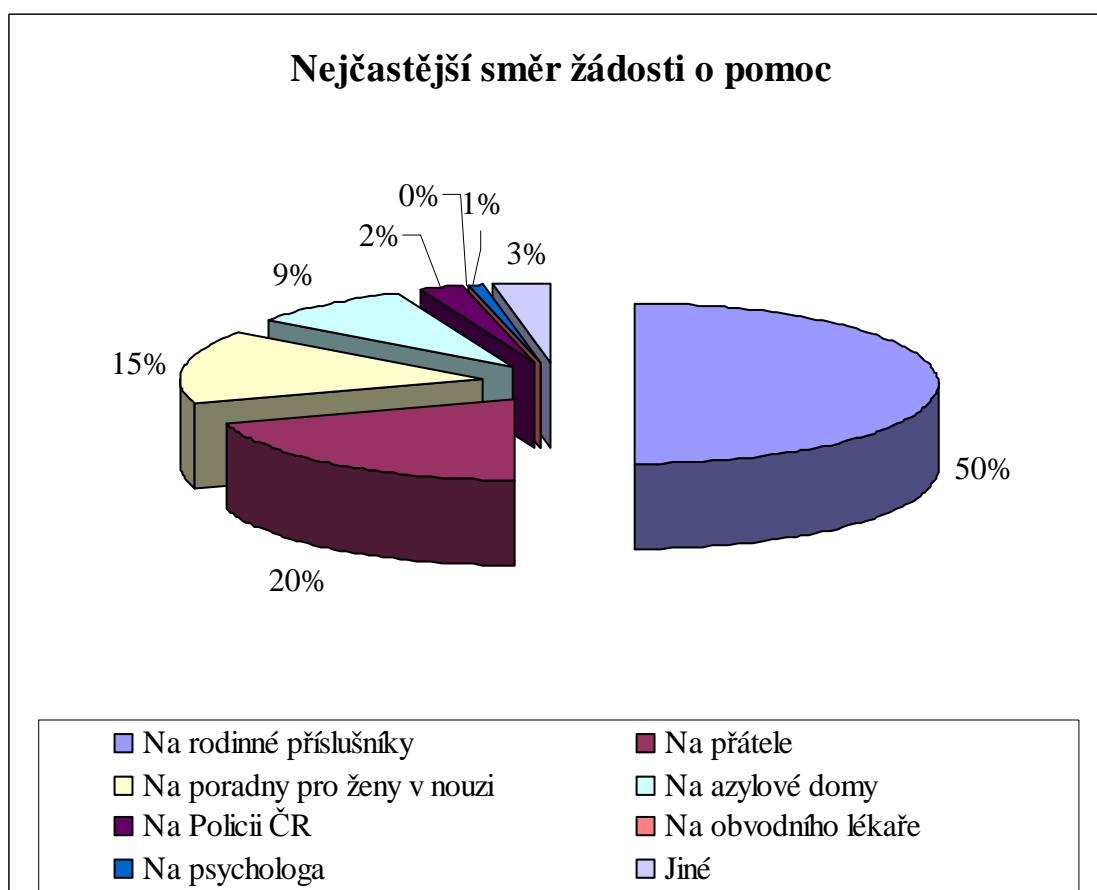
Graf 14: Nejrizikovější příčina nouzové životní situace (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle nejčastějšího směru žádosti o pomoc z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 50 % (155) respondentů se domnívá, že se osamělé matky obracejí s žádostí o pomoc nejčastěji na rodinné příslušníky, 20 % (61) respondentů se domnívá, že se obracejí nejčastěji na své přátele, 15 % (45) respondentů uvedlo poradny pro ženy v nouzi, 9 % (29) respondentů uvedlo azylové domy, 2 % (7) respondentů se domnívají, že žádají o pomoc nejčastěji Policii ČR, 0 % (1) respondentů se vyjádřilo pro možnost obvodního lékaře ženy, 1 % (4) respondentů se vyjádřilo pro možnost psychologa a 3 % (9) respondentů uvedla jinou možnost.

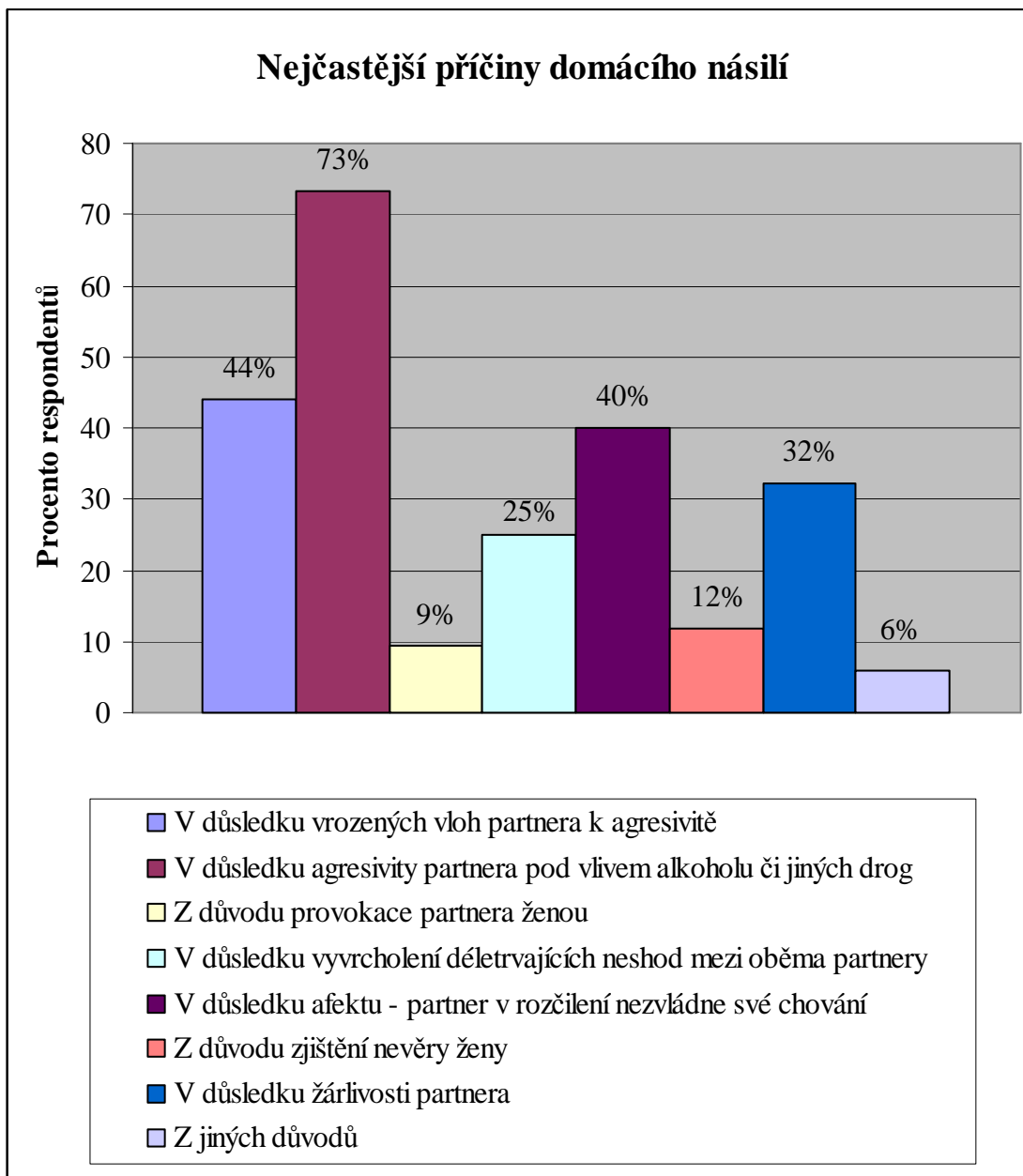
Graf 15: Nejčastější směr žádosti o pomoc (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle nejčastější příčiny domácího násilí z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 44 % (137) respondentů se domnívá, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku vrozených vloh partnera k agresivitě, 73 % (228) respondentů se domnívá, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku agresivity partnera pod vlivem alkoholu či jiných drog, 9 % (29) respondentů považuje za nejčastější příčinu domácího násilí provokaci partnera ženou, 25 % (78) respondentů se domnívá, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku vyvrcholení déletrvajících neshod mezi oběma partnery, 40 % (124) respondentů se domnívá, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku afektu, tedy že partner v rozčilení nezvládne své chování, 12 % (37) respondentů uvedlo, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v případě, kdy se partner dozví o nevěře ženy, 32 % (100) respondentů se domnívá, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku žárlivosti partnera a 6 % (17) respondentů uvedlo, že k domácímu násilí dochází nejčastěji z jiných důvodů.

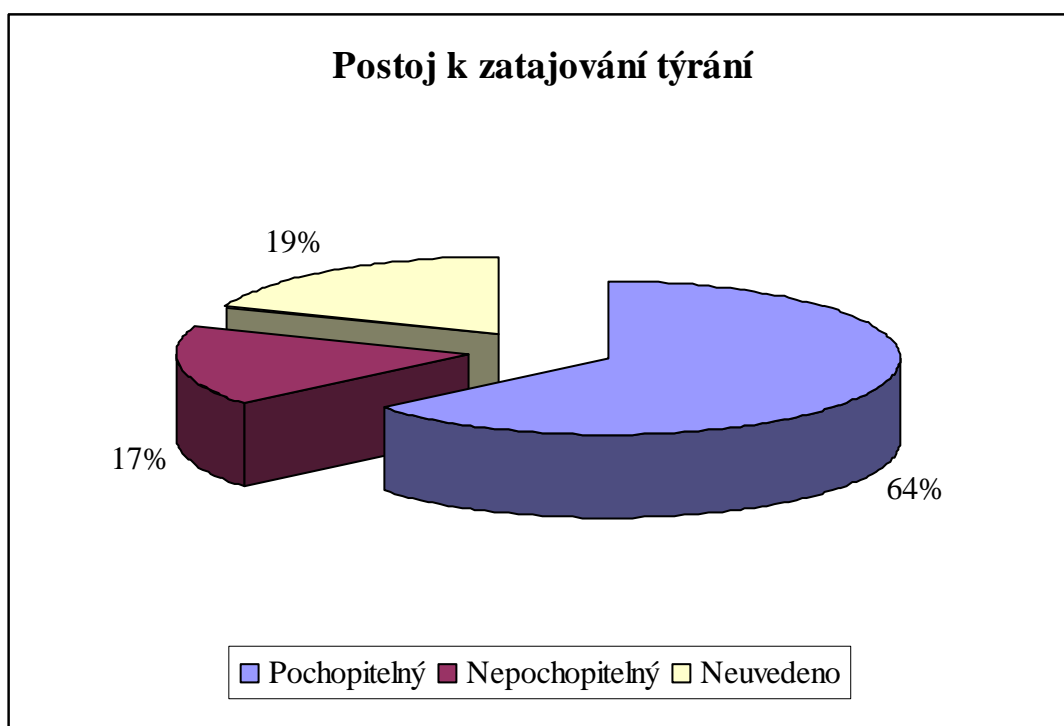
Graf 16: Nejčastější příčiny domácího násilí (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle postoje k zatajování týrání z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 64 % (199) respondentů uvedlo, že přístup oběti, která pachatele mnohdy neprozradí, přestože týrání trvá i mnoho let, je pro ně pochopitelný. 17 % (53) respondentů uvedlo, že takový přístup oběti je nepochopitelný. 19 % (59) respondentů odpověď na otázku neuvedlo.

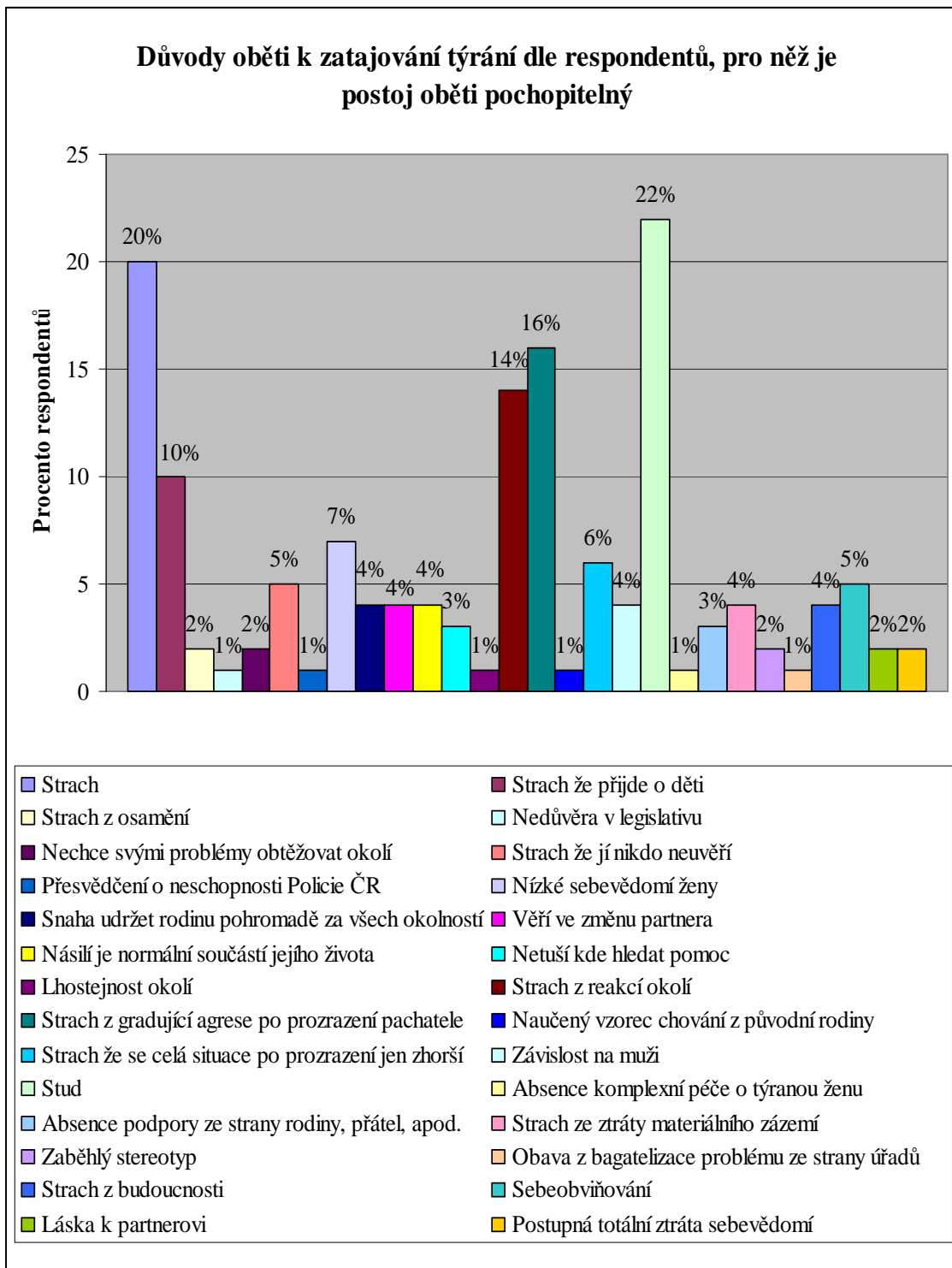
Graf 17: Postoj k zatajování týrání (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle důvodů oběti k zatajování týrání dle respondentů, pro něž je postoj oběti pochopitelný, z celkového počtu 199 (100 %) respondentů, pro něž je postoj oběti tající týrání pochopitelný, 20 % (39) respondentů uvedlo, že důvodem zatajování je strach, 10 % (20) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy o děti, 2 % (4) respondentů uvedla strach z osamění, 1 % (1) respondentů uvedlo nedůvěru v legislativu, 2 % (3) respondentů uvedla, že žena nechce svými problémy obtěžovat okolí, 5 % (10) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy, že jí nikdo neuvěří, 1 % (2) respondentů uvedlo jako důvod přesvědčení ženy o neschopnosti Policie ČR, 7 % (13) respondentů uvedlo nízké sebevědomí ženy, 4 % (8) respondentů uvedla snahu udržet rodinu pohromadě za všech okolností, 4 % (8) respondentů uvedla víru ženy ve změnu partnera, 4 % (7) respondentů uvedla, že důvodem zatajování je skutečnost, že žena již vnímá násilí jako normální součást života, 3 % (5) respondentů uvedla jako důvod nevědomost ženy kde hledat pomoc, 1 % (2) respondentů považuje za hlavní důvod lhostejnost okolí, 14 % (28) respondentů uvedlo strach ženy z reakcí okolí, 16 % (32) respondentů uvedlo strach ženy z gradující agrese po prozrazení pachatele, 1 % (2) respondentů uvedlo, že důvodem je ženou naučený vzorec chování z původní rodiny, 6 % (12) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy, že se celá situace po prozrazení jen zhorší, 4 % (7) respondentů uvedla závislost ženy na muži, 22 % (43) respondentů uvedlo jako hlavní důvod stud, 1 % (2) respondentů uvedlo absenci komplexní péče o týranou ženu, 3 % (5) respondentů uvedla absenci podpory ze strany rodiny, přátel, apod., 4 % (7) respondentů uvedla strach ženy ze ztráty materiálního zázemí, 2 % (3) respondentů uvedla jako důvod zaběhlý stereotyp života s násilníkem, 1 % (1) respondentů uvedlo obavu z bagatelizace problému ze strany úřadů, 4 % (8) respondentů uvedla strach ženy z budoucnosti, 5 % (10) respondentů uvedlo jako důvod sebeobviňování, 2 % (3) respondentů uvedla, že žena násilného partnera stále miluje a 2 % (3) respondentů považují za hlavní důvod postupnou totální ztrátu sebevědomí ženy.

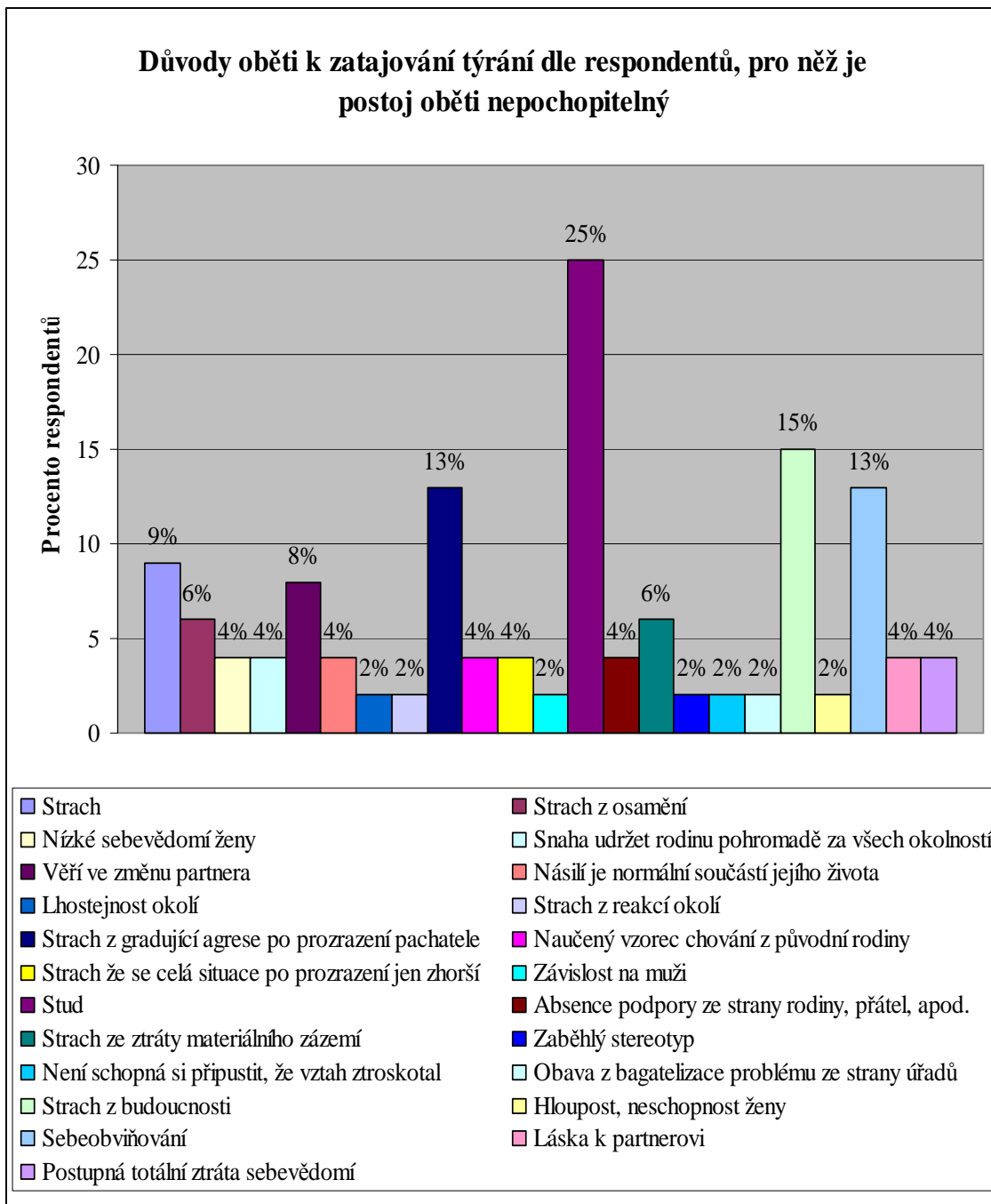
Graf 18: Důvody oběti k zatajování týrání dle respondentů, pro něž je postoj oběti pochopitelný (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle důvodů oběti k zatajování týrání dle respondentů, pro něž je postoj oběti nepochopitelný, z celkového počtu 53 (100 %) respondentů, pro něž je postoj oběti tající týrání nepochopitelný, 9 % (5) respondentů uvedlo, že důvodem zatajování je strach, 6 % (3) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy z osamění, 4 % (2) respondentů uvedla nízké sebevědomí ženy, 4 % (2) respondentů uvedla snahu udržet rodinu pohromadě za všech okolností, 8 % (4) respondentů uvedlo víru ženy ve změnu partnera, 4 % (2) respondentů uvedla, že důvodem zatajování je skutečnost, že žena již vnímá násilí jako normální součást života, 2 % (1) respondentů považují za hlavní důvod lhostejnost okolí, 2 % (1) respondentů uvedla strach ženy z reakcí okolí, 13 % (7) respondentů uvedlo strach ženy z gradující agrese po prozrazení pachatele, 4 % (2) respondentů uvedla, že důvodem je ženou naučený vzorec chování z původní rodiny, 4 % (2) respondentů uvedla jako důvod strach ženy, že se celá situace po prozrazení jen zhorší, 2 % (1) respondentů uvedla závislost ženy na muži, 25 % (13) respondentů uvedlo jako hlavní důvod stud, 4 % (2) respondentů uvedla absenci podpory ze strany rodiny, přátel, apod., 6 % (3) respondentů uvedlo strach ženy ze ztráty materiálního zázemí, 2 % (1) respondentů uvedla jako důvod zaběhlý stereotyp života s násilníkem, 12 % (1) respondentů uvedlo, že důvodem je neschopnost ženy připustit si, že vztah ztroskotál, 2 % (1) respondentů uvedla obavu z bagatelizace problému ze strany úřadů, 15 % (8) respondentů uvedlo strach ženy z budoucnosti, 2 % (1) respondentů uvedla důvod neschopnost či hloupost ženy, 13 % (7) respondentů uvedlo jako důvod sebeobviňování, 4 % (2) respondentů uvedla, že žena násilného partnera stále miluje a 4 % (2) respondentů považují za hlavní důvod postupnou totální ztrátu sebevědomí ženy.

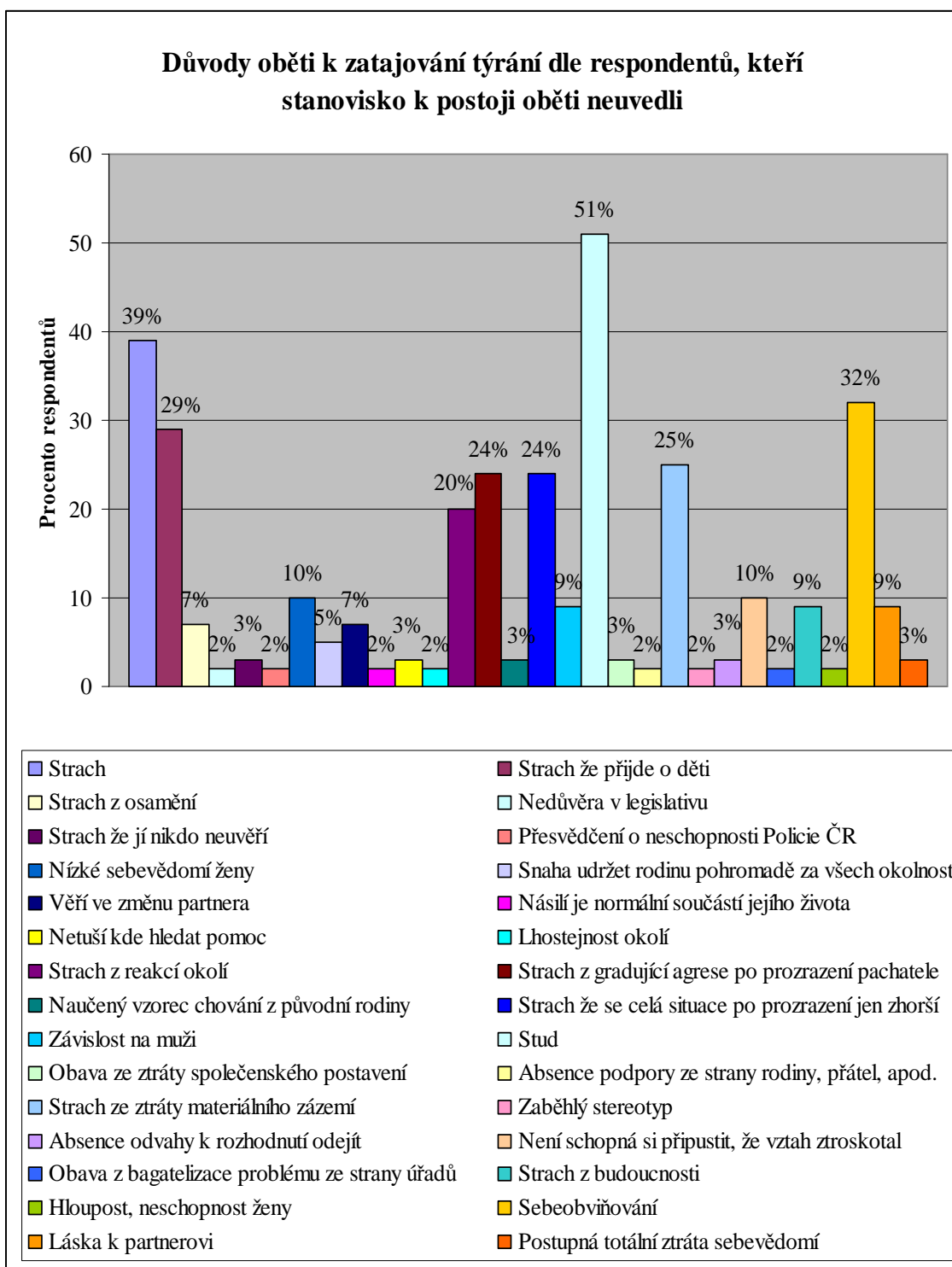
Graf 19: Důvody oběti k zatajování týrání dle respondentů, pro něž je postoj oběti nepochopitelný (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle důvodů oběti k zatajování týrání dle respondentů, kteří stanovisko k postoji oběti neuvedli, z celkového počtu 59 (100 %) respondentů, kteří stanovisko k postoji oběti neuvedli, 39 % (23) respondentů uvedlo, že důvodem zatajování je strach, 29 % (17) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy o děti, 7 % (4) respondentů uvedlo strach z osamění, 2 % (1) respondentů uvedla nedůvěru v legislativu, 3 % (2) respondentů uvedla jako důvod strach ženy, že jí nikdo neuvěří, 2 % (1) respondentů uvedla jako důvod přesvědčení ženy o neschopnosti Policie ČR, 10 % (6) respondentů uvedlo nízké sebevědomí ženy, 5 % (3) respondentů uvedlo snahu udržet rodinu pohromadě za všech okolností, 7 % (4) respondentů uvedlo víru ženy ve změnu partnera, 2 % (1) respondentů uvedla, že důvodem zatajování je skutečnost, že žena již vnímá násilí jako normální součást života, 3 % (2) respondentů uvedla jako důvod nevědomost ženy kde hledat pomoc, 2 % (1) respondentů považují za hlavní důvod lhostejnost okolí, 20 % (12) respondentů uvedlo strach ženy z reakcí okolí, 24 % (14) respondentů uvedlo strach ženy z gradující agrese po prozrazení pachatele, 3 % (2) respondentů uvedla, že důvodem je ženou naučený vzorec chování z původní rodiny, 24 % (14) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy, že se celá situace po prozrazení jen zhorší, 9 % (5) respondentů uvedlo závislost ženy na muži, 51 % (30) respondentů uvedlo jako hlavní důvod stud, 3 % (2) respondentů uvedla jako důvod obavu ženy ze ztráty společenského postavení, 2 % (1) respondentů uvedla absenci podpory ze strany rodiny, přátel, apod., 25 % (15) respondentů uvedlo strach ženy ze ztráty materiálního zázemí, 2 % (1) respondentů uvedla jako důvod zaběhlý stereotyp života s násilníkem, 3 % (2) respondentů uvedla jako důvod absenci odvahy k rozhodnutí odejít, 10 % (6) respondentů uvedlo, že důvodem je neschopnost ženy připustit si, že vztah ztroskotal, 2 % (1) respondentů uvedla obavu z bagatelizace problému ze strany úřadů, 9 % (5) respondentů uvedlo strach ženy z budoucnosti, 2 % (1) respondentů uvedla důvod neschopnost či hloupost ženy, 32 % (19) respondentů uvedlo jako důvod sebeobviňování, 9 % (5) respondentů uvedlo, že žena násilného partnera stále miluje a 3 % (2) respondentů považují za hlavní důvod postupnou totální ztrátu sebevědomí ženy.

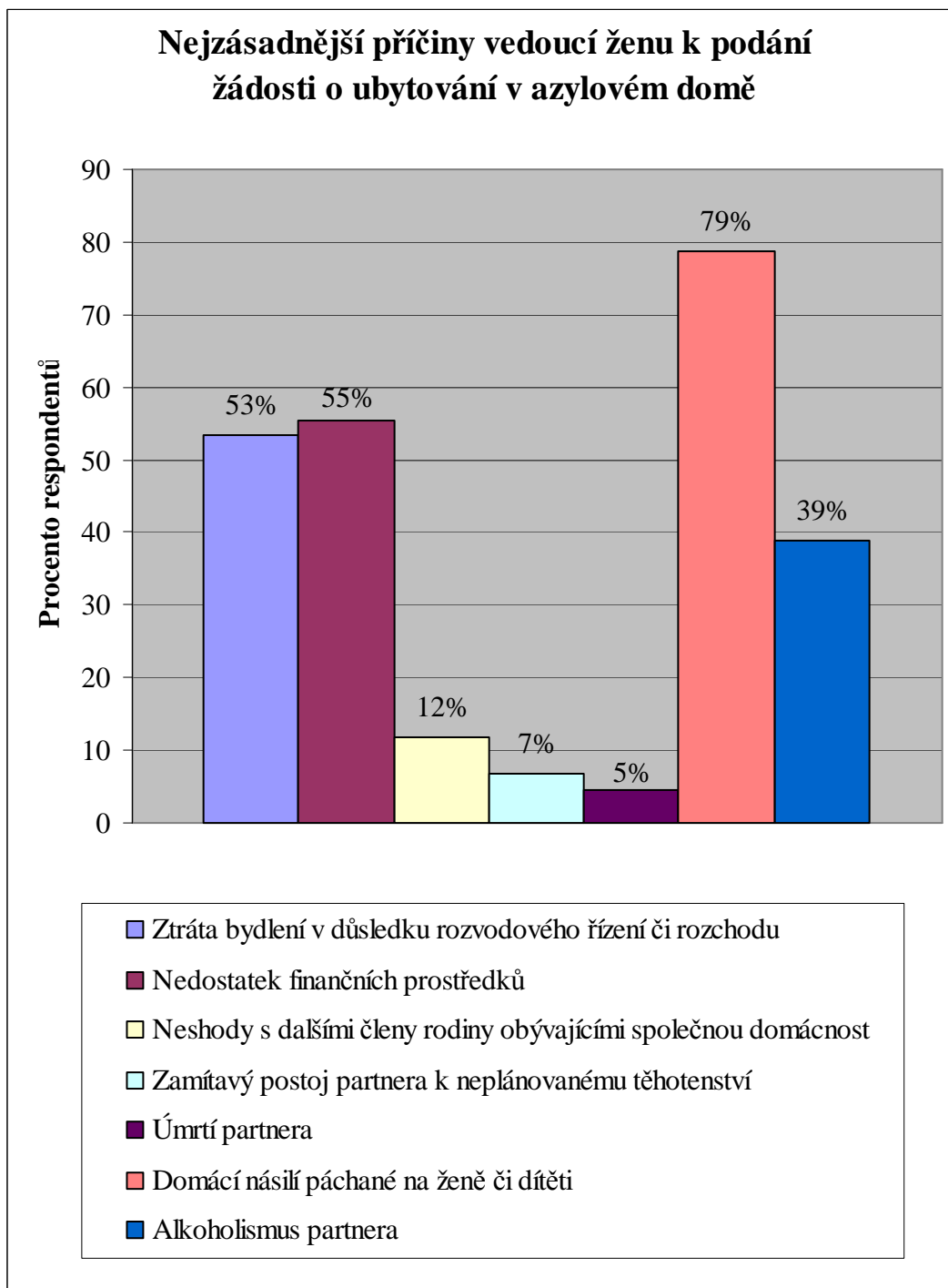
Graf 20: Důvody oběti k zatajování týrání dle respondentů, kteří stanovisko k postoji oběti neuvedli (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle nejzásadnějších příčin vedoucích ženu k podání žádosti o ubytování v azylovém domě z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 53 % (166) respondentů považuje za nejzásadnější příčinu vedoucí ženu k podání žádosti o ubytování v azylovém domě ztrátu bydlení v důsledku rozvodového řízení či rozchodu, 55 % (172) respondentů považuje za nejzásadnější příčinu nedostatek finančních prostředků, 12 % (37) respondentů uvedlo neshody s dalšími členy rodiny obývajícími společnou domácnost, 7 % (21) respondentů uvedlo zamítavý postoj partnera k neplánovanému těhotenství, 5 % (14) respondentů uvedlo jako nejzásadnější příčinu úmrtí partnera, 79 % (245) respondentů uvedlo domácí násilí páchané na ženě či dítěti a 39 % (121) respondentů uvedlo alkoholismus partnera.

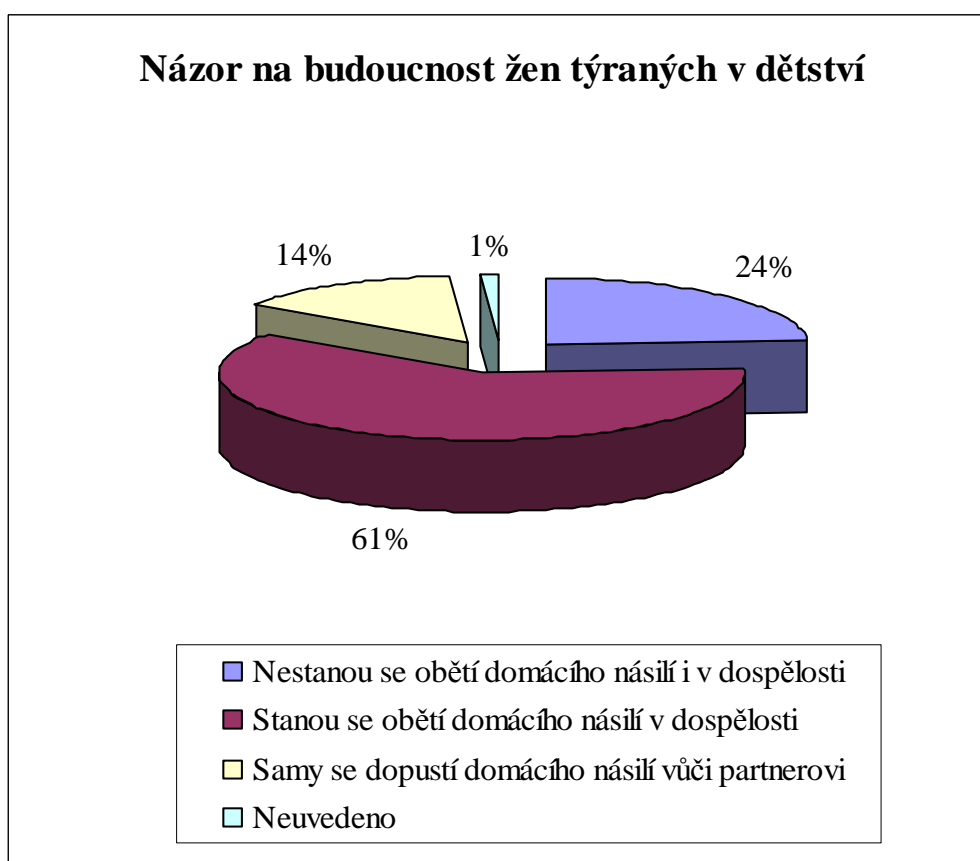
Graf 21: Nejzásadnější příčiny vedoucí ženu k podání žádosti o ubytování v azylovém domě (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle názoru na budoucnost žen týraných v dětství z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 24 % (71) respondentů zastává názor, že se ženy týrané v dětství v dospělosti obětí domácího násilí nestanou, 61 % (190) respondentů zastává názor, že se ženy s touto zkušeností z dětství stanou obětí násilí i v dospělosti, 14 % (44) respondentů zastává názor, že se tyto ženy v dospělosti samy dopustí domácího násilí vůči svému partnerovi a 1 % (6) respondentů se k této otázce nevyjádřilo.

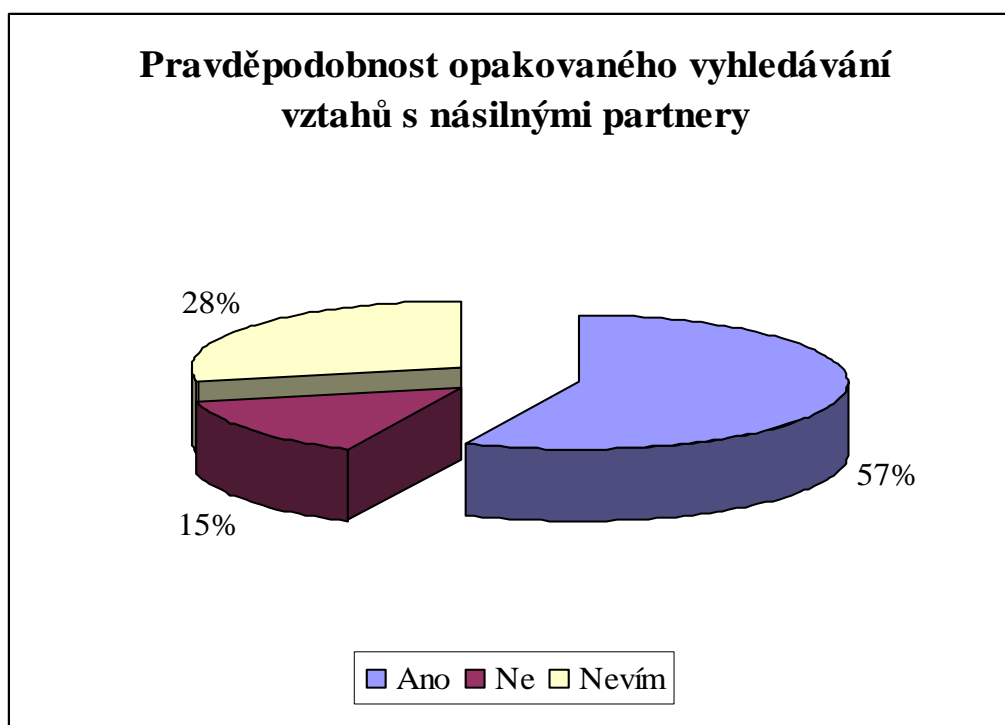
Graf 22: Názor na budoucnost žen týraných v dětství (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle pravděpodobnosti opakovaného vyhledávání vztahů s násilnými partnery z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 57 % (177) respondentů se domnívá, že je pravděpodobné, aby oběť domácího násilí opakovaně vyhledávala vztahy s partnery majícími sklon k násilnému chování (byť podvědomě), 15 % (47) respondentů se domnívá, není pravděpodobné, že by žena opakovaně vyhledávala takové partnery a 28 % (87) respondentů uvedlo, že odpověď na otázku neví.

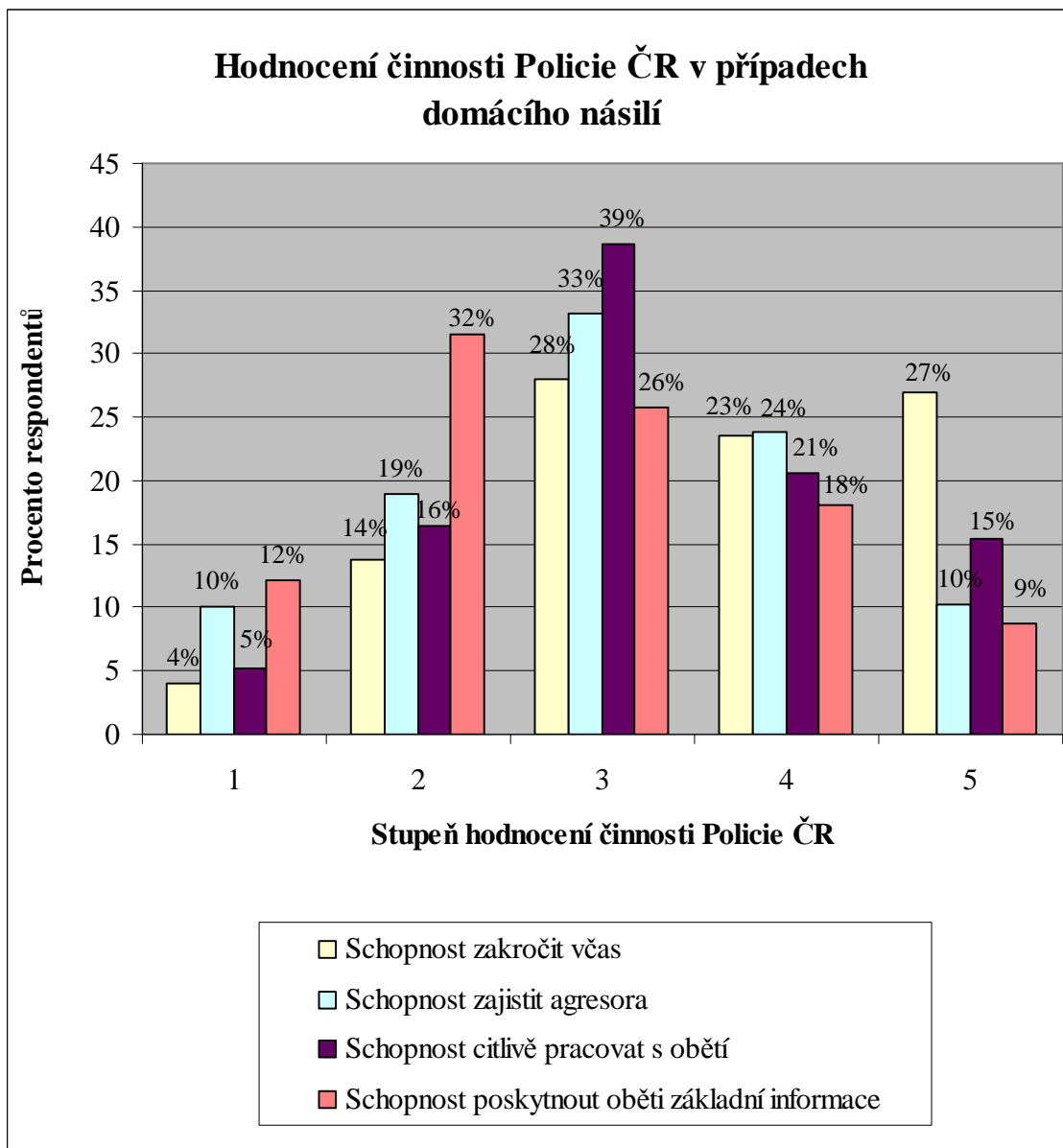
Graf 23: Pravděpodobnost opakovaného vyhledávání vztahů s násilnými partnery
(v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle hodnocení činnosti Policie ČR v případech domácího násilí známkami 1 až 5, přičemž známka 1 znamená nejlepší hodnocení a známka 5 hodnocení nejhorší, z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, známkou 1 ohodnotila 4 % (12) respondentů schopnost Policie ČR zakročit včas v případech domácího násilí, 10 % (31) respondentů ohodnotilo známkou 1 schopnost zajistit agresora, 5 % (16) respondentů schopnost citlivě pracovat s obětí domácího násilí a 12 % (38) respondentů schopnost poskytnout oběti základní informace (odkázat na příslušná poradenská centra, azylové domy, apod. v blízkosti bydliště oběti). Známkou 2 ohodnotilo 14 % (43) respondentů schopnost Policie ČR zakročit včas, 19 % (59) respondentů schopnost zajistit agresora, 16 % (51) respondentů schopnost citlivě pracovat s obětí a 32 % (98) respondentů schopnost poskytnout oběti základní informace. Známkou 3 ohodnotilo 28 % (87) respondentů schopnost Policie ČR zakročit včas, 33 % (103) respondentů schopnost zajistit agresora, 39 % (120) respondentů schopnost citlivě pracovat s obětí domácího násilí a 26 % (80) respondentů schopnost poskytnout oběti základní informace. Známkou 4 ohodnotilo 23 % (73) respondentů schopnost Policie ČR zakročit včas, 24 % (74) respondentů schopnost zajistit agresora, 21 % (64) respondentů schopnost citlivě pracovat s obětí a 18 % (56) respondentů schopnost poskytnout oběti základní informace. Známkou 5 ohodnotilo 27 % (84) respondentů schopnost Policie ČR zakročit včas, 10 % (32) respondentů schopnost zajistit agresora, 15 % (48) respondentů schopnost citlivě pracovat s obětí domácího násilí a 9 % (27) respondentů schopnost poskytnout oběti základní informace. 4 % (12) respondentů činnost Policie ČR neohodnotila v žádném z nabízených kritérií.

Graf 24: Hodnocení činnosti Policie ČR v případech domácího násilí (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

5. Diskuse

Narůstající počet neúplných rodin v převážné většině v čele s matkou vede k zamýšlení nad skutečností, jakým způsobem je společnost na rodiny s jedním rodičem nazíráno. Nouzová situace, do níž se osamělé matky s dětmi vlivem nepříznivých životních okolností dostávají, může být veřejností chápána jako neschopnost zvládnout problematickou situaci bez cizí pomoci, tzn. nutnost využít pomoci nabízené státními, nestátními, církevními organizacemi, apod.. Míra společenské akceptace problematické situace neúplných rodin závisí jednak na subjektivní zkušenosti každého jedince, odvislé od mnoha faktorů např. sociálního statusu, kvality příbuzenských vazeb, předchozí osobní zkušenosti ocitnutí se v obtížné životní situaci a schopnostech jejího řešení, ekonomické nezávislosti, apod., jednak na míře informovanosti v dané oblasti. Cílem této práce je proto zmapovat názory veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi. Jaký postoj veřejnost k situaci osamělých matek zaujímá, zda je vnímá jako značně ohroženou skupinu v dnešní společnosti, jaké příčiny převážně vedou matky do obtížné životní situace, s níž se samy dokáží vypořádat jen stěží, apod.

Pro sběr primárních dat byla použita metoda dotazování, technika dotazník. Dotazník obsahoval celkem šestnáct otázek, z toho jednu otevřenou, sedm polootevřených a osm uzavřených.

Dotazník vyplnilo 311 (100%) respondentů, z toho podle pohlaví je v souboru zastoupeno 50 % (157) mužů a 50 % (154) žen (viz graf 5).

Z celkového souboru je 6 % (19) respondentů mladších než 20 let, 29 % (90) ve věku od 21 do 30 let, 33 % (102) ve věku od 31 do 40 let, 15 % (46) ve věku od 41 do 50 let, 11 % (34) ve věku od 51 do 60 let, 6 % (18) ve věku od 61 do 70 let a 1 % (2) respondentů je starší než 70 let (viz graf 6).

Podle rodinného stavu je z celkového počtu 311 (100 %) respondentů 30 % (94) respondentů svobodných, 56 % (174) ženatých/vdaných, 12 % (36) rozvedených, a 2 % (7) ovdovělých (viz graf 7).

Výzkumný soubor tvoří 43 % (134) respondentů pocházejících z vesnice a 57 % (177) pocházejících z města (viz graf 8).

Z celkového počtu 177 (100 %) respondentů pocházejících z města je 16 % (29) respondentů z města čítajícího méně než 5 000 obyvatel, 12 % (22) respondentů z města čítajícího 6 - 10 000 obyvatel, 46 % (81) respondentů z města čítajícího 11 - 20 000 obyvatel, 6 % (10) respondentů z města čítajícího 21 - 50 000 obyvatel a 11 % (20) respondentů z města čítajícího 51 000 a více obyvatel. 8 % (15) respondentů počet obyvatel města, z něhož pocházejí, nevedlo (viz graf 9).

Z celkového počtu 311 (100 %) respondentů má 1 % (3) respondentů nedokončené základní vzdělání, 9 % (27) respondentů má základní vzdělání, 24 % (75) respondentů středoškolské vzdělání zakončené vyučením, 44 % (137) respondentů středoškolské vzdělání zakončené maturitou, 5 % (16) respondentů vyšší odborné vzdělání a 17 % (53) respondentů má vzdělání vysokoškolské (viz graf 10).

Výzkumný soubor tvoří 60 % (188) respondentů v sociální pozici zaměstnance/ zaměstnankyně, 17 % (53) respondentů je na rodičovské dovolené, 5 % (14) respondentů v současné době studuje, 5 % (15) respondentů je nezaměstnaných a 13 % (41) respondentů uvedlo jinou možnost. Z celkového počtu 14 (100 %) respondentů, kteří v současné době studují, 7 % (1) respondentů studuje učňovský obor truhlář, 7 % (1) respondentů studuje učňovský obor prodavač, 7 % (1) respondentů studuje učňovský obor kadeřnice, 7 % (1) respondentů studuje obor provoz stravování, 14 % (2) respondentů studuje gymnázium, 7 % (1) respondentů studuje SŠ zdravotní, 7 % (1) respondentů studuje SŠ strojní, 7 % (1) respondentů studuje pedagogiku, 7 % (1) respondentů studuje sociálně právní obor, 14 % (2) respondentů studuje anglický jazyk a 7 % (1) respondentů studuje VŠE - obor management. 7 % (1) respondentů obor nevedlo. Z celkového počtu 15 (100 %) nezaměstnaných respondentů je 67 % (10) respondentů nezaměstnaných po dobu kratší šesti měsíců, 13 % (2) respondentů je nezaměstnaných půl roku až jeden rok a 7 % (1) respondentů je nezaměstnaných po dobu delší než 5 let. 13 % (2) respondentů délku trvání své nezaměstnanosti nevedlo. Z celkového počtu 41 (100 %) respondentů, kteří uvedli jinou možnost, 20 % (8) respondentů je na rodičovské dovolené, přičemž vykonává práci na částečný úvazek,

5 % (2) respondentů je na rodičovské dovolené, přičemž pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná, 2 % (1) respondentů pracují jako osoba samostatně výdělečně činná, 2 % (1) respondentů pečují o osobu blízkou, 22 % (9) respondentů studuje při zaměstnání, 39 % (16) respondentů pobírá starobní důchod, 2 % (1) respondentů pobírají částečný invalidní důchod, přičemž pracují a 5 % (2) respondentů pobírá plný invalidní důchod. 2 % (1) respondentů se k jiné možnosti blíže nevyjádřila (viz graf 11).

Výzkumem bylo zjištěno, že právě rodiny osamělých matek jsou veřejností považovány za vůbec nejrizikovější skupinu dle jejího ohrožení nízkou životní úrovní. Dle řazení rizikových typů rodin dle jejich ohrožení známkami 1 až 5, přičemž známka 1 značí nejméně rizikový typ rodiny a známka 5 typ nejvíce rizikový, z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, známkami 4 a 5 ohodnotilo rodiny osamělých matek celkem 71 % (221) respondentů (viz graf 13). Rovněž dle **KOVAŘÍKA, ŠMOLKY (34)** patří rodiny osamělých matek s dětmi mezi nejrizikovější skupiny rodin vůbec. Druhým nejrizikovějším typem rodiny je dle veřejnosti rodina s nezaměstnaným členem. Známkami 4 a 5 ohodnotilo tento typ rodiny 52 % (162) respondentů. Jak uvádí **VAVROŇ (60)**, nejvíce jsou chudobou ohroženi lidé bez práce, neúplné rodiny alespoň s jedním dítětem a vícečlenné domácnosti. Nejvíce chudých rodin pak lze nalézt mezi nezaměstnanými (40 procent) a mezi domácnostmi důchodců (33 procent).

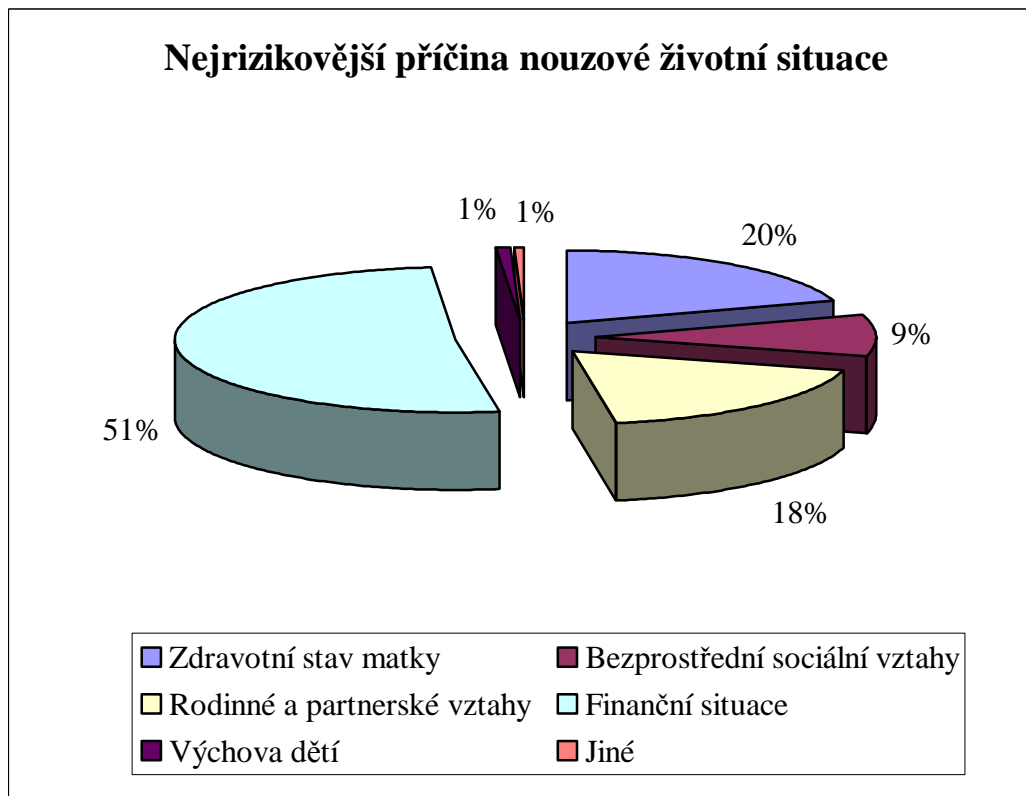
Rodiny na prahu důchodu však byly veřejností naopak označeny za typ rodiny méně ohrožený nízkou životní úrovní. Známkami 1, 2 a 3 je ohodnotilo 74 % (232) respondentů, přičemž známku 1 přiřadilo právě k tomuto typu rodiny 38 % (118) respondentů. 74 % (232) respondentů ohodnotilo známkami 1, 2 a 3 také rodiny začínajících podnikatelů. Vzhledem k hodnocení rodin osamělých matek jako nejvíce rizikového typu rodiny je poměrně překvapivé, jak veřejnost vnímá riziko ohrožení mladých rodin se ženou na rodičovské dovolené. Známkami 4 a 5 ohodnotilo tento typ rodiny 28 % (86) respondentů, známkami 1, 2 a 3 ho ohodnotilo 65 % (203) respondentů (viz graf 13).

Lze předpokládat, že dle mínění veřejnosti je životní úroveň mladých rodin se ženou na rodičovské dovolené podstatně vyšší právě díky druhé ekonomicky aktivní

osobě. Otázka zjišťující riziko ohrožení jednotlivých typů rodin byla v dotazníku uvedena jako první otázka oddílu B, tedy první otázka následující po otázkách identifikačních, aby respondenti, jimž v úvodu nebyl název diplomové práce záměrně představen, nemohli být daným tématem ve svých odpovědích ovlivněni. Přesto byla v závěru dotazníku v několika volných vyjádřeních respondentů připojena poznámka právě k otázce č. 8. Respondenti uvedli, že z otázky č. 8 není jasné, jakým tématem se práce zabývá. Zdá se tedy, že tito respondenti nehodnotili riziko ohrožení jednotlivých typů rodin podle svého skutečného stanoviska, spíš uvažovali o tom, jaká odpověď je od nich očekávána.

Zda se veřejnost domnívá, že riziko ocitnutí se osamělé matky v nouzi závisí především na její finanční situaci, měla prokázat první hypotéza: *dle mínění veřejnosti závisí riziko ocitnutí se osamělé matky v nouzi především na její finanční situaci*. Tato hypotéza byla výzkumným šetřením potvrzena. Jak z výzkumu vyplývá, z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 51 % (159) respondentů považuje za nejrizikovější příčinu ocitnutí se osamělé matky v nouzi její finanční situaci, 20 % (62) respondentů považuje za nejrizikovější příčinu nouzové situace zdravotní stav matky, 18 % (57) respondentů rodinné a partnerské vztahy, 9 % (29) respondentů považuje za nejrizikovější příčinu bezprostřední sociální vztahy, 1 % (2) respondentů považuje za nejrizikovější příčinu problémy s výchovou dětí a 1 % (2) respondentů uvedlo jinou příčinu nouzové životní situace. Z celkového počtu 2 (100 %) respondentů, kteří uvedli jinou možnost, 100 % (2) respondentů považuje za nejrizikovější příčinu nouzové životní situace ženy její vlastní hloupost, díky níž není schopná řešit svou problematickou situaci bez cizí pomoci (viz graf 14).

Graf 14: Nejrizikovější příčina nouzové životní situace (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Významnou roli při posuzování nejrizikovějších příčin nouzové situace osamělých matek pravděpodobně hraje také fakt, že výběrový soubor tvoří více než čtvrtina respondentů, kteří svou současnou finanční situaci považují za spíše problematickou či dokonce kritickou. Z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 4 % (13) respondentů považují svou finanční situaci za kritickou, 23 % (71) respondentů ji považuje za spíše problematickou, 61 % (190) respondentů za spíše ucházející a 12 % (37) respondentů svou situaci považuje za výbornou (viz graf 12).

Jakým způsobem jsou neúplné rodiny schopny řešit různé problémové situace, zda vlastními silami nebo s pomocí někoho jiného, závisí na míře jejich suverenity. V důsledku absence pevného partnerského zázemí, oslabující soběstačnost těchto rodin, roste jejich závislost na různých subjektech pomoci. Absence pevného partnerského

zázemí v rodině osamělé matky s dětmi vede k tomu, že síť subjektů, které osamělé matky považují za možný zdroj pomoci, je výrazně širší než v úplných rodinách. Vedle rodičů, jejichž podpurná role je v neúplných rodinách nesrovnatelně větší než v rodinách úplných, patří do záchranné sociální sítě osamělých matek častěji také širší příbuzenstvo a přátelé. (46)

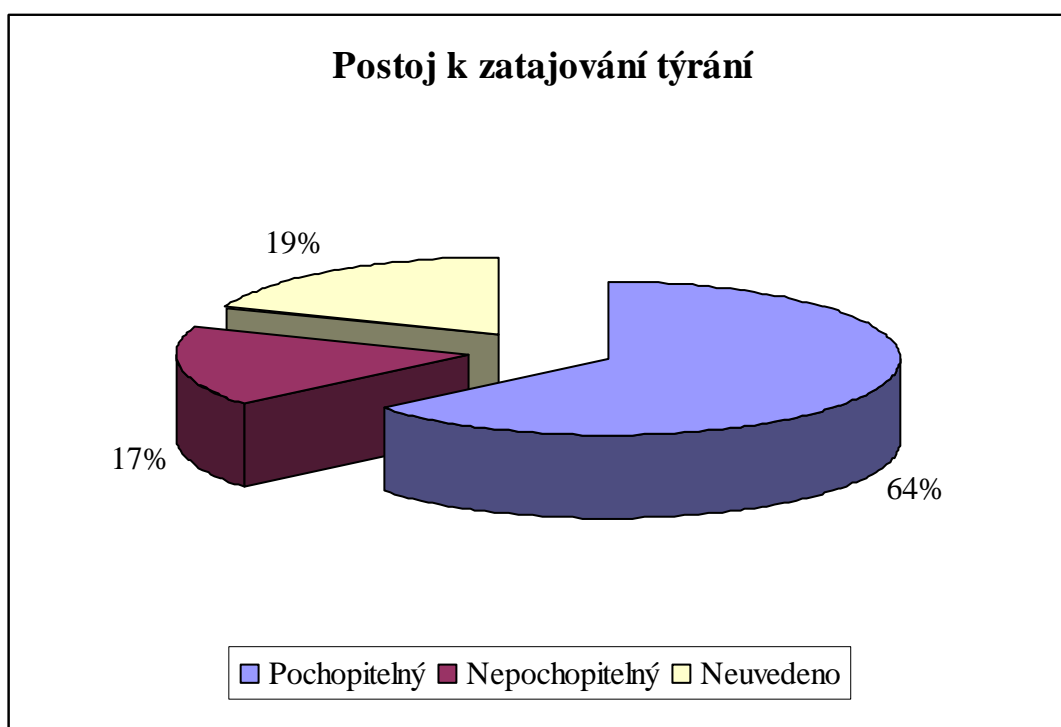
Rovněž z výzkumu názorů veřejnosti českokrumlovského regionu vyplývá přesvědčení převážné části respondentů, že se osamělé matky s žádostí o pomoc obracejí nejčastěji na rodinné příslušníky a přátele. Z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 50 % (155) respondentů se domnívá, že se osamělé matky obracejí s žádostí o pomoc nejčastěji na rodinné příslušníky, 20 % (61) respondentů se domnívá, že se obracejí nejčastěji na své přátele, 15 % (45) respondentů uvedlo poradny pro ženy v nouzi, 9 % (29) respondentů uvedlo azylové domy, 2 % (7) respondentů se domnívá, že žádají o pomoc nejčastěji Policii ČR, 0 % (1) respondentů se vyjádřilo pro možnost obvodního lékaře ženy, 1 % (4) respondentů se vyjádřilo pro možnost psychologa a 3 % (9) respondentů uvedla jinou možnost. Z celkového počtu 9 (100 %) respondentů, kteří uvedli jinou možnost, 45 % (4) respondentů zastává názor, že se osamělé matky obracejí s žádostí o pomoc nejčastěji na sociální odbory městských úřadů, 22 % (2) respondentů zastává názor, že se matky nejčastěji obracejí na Okresní správu sociálního zabezpečení, 22 % (2) respondentů uvedlo, že matky vůbec nevědí, kde mohou o pomoc požádat a 11 % (1) respondentů uvedlo, že nejsou schopni se rozhodnout, matky se ale podle nich pravděpodobně obracejí na všechny možnosti uvedené v dotazníku v otázce č. 10, nejvíce však na své přátele (viz graf 15).

Také konkrétně v případech domácího násilí se ženy v nouzi obracejí se žádostí o pomoc nejčastěji na své nejbližší okolí. Jak uvádí **BÚTOROVÁ, FILADELFIOVÁ (7)**, strategii hledání pomoci u nejbližších příbuzných uplatnilo více než 60 % obětí. Dalších více než 40 % se pokoušelo najít pomoc u přátel a známých, na sousedy se obrátilo více než 16 % obětí. Jak uvádí **BURIÁNEK, PIKÁLKOVÁ (5)**, lze říci, že zkušenost s násilím je pro ženy takovým druhem zážitku, se kterým se podstatně častěji než profesionálům (policii, manželské poradně, psychologovi, lékaři, atd.) svěří raději někomu z blízkého okruhu přátel či rodiny. Přesto však velká část žen - a to by nemělo

být opomenuto - nehovořila o daném incidentu vůbec s nikým: 23 %, resp. 24 % dotázaných.

Zda je dle mínění veřejnosti přístup ženy tající domácí násilí zcela nepochopitelný, měla prokázat druhá hypotéza: *dle mínění veřejnosti je přístup ženy tající domácí násilí zcela nepochopitelný*. Tato hypotéza byla výzkumným šetřením vyvrácena. Jak z výzkumu vyplývá, z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 64 % (199) respondentů uvedlo, že přístup oběti, která pachatele mnohdy neprozradí, přestože týrání trvá i mnoho let, je pro ně pochopitelný. 17 % (53) respondentů uvedlo, že takový přístup oběti je nepochopitelný. 19 % (59) respondentů odpověď na otázku neuvedlo (viz graf 17).

Graf 17: Postoj k zatajování týrání (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Proč ženy, které se ocitnou v násilném vztahu, neopustí domov? Proč zůstávají a snášejí týrání i po velmi dlouhou dobu? Opustit násilný vztah neznamená vyjít ze dveří do dokonalého nového života. Oběť se musí vypořádat s mnoha praktickými i citovými záležitostmi - jsou to např. bydlení, zaměstnání, finance, samota, strach, péče o děti, vzdělání dětí, apod. K tomu se musí žena vypořádat se všemi pocity, které jako týraná

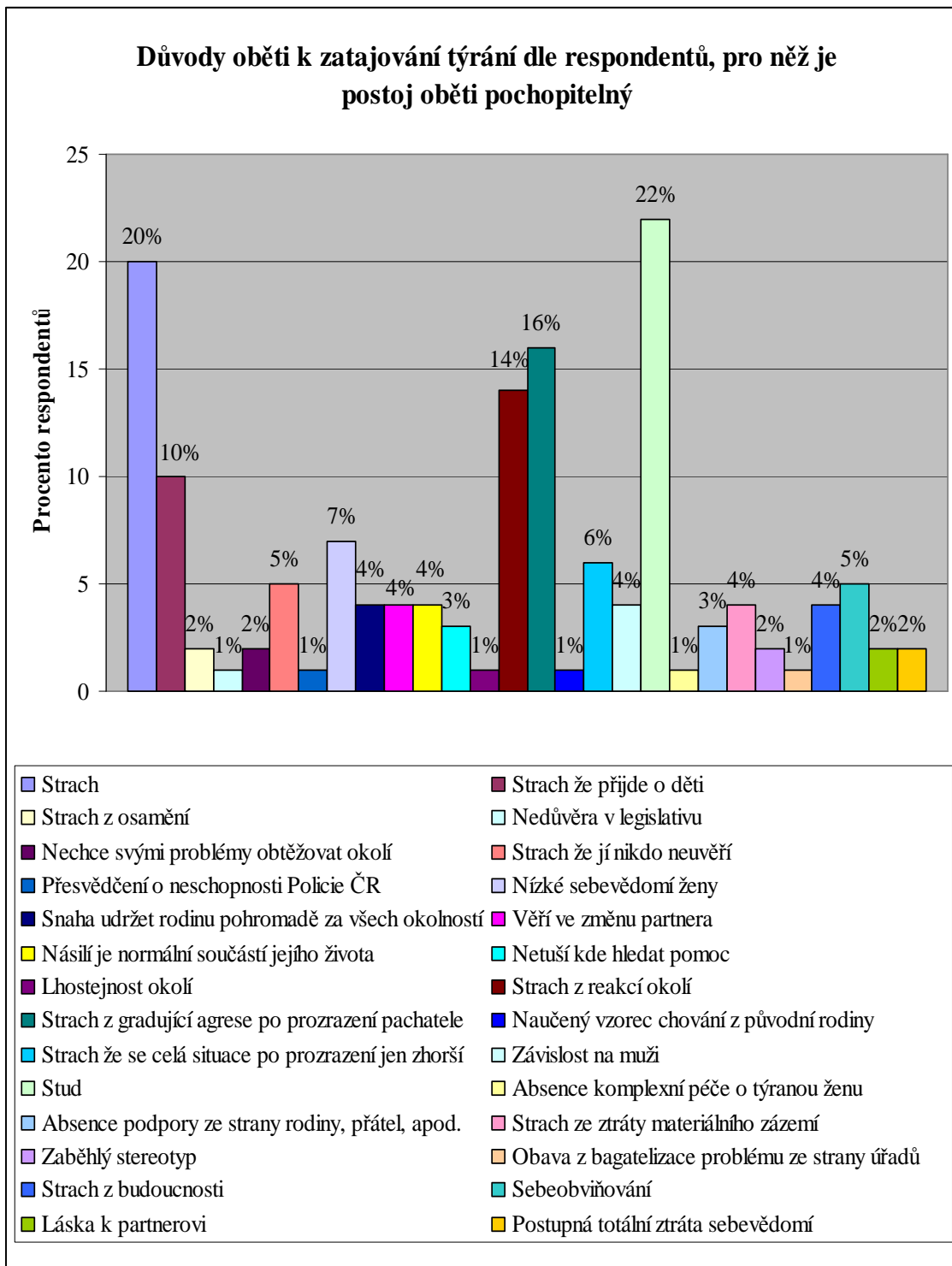
osoba prožívá, a rovněž s rozpadem vztahu. S tím vším se musí vyrovnat v okamžiku, kdy je vinou násilí velmi zranitelná. Jedním z dlouhodobých důsledků týrání bývá psychologická paralýza oběti. The Women's Aid Federation Research Group k tomu říká: „Neustálá tíha násilného stavu způsobuje ochablost. Prodělaný strach, zmatek a ponížení vede k paralýze, jíž se žena velmi těžce zbavuje. Kromě počátečního zmatku, apatie a zoufalství je zaznamenána trvalá ztráta sebevědomí, energie a iniciativy, neschopnost jednat s úřady a činit rozhodnutí.“ (8) Jak uvádí **ČÍRTKOVÁ, VITOUŠOVÁ a kol. (11)**, syndrom týrané ženy se skládá z poměrně bohaté mozaiky různých projevů. Patří mezi ně zejména:

- setrvávání v blízkosti agresora, útěky a opakované návraty k němu, podání a vzetí zpět trestního oznámení,
- strach z reakcí násilné osoby,
- rozsáhlé oslabení oběti ve fyzickém, psychickém, emocionálním a morálním ohledu (paralely na tzv. stockholmský syndrom a identifikaci s agresorem),
- iluze přetrvávajícího vztahu (emocionální ambivalence a nejistota oběti ohledně jejího vztahu k týrajícímu partnerovi),
- nejasnost ohledně připsování zodpovědnosti za násilí (vyvíňování násilníka, sebeobviňování oběti, normalizace násilí ve vztahu),
- stud ze zveřejnění,
- obavy o ztrátu dětí,
- sociální izolace (omezení kontaktu navenek, zbavení vnější sociální opory),
- obavy ze ztráty sociálně ekonomické úrovně.

Co se týče názorů veřejnosti na důvody setrvávání týrané ženy v násilném vztahu, aniž by se žena komukoli o násilí svěřila, z celkového počtu 199 (100 %) respondentů, pro něž je postoj oběti tající týrání **pochopitelný**, 20 % (39) respondentů uvedlo, že důvodem zatajování je strach, 10 % (20) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy o děti, 2 % (4) respondentů uvedla strach z osamění, 1 % (1) respondentů uvedlo nedůvěru v legislativu, 2 % (3) respondentů uvedla, že žena nechce svými problémy obtěžovat okolí, 5 % (10) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy, že jí nikdo

neuvěří, 1 % (2) respondentů uvedlo jako důvod přesvědčení ženy o neschopnosti Policie ČR, 7 % (13) respondentů uvedlo nízké sebevědomí ženy, 4 % (8) respondentů uvedla snahu udržet rodinu pohromadě za všech okolností, 4 % (8) respondentů uvedla víru ženy ve změnu partnera, 4 % (7) respondentů uvedla, že důvodem zatajování je skutečnost, že žena již vnímá násilí jako normální součást života, 3 % (5) respondentů uvedla jako důvod nevědomost ženy kde hledat pomoc, 1 % (2) respondentů považuje za hlavní důvod lhostejnost okolí, 14 % (28) respondentů uvedlo strach ženy z reakcí okolí, 16 % (32) respondentů uvedlo strach ženy z graduující agrese po prozrazení pachatele, 1 % (2) respondentů uvedlo, že důvodem je ženou naučený vzorec chování z původní rodiny, 6 % (12) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy, že se celá situace po prozrazení jen zhorší, 4 % (7) respondentů uvedla závislost ženy na muži, 22 % (43) respondentů uvedlo jako hlavní důvod stud, 1 % (2) respondentů uvedlo absenci komplexní péče o týranou ženu, 3 % (5) respondentů uvedla absenci podpory ze strany rodiny, přátel, apod., 4 % (7) respondentů uvedla strach ženy ze ztráty materiálního zázemí, 2 % (3) respondentů uvedla jako důvod zaběhlý stereotyp života s násilníkem, 1 % (1) respondentů uvedlo obavu z bagatelizace problému ze strany úřadů, 4 % (8) respondentů uvedla strach ženy z budoucnosti, 5 % (10) respondentů uvedlo jako důvod sebeobviňování, 2 % (3) respondentů uvedla, že žena násilného partnera stále miluje a 2 % (3) respondentů považují za hlavní důvod postupnou totální ztrátu sebevědomí ženy (viz graf 18).

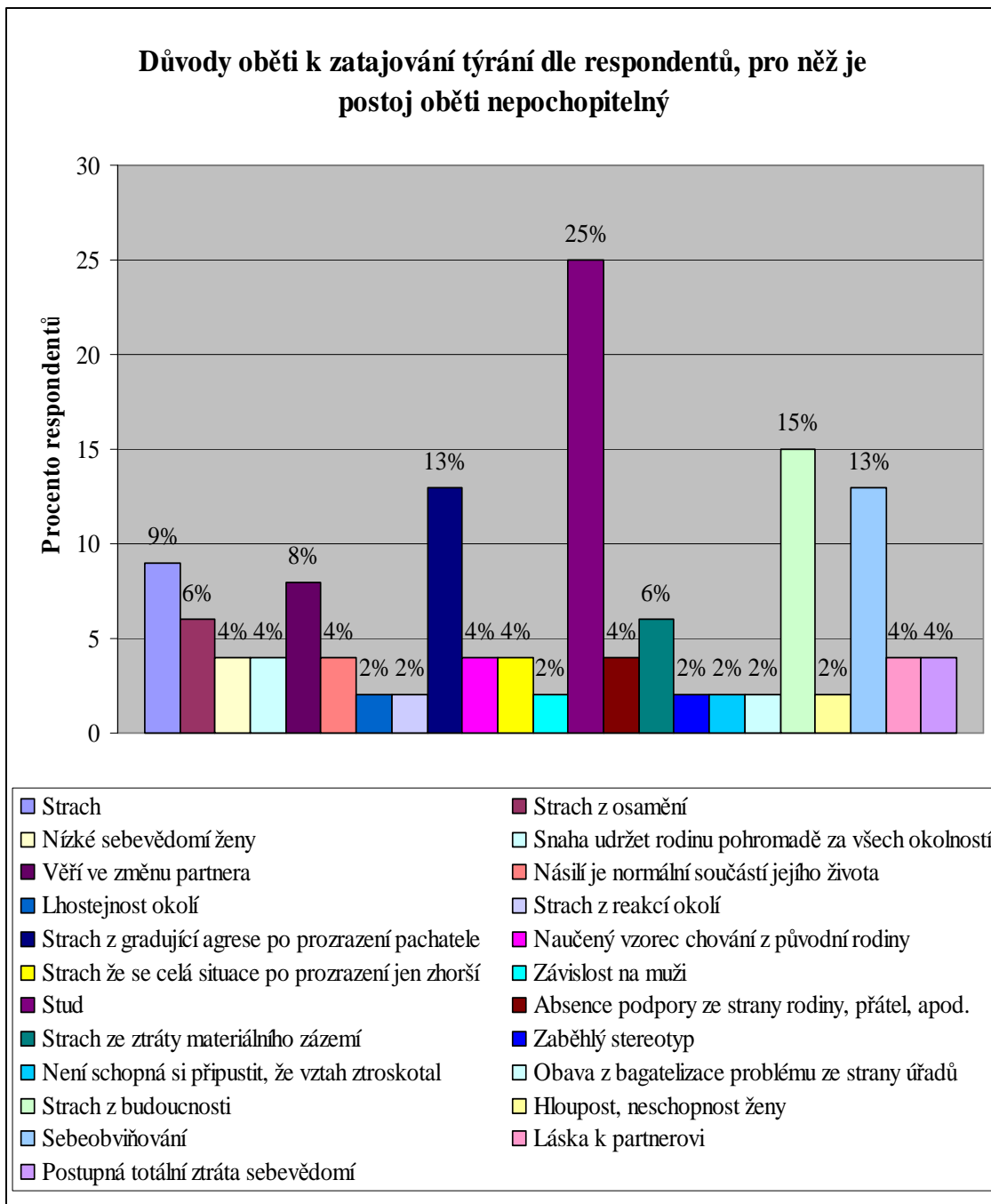
Graf 18: Důvody oběti k zatajování týrání dle respondentů, pro něž je postoj oběti pochopitelný (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Co se týče názorů veřejnosti na důvody setrvávání týrané ženy v násilném vztahu, aniž by se žena komukoli o násilí svěřila, z celkového počtu 53 (100 %) respondentů, pro něž je postoj oběti tající týrání **nepochopitelný**, 9 % (5) respondentů uvedlo, že důvodem zatajování je strach, 6 % (3) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy z osamění, 4 % (2) respondentů uvedla nízké sebevědomí ženy, 4 % (2) respondentů uvedla snahu udržet rodinu pohromadě za všech okolností, 8 % (4) respondentů uvedlo víru ženy ve změnu partnera, 4 % (2) respondentů uvedla, že důvodem zatajování je skutečnost, že žena již vnímá násilí jako normální součást života, 2 % (1) respondentů považují za hlavní důvod lhostejnost okolí, 2 % (1) respondentů uvedla strach ženy z reakcí okolí, 13 % (7) respondentů uvedlo strach ženy z gradující agrese po prozrazení pachatele, 4 % (2) respondentů uvedla, že důvodem je ženou naučený vzorec chování z původní rodiny, 4 % (2) respondentů uvedla jako důvod strach ženy, že se celá situace po prozrazení jen zhorší, 2 % (1) respondentů uvedla závislost ženy na muži, 25 % (13) respondentů uvedlo jako hlavní důvod stud, 4 % (2) respondentů uvedla absenci podpory ze strany rodiny, přátel, apod., 6 % (3) respondentů uvedlo strach ženy ze ztráty materiálního zázemí, 2 % (1) respondentů uvedla jako důvod zaběhlý stereotyp života s násilníkem, 12 % (1) respondentů uvedlo, že důvodem je neschopnost ženy připustit si, že vztah ztroskotal, 2 % (1) respondentů uvedla obavu z bagatelizace problému ze strany úřadů, 15 % (8) respondentů uvedlo strach ženy z budoucnosti, 2 % (1) respondentů uvedla důvod neschopnost či hloupost ženy, 13 % (7) respondentů uvedlo jako důvod sebeobviňování, 4 % (2) respondentů uvedla, že žena násilného partnera stále miluje a 4 % (2) respondentů považují za hlavní důvod postupnou totální ztrátu sebevědomí ženy (viz graf 19).

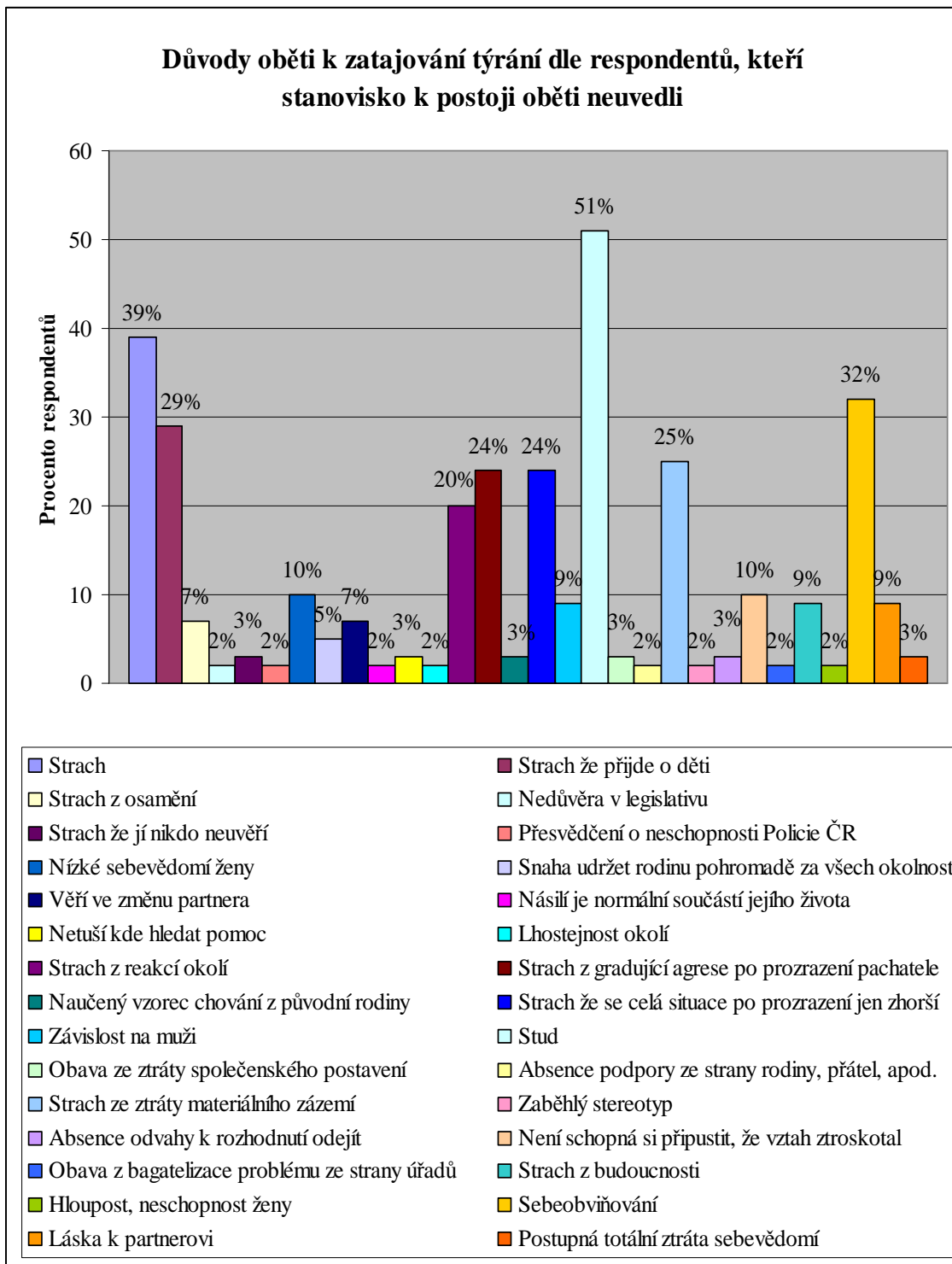
Graf 19: Důvody oběti k zatajování týrání dle respondentů, pro něž je postoj oběti nepochopitelný (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Co se týče názorů veřejnosti na důvody setrvávání týrané ženy v násilném vztahu, aniž by se žena komukoli o násilí svěřila, z celkového počtu 59 (100 %) respondentů, kteří stanovisko k postoji oběti **neuvědli**, 39 % (23) respondentů uvedlo, že důvodem zatajování je strach, 29 % (17) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy o děti, 7 % (4) respondentů uvedlo strach z osamění, 2 % (1) respondentů uvedla nedůvěru v legislativu, 3 % (2) respondentů uvedla jako důvod strach ženy, že jí nikdo neuvěří, 2 % (1) respondentů uvedla jako důvod přesvědčení ženy o neschopnosti Policie ČR, 10 % (6) respondentů uvedlo nízké sebevědomí ženy, 5 % (3) respondentů uvedlo snahu udržet rodinu pohromadě za všech okolností, 7 % (4) respondentů uvedlo víru ženy ve změnu partnera, 2 % (1) respondentů uvedla, že důvodem zatajování je skutečnost, že žena již vnímá násilí jako normální součást života, 3 % (2) respondentů uvedla jako důvod nevědomost ženy kde hledat pomoc, 2 % (1) respondentů považují za hlavní důvod lhostejnost okolí, 20 % (12) respondentů uvedlo strach ženy z reakcí okolí, 24 % (14) respondentů uvedlo strach ženy z gradující agrese po prozrazení pachatele, 3 % (2) respondentů uvedla, že důvodem je ženou naučený vzorec chování z původní rodiny, 24 % (14) respondentů uvedlo jako důvod strach ženy, že se celá situace po prozrazení jen zhorší, 9 % (5) respondentů uvedlo závislost ženy na muži, 51 % (30) respondentů uvedlo jako hlavní důvod stud, 3 % (2) respondentů uvedla jako důvod obavu ženy ze ztráty společenského postavení, 2 % (1) respondentů uvedla absenci podpory ze strany rodiny, přátel, apod., 25 % (15) respondentů uvedlo strach ženy ze ztráty materiálního zázemí, 2 % (1) respondentů uvedla jako důvod zaběhlý stereotyp života s násilníkem, 3 % (2) respondentů uvedla jako důvod absenci odvahy k rozhodnutí odejít, 10 % (6) respondentů uvedlo, že důvodem je neschopnost ženy připustit si, že vztah ztroskotal, 2 % (1) respondentů uvedla obavu z bagatelizace problému ze strany úřadů, 9 % (5) respondentů uvedlo strach ženy z budoucnosti, 2 % (1) respondentů uvedla důvod neschopnost či hloupost ženy, 32 % (19) respondentů uvedlo jako důvod sebeobviňování, 9 % (5) respondentů uvedlo, že žena násilného partnera stále miluje a 3 % (2) respondentů považují za hlavní důvod postupnou totální ztrátu sebevědomí ženy (viz graf 20).

Graf 20: Důvody oběti k zatajování týrání dle respondentů, kteří stanovisko k postoji oběti neuvedli (v %)

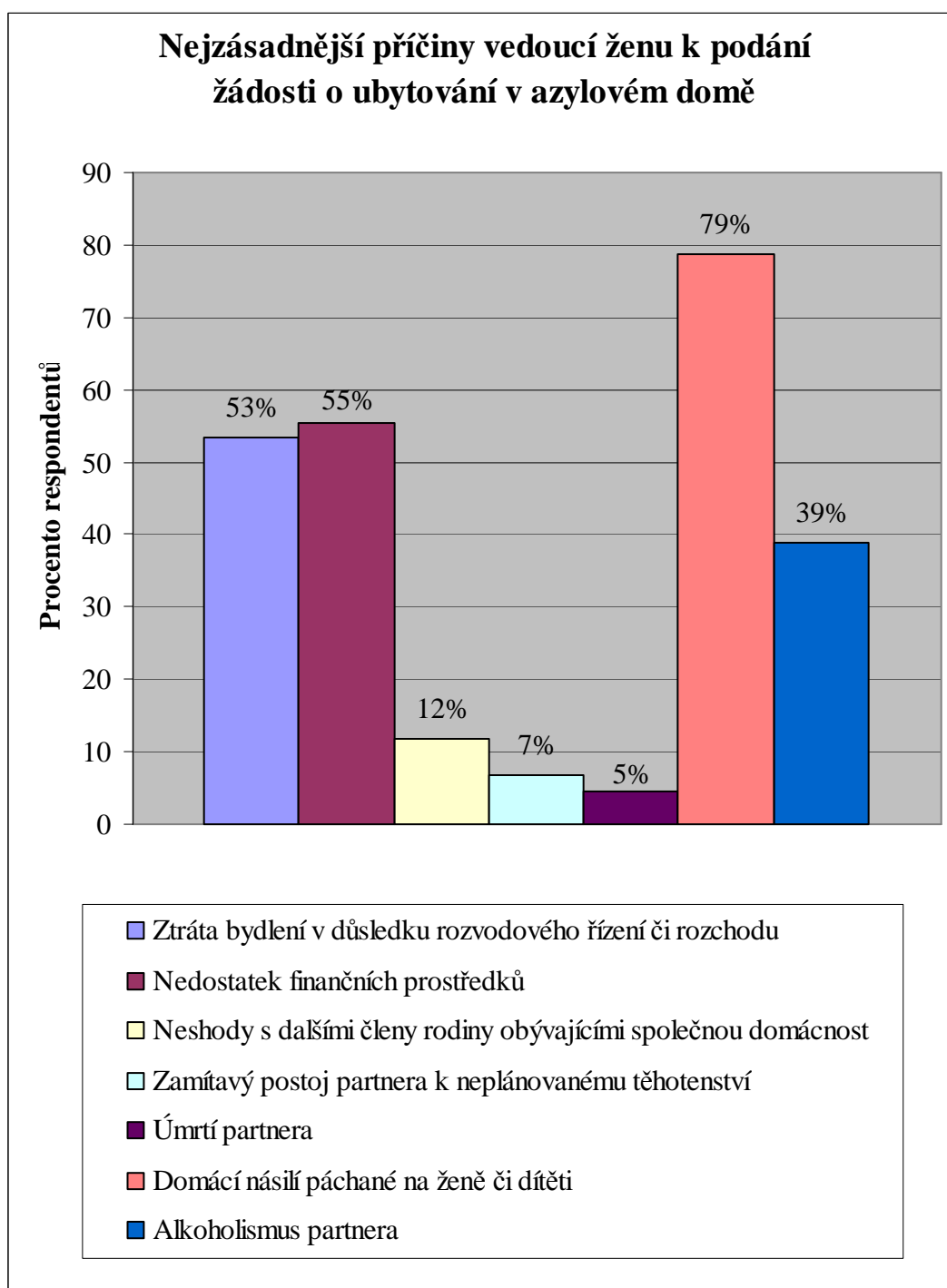

Zdroj: Vlastní výzkum

Zda se veřejnost domnívá, že bezprostřední příčinou nouzové situace klientek azylových domů je spíše domácí násilí než jiné důvody, měla prokázat třetí hypotéza: *dle mínění veřejnosti je bezprostřední příčinou nouzové situace klientek azylových domů spíše domácí násilí než jiné důvody*. Tato hypotéza byla výzkumným šetřením vyvrácena. Jak z výzkumu vyplývá, z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, sice 79 % (245) respondentů uvedlo jako nejzásadnější příčinu vedoucí ženu k podání žádosti o ubytování v azylovém domě domácí násilí páchané na ženě či dítěti, 53 % (166) respondentů však považuje za nejzásadnější příčinu také ztrátu bydlení v důsledku rozvodového řízení či rozchodu, 55 % (172) respondentů dále uvedlo nedostatek finančních prostředků, 12 % (37) respondentů uvedlo neshody s dalšími členy rodiny obývajícími společnou domácnost, 7 % (21) respondentů uvedlo zamítavý postoj partnera k neplánovanému těhotenství, 5 % (14) respondentů uvedlo jako nejzásadnější příčinu úmrtí partnera, a 39 % (121) respondentů uvedlo alkoholismus partnera (viz graf 21, s.81).

Jak ukazují výsledky výzkumného šetření provedeného mezi klientkami azylových domů v Jihočeském kraji v roce 2007, nejvyšší podíl žen (21 %) žádal o ubytování v azylovém domě pro matky s dětmi z důvodu ztráty bydlení v důsledku rozvodového řízení, 16 % žen pak žádalo o ubytování v azylovém domě z důvodu ztráty bydlení v důsledku výpovědi z bytu. Domácí násilí nebylo přímou příčinou podání žádosti o ubytování v azylovém domě pro matky s dětmi ani v jednom případě. **(36)**

Graf 21: Nejzásadnější příčiny vedoucí ženu k podání žádosti o ubytování v azylovém domě (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Domácí násilí je považováno za poměrně zvláštní, samostatný fenomén. Mimořádnost přitom neplyne ani tak ze samotného násilí, ale spíš z toho, vůči komu, za jakých psychologických okolností a z jakých příčin je uplatňováno. (10) Hledání skutečných pozadí a příčin ve vztahu je rozhodně velice obtížné. (6)

Jak vyplývá z výzkumného šetření, dle mínění veřejnosti dochází k domácímu násilí páchanému na ženě ze strany partnera nejčastěji v důsledku agresivity partnera. Z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 44 % (137) respondentů se domnívá, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku vrozených vloh partnera k agresivitě, 73 % (228) respondentů se domnívá, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku agresivity partnera pod vlivem alkoholu či jiných drog a 40 % (124) respondentů se domnívá, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku afektu, tedy že partner v rozčilení nezvládne své chování. 9 % (29) respondentů považuje za nejčastější příčinu domácího násilí provokaci partnera ženou, 25 % (78) respondentů se domnívá, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku vyvrcholení déletrvajících neshod mezi oběma partnery, 12 % (37) respondentů uvedlo, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v případě, kdy se partner dozví o nevěře ženy, 32 % (100) respondentů se domnívá, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku žárlivosti partnera a 6 % (17) respondentů uvedlo, že k domácímu násilí dochází nejčastěji z jiných důvodů. Z celkového počtu 17 (100 %) respondentů, kteří uvedli jiné důvody, 46 % (8) respondentů uvedlo, že nejčastější příčinou domácího násilí je zkušenost muže s násilím v dětství, 6 % (1) respondentů uvedlo, že nejčastější příčinou domácího násilí je přesvědčení muže, že má na násilné chování právo, 6 % (1) respondentů se domnívá, že nejčastější příčinou domácího násilí je snaha muže získat zábavný příběh pro své přátele alkoholiky, 12 % (2) respondentů uvedlo, že k domácímu násilí dochází nejčastěji v důsledku nezvládnutí dlouhodobého stresu, 12 % (2) respondentů uvedlo, že nejčastější příčinou je genetické dispozice muže a zároveň způsob řešení konfliktů převzatý z původní rodiny, 6 % (1) respondentů se domnívá, že nejčastější příčinou domácího násilí je nízké sebevědomí ženy, 6 % (1) respondentů považuje za nejčastější příčinu sobectví a nezralost muže a 6 % (1) respondentů uvedlo, že nejčastější příčinou je špatná sociální a finanční situace rodiny, přičemž v důsledku

frustrace z takové situace se muž stává postupně závislým na alkoholu a v zoufalství pak na ženu útočí (viz graf 16).

Jak uvádí **ČÍRTKOVÁ (10)**, v současné době převládá názor, že nejpravděpodobnější příčinnou okolností domácího násilí je patřičné osobnostní založení. Tomu odpovídá i alternativní pojem zneužívání partnera, který naznačuje psychologickou podobnost domácího násilí s problematikou zneužívání dětí. V obou jevech hraje totiž osobnost pachatele klíčovou roli, chování zneužívané oběti je z hlediska iniciace násilí podružné, ovlivňuje pouze detaily ve způsobu provedení.

Výzkumy ukazují, že mnoho agresorů má tyto vlastnosti:

- nízké sebevědomí,
- pocit neschopnosti a nedocenění,
- víru ve stereotypní rozdělení rolí mužů a žen,
- sklon vinit ze svých činů jiné,
- žárlivost,
- neschopnost vyrovnat se se stresovou situací,
- nepřipravenost nést důsledky svého násilného chování. **(8)**

Ve výzkumu provedeném Bílým kruhem bezpečí bylo zjištěno, že většina obětí uvádí jako nečastější příčinu násilí povahové rysy partnera (37 %), jako další důvody uvedly oběti alkohol (50 %), domácí neshody (34 %) a psychickou nemoc partnera (30 %). Drogy, vliv rodičů, těhotenství, patologické hráčství, či neúspěch v práci zmiňovalo pouze 5 - 9 % klientek BKB. Osobnost, povahové založení je skutečně považováno odborníky za hlavní příčinu pro chování primárního agresora ve scénách domácího násilí. **(50)**

Faktem je, že jednotlivé výpady i domácí násilí vcelku nic konkrétního neřeší a pachatel nepoužívá agresi k cíli či účelu, který by otevřeně deklaroval. Jinak řečeno, domácí násilí není instrumentální ani afektivní (tj. páchané ve stavu silného emocionálního rozrušení). **(10)**

Zvláštní pozornost v případech domácího násilí je věnována roli alkoholu. **(10)** Mnoho lidí zastává názor, že násilí ve vztahu v podstatě úzce souvisí právě s užíváním

alkoholu. Tvrdí to jak ženy, na kterých bylo násilí spácháno, tak muži - pachatelé, ale i lidé „zvenčí“. Experti se stále nemohou shodnout na tom, zda je alkohol motorem násilného chování, či jej pouze doprovází. Je totiž fakt, že má člověk pod vlivem alkoholu mnohem větší sklony k agresi. O tom, že alkohol násilné chování však pouze doprovází, svědčí fakt, že 50 % všech případů fyzického násilí se děje „za střízliva“. (6)

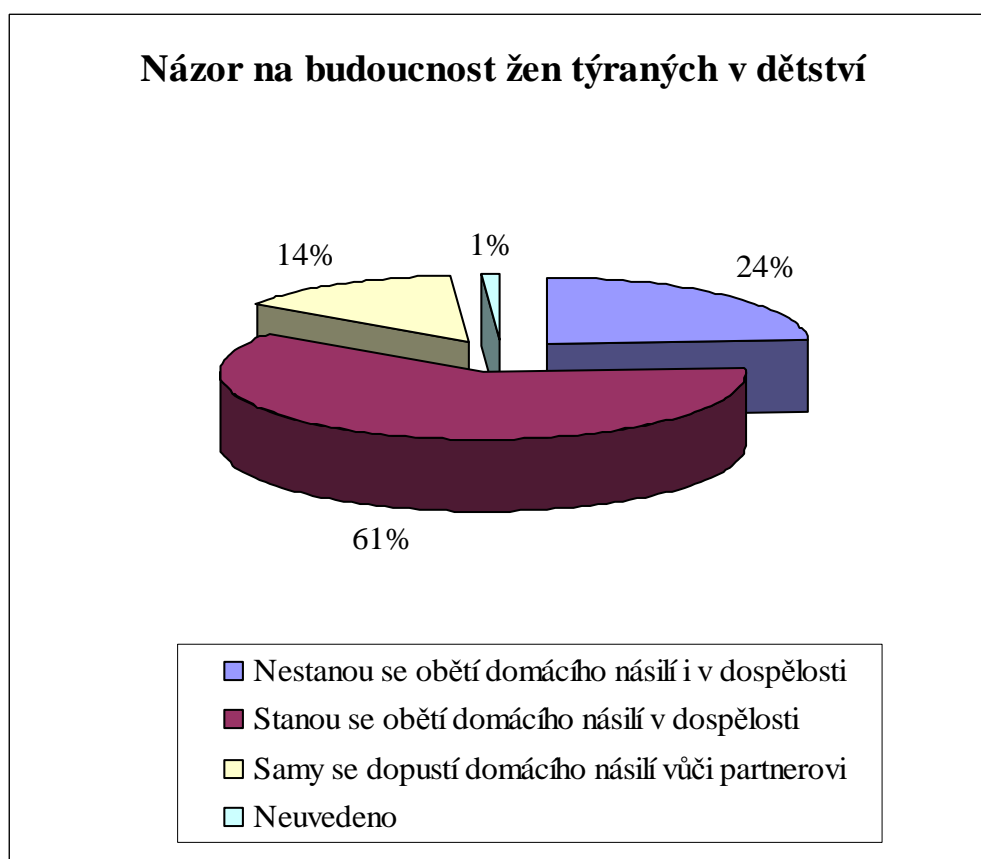
Co se týče transgeneračního přenosu násilného chování, zdá se, že násilné chování se opravdu může předávat po celé generace. Jak uvádí **CONWAY (8)**, studie, která byla provedena na 4 000 žen v New Yorku, ukazuje, že 80 % agresorů bylo samo v dětství týráno nebo bylo svědky násilí na vlastní matce. Také **BOTT, MORRISON, ELLSBERG (4)** uvádí v rámci ekologického modelu rizikových faktorů často spojovaných s násilím na ženách faktor individuální - historii násilí ve výchozí rodině pachatele domácího násilí.

Jak uvádí **BURIÁNEK, PIKÁLKOVÁ (5)**, z dosavadních studií zkoumajících násilí mezi partnery vyplývá, že i když násilná zkušenost z vlastní orientační rodiny pozitivně koreluje s pozdějším násilným chováním ke své partnerce či partnerovi, nelze tuto zkušenost vnímat jako determinující faktor. Vzniku násilí předchází podle R.Gellese celý komplex sociálních a psychologických procesů.

Nezanedbatelnou roli hrají rovněž kulturně - sociální podmínky (podmínky v rámci kultur a komunit), tzn. do jaké míry je v rámci určité kultury považováno násilí v rodině za běžný jev. (64)

Zda se dle mínění veřejnosti ženy týrané v dětství častěji stanou v dospělosti oběť domácího násilí oproti ženám, které se s násilím v dětství nikdy neselekaly, měla prokázat čtvrtá hypotéza: *dle mínění veřejnosti se ženy týrané v dětství častěji stanou v dospělosti oběť domácího násilí oproti ženám, které se s násilím v dětství nikdy neselekaly*. Tato hypotéza byla výzkumným šetřením potvrzena. Jak z výzkumu vyplývá, z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 24 % (71) respondentů zastává názor, že se ženy týrané v dětství v dospělosti oběť domácího násilí nestanou, 61 % (190) respondentů zastává názor, že se ženy s touto zkušeností z dětství stanou oběť násilí i v dospělosti, 14 % (44) respondentů zastává názor, že se tyto ženy v dospělosti samy dopustí domácího násilí vůči svému partnerovi a 1 % (6) respondentů se k této otázce nevyjádřilo (viz graf 22).

Graf 22: Názor na budoucnost žen týraných v dětství (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Rovněž **BURIÁNEK, PIKÁLKOVÁ (5)** uvádí, že sledujeme-li násilí v partnerském vztahu, jako nejsilnější se projevil faktor zkušeností s násilím otce vůči matce v dětství respondentky. Ženy, které uvedly, že jejich otec byl někdy fyzicky agresivní nebo použil fyzického násilí vůči matce, měly až dvakrát vyšší pravděpodobnost zažít násilí ze strany partnera než ty, které odpověděly záporně.

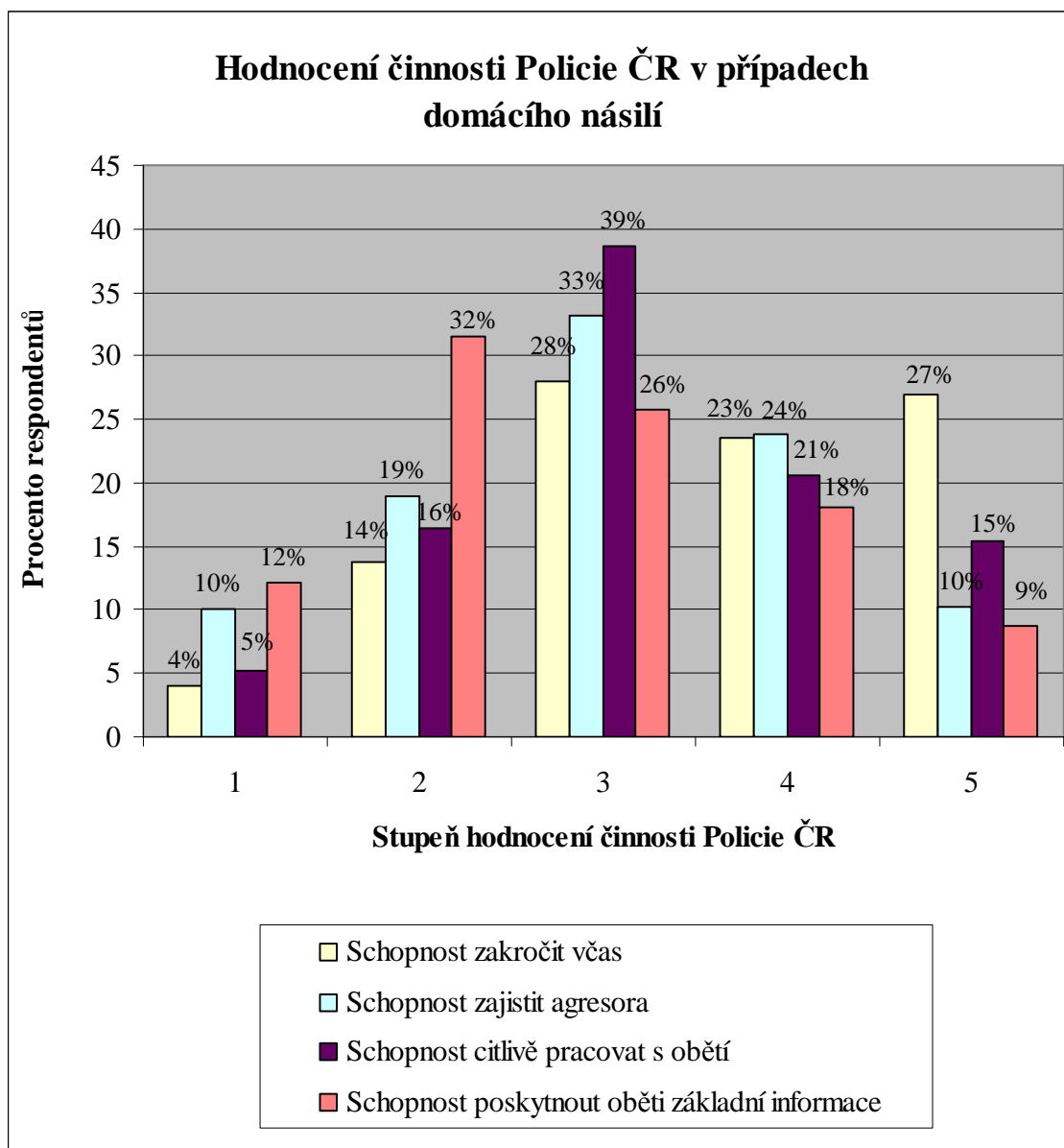
Co se týče názorů veřejnosti na pravděpodobnost chování ženy opakovaně vyhledávající vztahy s násilnými partnery, z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří vyplnili dotazník, 57 % (177) respondentů se domnívá, že je pravděpodobné, aby oběť domácího násilí opakovaně vyhledávala vztahy s partnery majícími sklon k násilnému chování (byť podvědomě), 15 % (47) respondentů se domnívá, není pravděpodobné, že by žena opakovaně vyhledávala takové partnery a 28 % (87) respondentů uvedlo, že odpověď na otázku neví (viz graf 23).

Postupům Policie při kontaktu s domácím násilím je z mnoha důvodů přisuzována značná praktická závažnost. Policie je vnímána jako hlavní „brána“, kterou se dostává domácí násilí z privátního prostoru na veřejnost. (9) Jak uvádí **BURIÁNEK, PIKÁLKOVÁ (5)**, s tím souvisí také postoj k zásahům Policie v případech násilí v rodině: jednoznačně kladně se k zásahům Policie v případech napadení mezi partnery staví 23 % mužů, ale již 30 % žen. Vyšší podíl žen příklánějících se k zákrokům Policie opět poukazuje na obecně větší pravděpodobnost stát se obětí agresivity či násilí ze strany vlastního partnera - jedná se přitom o subjektivně vnímanou možnost jak reálnou, tak potencionální.

Zda je dle mínění veřejnosti pomoc Policie ČR obětem domácího násilí dostatečná, měla prokázat pátá hypotéza: *dle mínění veřejnosti je pomoc Policie ČR obětem domácího násilí dostatečná*. Tato hypotéza byla výzkumným šetřením potvrzena. Dostatečná pomoc Policie ČR obětem domácího násilí je pomoc včasná, účinná, profesionální, tzn. Policie ČR je v případech domácího násilí schopna zakročit včas, schopna zajistit agresora, citlivě pracovat se ženou a poskytnout jí základní informace (odkázat na příslušná poradenská centra, azylové domy, apod. v blízkosti bydliště ženy). Jak z výzkumu vyplývá, z celkového počtu 311 (100 %) respondentů, kteří hodnotili činnost Policie ČR ve čtyřech kritériích známkami 1 až 5, přičemž známka 1 znamená nejlepší hodnocení a známka 5 hodnocení nejhorší, známkou 1 ohodnotila 4 % (12) respondentů schopnost Policie ČR zakročit včas v případech domácího násilí, 10 % (31) respondentů ohodnotilo známkou 1 schopnost zajistit agresora, 5 % (16) respondentů schopnost citlivě pracovat s obětí domácího násilí a 12 % (38) respondentů schopnost poskytnout oběti základní informace (odkázat na příslušná poradenská centra, azylové domy, apod. v blízkosti bydliště oběti). Známkou 2 ohodnotilo 14 % (43) respondentů schopnost Policie ČR zakročit včas, 19 % (59) respondentů schopnost zajistit agresora, 16 % (51) respondentů schopnost citlivě pracovat s obětí a 32 % (98) respondentů schopnost poskytnout oběti základní informace. Známkou 3 ohodnotilo 28 % (87) respondentů schopnost Policie ČR zakročit včas, 33 % (103) respondentů schopnost zajistit agresora, 39 % (120) respondentů schopnost citlivě pracovat s obětí domácího násilí a 26 % (80) respondentů schopnost poskytnout oběti základní informace. Známkou 4 ohodnotilo 23 % (73) respondentů schopnost Policie ČR zakročit včas, 24 % (74) respondentů schopnost zajistit agresora, 21 % (64) respondentů schopnost citlivě pracovat s obětí a 18 % (56) respondentů schopnost poskytnout oběti základní informace. Známkou 5 ohodnotilo 27 % (84) respondentů schopnost Policie ČR zakročit včas, 10 % (32) respondentů schopnost zajistit agresora, 15 % (48) respondentů schopnost citlivě pracovat s obětí domácího násilí a 9 % (27) respondentů schopnost poskytnout oběti základní informace. 4 % (12) respondentů činnost Policie ČR neohodnotila v žádném z nabízených kritérií. Známkami 1 až 3 tedy ohodnotilo schopnost Policie ČR zakročit včas v případech

domácího násilí celkem 46 % (142) respondentů, schopnost Policie ČR zajistit agresora 62 % (193) respondentů, schopnost citlivě pracovat s obětí domácího násilí 60 % (187) respondentů a schopnost poskytnout oběti základní informace 70 % (216) respondentů (viz graf 24).

Graf 24: Hodnocení činnosti Policie ČR v případech domácího násilí (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

6. Závěr

Diplomová práce popisuje názory veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi. Zabývá se postojem veřejnosti k situaci osamělých matek v obtížné životní situaci a k problematice domácího násilí.

Cílem práce bylo zmapovat názor veřejnosti českokrumlovského regionu na situaci osamělých matek v nouzi. Tento cíl byl splněn. V souvislosti s cílem práce bylo stanoveno pět hypotéz:

Hypotéza 1: *dle mínění veřejnosti závisí riziko ocitnutí se osamělé matky v nouzi především na její finanční situaci*, byla potvrzena (viz kapitola Diskuse).

Hypotéza 2: *dle mínění veřejnosti je přístup ženy tající domácí násilí zcela nepochopitelný*, byla vyvrácena (viz kapitola Diskuse).

Hypotéza 3: *dle mínění veřejnosti je bezprostřední příčinou nouzové situace klientek azylových domů spíše domácí násilí než jiné důvody*, byla vyvrácena (viz kapitola Diskuse).

Hypotéza 4: *dle mínění veřejnosti se ženy týrané v dětství častěji stanou v dospělosti obětí domácího násilí oproti ženám, které se s násilím v dětství nikdy nesetkaly*, byla potvrzena (viz kapitola Diskuse).

Hypotéza 5: *dle mínění veřejnosti je pomoc Policie ČR obětem domácího násilí dostatečná*, byla potvrzena (viz kapitola Diskuse).

Rodiny osamělých matek jsou veřejností vnímány jako typ rodiny nejvíce ohrožený nízkou životní úrovní, přičemž za hlavní příčinu problematické životní situace veřejnost považuje nedostatek finančních prostředků. Také v odborné literatuře se konstatuje, že nejistá finanční situace neúplných rodin je jedním z klíčových problémů

života těchto rodin. Oproti úplným rodinám s dětmi, které také často řeší problémy související s nedostatečným příjmem stěžejícím zvyšované náklady rodiny dané výchovou dětí, jsou však monoparentální rodiny v důsledku absence partnera značně znevýhodněny. Materiální a finanční situace rodiny se odvíjí od schopnosti/neschopnosti participovat na trhu práce. V případě rodin osamělých matek je však schopnost zapojit se na pracovním trhu a zlepšit tak svou životní situaci značně omezena nutností věnovat čas a energii rovněž péči o dítě. Kumulace náročných pracovních a rodinných povinností žitelku dlouhodobě psychicky i fyzicky vyčerpává, vede mnohdy ke zhoršení celkového zdravotního stavu, což se promítá nejen do kvality péče o dítě, ale rovněž do pracovního nasazení.

Finanční situaci rodin osamělých matek s dětmi by zajisté zlepšila širší nabídka pracovních míst na částečný úvazek, která by ženy do takové míry neomezovala v povinnostech týkajících se péče o děti. Nabídka alternativních způsobů práce je však zatím značně omezená. V souvislosti s pracovní aktivitou matek je zároveň nutné rozšířit nabídku profesionální péče o děti.

Práce přinesla zajímavé výsledky také v oblasti problematiky domácího násilí. Tento fenomén je veřejností chápán jako velice závažný společenský problém. Významnou spojitost vidí zejména mezi zkušenostmi s násilím prožitým v dětství a pravděpodobností stát se obětí násilí i v dospělosti - ve vztahu partnerském. Na základě této skutečnosti navrhuji, aby byly děti již na základních školách v rámci rodinné výchovy a prostřednictvím školních psychologů vzdělávány v oblasti prevence domácího násilí. Pro děti, v jejichž rodině k násilnému chování dochází a neodvažují se nikomu svěřit, bude možná tato školní aktivita prvním impulsem k uvědomění si, že chování rodičů není normální.

Neméně důležité je šíření osvěty týkající se problematiky domácího násilí. Čím více bude veřejnost informována a tím pádem schopna podat vhodným způsobem první pomocnou ruku, tím snazší bude cesta oběti k novému začátku.

7. Klíčová slova

Osamělá matka

Neúplná rodina

Rozvod

Mateřství bez partnera

Ovdovění

Domácí násilí

Nouzová životní situace

Příčiny nouzové životní situace

8. Seznam použitých zdrojů

1. BARTOŠKOVÁ, J. *Systém poskytování pomoci ženám v nouzových životních situacích v České republice a ve spolkové zemi Bavorsko*. České Budějovice: ZSF JU, 2003. 116 s.
2. BENEŠOVÁ, V. *Domácnosti s nízkou životní úrovní*. [online]. 2000. [cit. 2009-05-01]. Dostupné z: <<http://datafakta.soc.cas.cz>>.
3. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Co je a co není domácí násilí*. [online]. [cit. 2009-04-15]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=298>.
4. BOTT, S. - MORRISON, A. - ELLSBERG, M. *Preventing and Responding to Gender-Based Violence in Middle and Low-Income Countries: a global review and analysis*. The World Bank, Poverty Reduction and Economic Management Sector Unit, Gender and Development Group, 2005. 61 s.
5. BURIÁNEK, J. - PIKÁLKOVÁ, S. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/ 2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. 152 s. ISBN 80-7330-054-0.
6. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. 1. vyd., Brno: Computer Press, 2008. 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6.
7. BÚTOROVÁ, Z. - FILADELFIOVÁ, J. *Násile páchané na ženách jako problém verejnej politiky*. [online]. 2005. [cit. 2009-05-20]. Dostupné z: <http://www.ivo.sk/buxus/docs/vyskum/subor/produkt_4164.pdf>.
8. CONWAY, H. L. *Domácí násilí*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7.
9. ČÍRTKOVÁ, L. *Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí*. [online]. 2008. [cit. 2009-05-20]. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policista/cirtkova.html>>.
10. ČÍRTKOVÁ, L. *Oběti domácího násilí*. [online]. 8.2.2001. [cit. 2009-05-22]. Dostupné z: <<http://www.rodina.cz/scripts/detail.asp?id=1600>>.

11. ČÍRTKOVÁ, L. - VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd., Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
12. DAŇKOVÁ, Š. *Úmrtnost*. [online]. [cit. 2009-04-08]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=247&lst=119>>.
13. DAVID, O. - EYDOUX, L. - SÉCHET, R. *Les familles monoparentales en Europe*. [online]. 2004. [cit. 2009-03-13]. Dostupné z: <[http://www.cnaf.fr/web/WebCnaf.nsf/090ba6646193ccc8c125684f005898f3/a442e9059d4f2c2ec125750e0045af98/\\$FILE/DE54.doc](http://www.cnaf.fr/web/WebCnaf.nsf/090ba6646193ccc8c125684f005898f3/a442e9059d4f2c2ec125750e0045af98/$FILE/DE54.doc)>.
14. DAVIES, P. - SMITH, M. - JAFFE, J. *Domestic violence and abuse*. [online]. 2008. [cit. 2009-04-15]. Dostupné z: <http://www.helpguide.org/mental/domestic_violence_abuse_types_signs_causes_effects.htm>.
15. DENT, A. *Death of a partner*. [online]. [cit. 2009-04-11]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/relationships/coping_with_grief/bereavement_deathpartner.shtml#being_widowed_when_young>.
16. DUDOVÁ, R. *Co znamená rozvod pro ženy a co pro muže*. [online]. 9.5.2006. [cit. 2009-03-22]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=233&lst=120>>.
17. DUDOVÁ R. *Mateřství po rozvodu*. [online]. [cit. 2009-03-09]. Dostupné z: <<http://www.soc.cas.cz/info/cz/25044/3952/Materstvi-po-rozvodu.html>>.
18. DUDOVÁ, R. *Neúplná rodina, „nefunkční“ rodina?* [online]. 1.11.2008. [cit. 2009-03-20].
Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=319&lst=120>>.
19. DUDOVÁ, R. *O osamělých matkách sociologicky*. [online]. 6.3.2009. [cit. 2009-03-05]. Dostupné z: <<http://www.rodina.cz/clanek6926.htm>>.
20. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. 1. vyd., Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. 234 s. ISBN 978-80-7330-136-1.

21. DUFKOVÁ, I. - ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005. 52 s.
22. DVOŘÁČKOVÁ, V. *Problematika osamělých matek s dětmi*. [online]. 29.5.2006. [cit. 2009-03-05]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/52425/pedf_m/definitiv.doc>.
23. FIALOVÁ, L. *K některým rysům demografického vývoje v České republice v závěru 20. století*. [online]. 4.12.2005. [cit. 2009-03-14]. Dostupné z: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005120402>>.
24. GJURIČOVÁ, Š. - KUBIČKA, J. *Rodinná terapie*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2003. 184 s. ISBN 80-247-0415-3.
25. *Grief Reactions Associated with the Death of Husband, Wife or Partner*. [online]. [cit. 2009-04-13]. Dostupné z: <<http://www.grieflink.asn.au/partner.html>>.
26. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Genderové nerovnosti ve stáří: marginalizace a zvýhodnění žen ve stáří*. [online]. 24.1.2009. [cit. 2009-04-08]. Dostupné z: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2009012407>>.
27. HÖHNE, S. Role dávek státní sociální podpory při redukci chudoby rodin s dětmi. *Fórum sociální politiky*, 2008, roč. 2, č. 5, s. 33 - 36. ISSN 1802-5854.
28. HRONOVÁ, M. - VAVROŇOVÁ, M. *Sociologická sonda klientek občanského sdružení ROSA a jejich dětí za rok 2007*. [online]. 29.7.2008. [cit. 2009-04-15]. Dostupné z: <http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/statistika_ROSA_za_2007.pdf>.
29. CHALOUPKOVÁ, J. *Důvody svobodného mateřství*. [online]. 2.1.2008. [cit. 2009-03-30]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=297&lst=111>>.
30. CHALOUPKOVÁ, J. - ŠALAMOUNOVÁ, P. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. [online]. 2004. [cit. 2009-03-09]. Dostupné z: <<http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=251>>.
31. JANOŠKOVÁ, L. *Role osamělé matky*. [online]. 13.12.2007. [cit. 2009-04-20]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/78720/fss_b/DP_Lenka_Janoskova.doc>.
32. KARSTEN, H. *Ženy - muži*. 1. vyd., Praha: Portál, 2006. 183 s. ISBN 80-7367-145-X.

33. KLÍCHOVÁ, B. *Centrum zdravotní a sociální péče Liberec, příspěvková organizace, rozbor činnosti a hospodaření, rok 2005* [online]. 28.3.2006. [cit. 2009-03-05]. Dostupné z: <http://www.czasp.cz/formulare/rozbor_roku_2005.pdf>.
34. KOVAŘÍK, J. - ŠMOLKA, P. *Současná rodina: problémy - konstanty - proměny - naděje*. Praha: Asociace manželských a rodinných poradců ČR, 2006. 71 s.
35. KOZLOVÁ, L. - TOMANOVÁ, N. *Dobrovolné mateřství bez partnera* [online]. 16.1.2006. [cit. 2009-03-05]. Dostupné z: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2006011603>>.
36. KRAJÍČKOVÁ, B. *Komplexní analýza situace opuštěných matek v nouzi*. ZSF JU v Českých Budějovicích. 2007.
37. KŘÍŽKOVÁ, A. *Nepříliš harmonická realita. Rodičovské kombinace práce a péče v mezích genderové struktury současné české společnosti*. [online]. 27.1.2008. [cit. 2009-04-23]. Dostupné z: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2008012711>>.
38. KŘÍŽKOVÁ, A. *Srovnání postavení mužů a žen na trhu práce*. [online]. 14.5.2003. [cit. 2009-04-24]. Dostupné z: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100219s_eu30514a.pdf>.
39. KUCHAROVÁ, V. Harmonizace rodiny a zaměstnání podle formy rodinného soužití. *Fórum sociální politiky*, 2008, roč. 2, č. 6, s. 8 -14. ISSN 1802-5854.
40. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ B. - POKORNÁ, D. - TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.
41. *Matky samoživitelky jsou častěji nemocné*. [online]. 22.6.2004. [cit. 2009-05-03]. Dostupné z: <<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/34698-matky-samozivitelky-jsou-capejinemocne.html>>.
42. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
43. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd., Praha: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.
44. MUCHA, I. *Texty ze sociologie*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 2001. 223 s. ISBN 80-86391-04-3.

45. *Národná správa SR o implementácii Pekingskej Akčnej platformy*. [online]. [cit. 2009-04-10]. Dostupné z: <<http://www.gender.gov.sk/index.php?id=198>>.
46. NÁRODNÍ CENTRUM SOCIÁLNÍCH STUDIÍ. *Sociodemografická analýza neúplných rodin s nezletilými dětmi v ČR*. [online]. 2005. [cit. 2009-27-03]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/4355/analyza.pdf>>.
47. *Nejen modřiny z vás dělají oběť...* [online]. [cit. 2009-04-15]. Dostupné z: <<http://www.avonprotidomacimunasili.cz>>.
48. *Neúplných rodin přibývá* [online]. 8.10.2002. [cit. 2009-03-09]. Dostupné z: <http://www.watchtower.org/b/20021008/article_01.html>.
49. NOVÁK, T. - DVOŘÁČKOVÁ, B. *Je vhodné osamělé matce sdělit, že její dítě „potřebuje otce“?* [online]. 8.8.2008. [cit. 2009-04-08]. Dostupné z: <<http://www.vasedeti.cz/je-vhodne-osamele-matce-sdelit-ze-jeji-dite-potrebuje-otce-clanek-3380>>.
50. POPP, T. *Ženy - postavení ve společnosti, domácí násilí*. *E-polis.cz*. [online]. 13.1.2004. [cit. 2009-05-20]. Dostupné z: <<http://www.e-polis.cz/sociologie/40-zeny-postaveni-ve-spolecnostidomaci-nasili.html>>. ISSN 1801-1438.
51. *Proč jsou matky lepšími zaměstnanci*. *Rodiče*, 2008, roč. 2, č. 9., s. 12. ISSN 1211880X.
52. RADIMSKÁ, R. *Rozvedené a svobodné matky v ČR*. [online]. 19.8.2003. [cit. 2009-03-05]. Dostupné z: <<http://www.soc.cas.cz/articles/cz/24/688/Radimska-Radka-2003-.-Rozvedene-a-svobodne-matky-v-Ceske-republice-Gender-rovne-prilezitosti-vyzkum-1-2-11-14.html>>.
53. RADIMSKÁ, R. *Ztracení otcové: pohádka o nástupu matriarchátu*. [online]. 2.7.2004. [cit. 2009-04-20]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=179&lst=111>>.
54. SCHOŘÁLKOVÁ, G. *Jsou děti ještě budoucnost národa?* [online]. [cit. 2009-05-03]. Dostupné z: <<http://www.gentleman.cz/archiv/99/spol/0316.htm>>.
55. SOUKUPOVÁ, E. *Neprovdané matky na trhu práce*. [online]. 2.1.2008. [cit. 2009-04-23]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=295&lst=111>>.

- 56.** SOUKUPOVÁ, E. *Postavení neprovdaných matek v sociálním systému*. [online]. 2.1.2008. [cit. 2009-03-30]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=298&lst=111>>.
- 57.** ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2004. 129 s. ISBN 80-247-0888-4.
- 58.** ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2004. 197 s. ISBN 80-247-0586-9.
- 59.** ŠŤASTNÁ, A. *Analýza: Neúplné rodiny a rozvody manželství s dětmi*. [online]. 22.3.2005. [cit. 2009-03-09]. Dostupné z: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=28>.
- 60.** VAVROŇ, J. *Chudobou je v Česku ohroženo až půl miliónu lidí*. [online]. 1.2.2008. [cit. 2009-05-17]. Dostupné z: <<http://www.novinky.cz/domaci/132161-chudobou-je-v-cesku-ohrozeno-az-pul-milionu-lidi.html>>.
- 61.** *V Česku přibývá osamělých matek*. [online]. 11.2.2008. [cit. 2009-03-09]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c4-10070920-22932980-002000_d-v-cesku-pribyva-osamelychmatek_matek>.
- 62.** VITOUŠOVÁ, P. *Komentář k analýze dat „Vykázání/ zákaz vstupu v ČR“ v roce 2008*. [online]. 27.1.2009. [cit. 2009-04-17]. Dostupné z: <http://www.donalinka.cz/news.php?action=showNews&id_categoryNode=498>.
- 63.** VODÁKOVÁ, A. - VODÁKOVÁ, O. *Rod ženský: Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* 1. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 356 s. ISBN 80-86429-18-0.
- 64.** *Výchova v ohrožených rodinách*. [online]. 24.2.2007. [cit. 2009-05-20]. Dostupné z: <<http://www.katkabotka.szm.sk/VvorII.doc>>.

9. Přílohy

Příloha 1: Dotazník

Příloha 2: Volná vyjádření respondentů

Příloha 1: Dotazník

DOTAZNÍK PRO VEŘEJNOST ČESKOKRUMLOVSKÉHO REGIONU

únor 2009

Vážený respondente/vážená respondentko, obracím se na Vás s žádostí o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Výsledky dotazníku poslouží pouze pro účely zpracování mé diplomové práce. Zvolené odpovědi prosím zakroužkujte nebo doplňte. Dotazník prosím vyplňte co nejpoctivěji a nejpravdivěji. Jakékoli Vaše poznámky samozřejmě uvítám.

Za Vámi poskytnuté informace mnohokrát děkuji.

Bc. Barbora Maroušková

Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

A.

1. Pohlaví

a) muž

b) žena

2. Věk

a) pod 20 let

b) 21 - 30 let

c) 31 - 40 let

d) 41 - 50 let

e) 51 - 60 let

f) 61 - 70 let

g) nad 70 let

3. Rodinný stav

- a) svobodný/á
- b) ženatý/vdaná
- c) rozvedený/á
- d) vdovec, vdova

4. Pocházíte z

- a) vesnice
- b) města *Uved'te prosím přibližný počet obyvatel*

5. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- a) nedokončené základní
- b) základní
- c) středoškolské zakončené vyučením
- d) středoškolské zakončené maturitou
- e) vyšší odborné
- f) vysokoškolské

6. V současné době

- a) pracuji
- b) jsem na rodičovské dovolené
- c) studuji *Uved'te prosím jaký obor?*
- d) nezaměstnaný/á *Uved'te prosím jak dlouho?*
- e) jiná možnost *Uved'te prosím jaká?*

7. Svou nynější finanční situaci považuji za

- a) výbornou
- b) spíše ucházející
- c) spíše problematickou
- d) kritickou

B.

8. Seřad'te prosím pomocí známek 1 až 5 jednotlivé rizikové typy rodin podle Vašeho názoru na jejich ohrožení (1 = nejméně riziková , 5 = nejvíce riziková, každou z číslic 1 až 5 je možné použít pouze jednou!)

- a) rodiny osamělých matek
- b) rodiny na prahu důchodu
- c) rodiny začínajících podnikatelů
- d) rodiny s nezaměstnaným členem
- e) mladé rodiny se ženou na rodičovské dovolené

9. Zakroužkujte prosím podle Vás nejrizikovější možnou příčinu vedoucí osamělé matky do nouzové životní situace (pouze jednu možnost)

- a) zdravotní stav matky
- b) bezprostřední sociální vztahy
- c) rodinné a partnerské vztahy
- d) finanční situace
- e) výchova dětí
- f) jiné *Uved'te prosím*

10. Osamělé matky v nouzi se podle Vás obracejí s žádostí o pomoc nejčastěji na (zakroužkujte prosím jen jednu možnost)

- a) rodinné příslušníky
- b) přátele
- c) poradny pro ženy v nouzi
- d) azylové domy
- e) Policii ČR
- f) svého obvodního lékaře
- g) psychologa
- h) jiné *Uved'te prosím*

13. Nejzásadnějšími příčinami vedoucími ženu k podání žádosti o ubytování v azylovém domě pro matky s dětmi podle Vás jsou

(zakroužkujte prosím maximálně tři možnosti)

- a) ztráta bydlení v důsledku rozvodového řízení či rozchodu
- b) nedostatek finančních prostředků
- c) neshody s dalšími členy rodiny obývajícími společnou domácnost
- d) zamítavý postoj partnera k neplánovanému těhotenství
- e) úmrtí partnera
- f) domácí násilí páchané na ženě či dítěti
- g) alkoholismus partnera
- h) jiné *uved'te prosím*
-
-

14. Velké procento žen týraných v dětství, se v dospělosti podle Vašeho názoru

(zakroužkujte prosím pouze jednu možnost)

- a) **nestane obětí domácího násilí** právě díky prožitým zkušenostem (jsou opatrnější a v případě násilí ze strany partnera nekompromisní)
- b) **stane obětí domácího násilí** právě díky prožitým zkušenostem (jejich sebevědomí v dětství utrpělo, hůře se brání, násilí je pro ně vlastně jakousi součástí života, byť těžce snesitelnou)
- c) **samo dopouští domácího násilí vůči partnerovi** právě díky prožitým zkušenostem (přisvojí si chování fungující na principu dosáhnout svého prostřednictvím násilí)

15. Domníváte se, že je pravděpodobné, aby oběť domácího násilí opakovaně vyhledávala vztahy s partnery majícími sklon k násilnému chování (byť třeba podvědomě)?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Příloha 2: Volná vyjádření respondentů

- za účelem zachování autentičnosti vyjádření nebyl text žádným způsobem upravován.

Vyjádření respondentky 1:

„V některých případech mluvím z vlastní zkušenosti, ale měla jsem to štěstí, že jsem se z „krizové“ situace dokázala dostat vlastním přičiněním.“

Vyjádření respondentky 2:

„Myslím si, že v této zemi není právo postaveno tak, aby oběti domácího násilí věřili v účinnou pomoc. Není dobrá spolupráce mezi soudy - jednotlivými a Policií (vlastní zkušenost).“

Vyjádření respondentky 3:

„Žena trpí tím, že za každou cenu chce udržet rodinu pohromadě, poněvadž tím nejvíc trpí děti a proto se nechá mlátit. I když zavolá policii tak násilníka vyslechnou a snaží se mu domluvit a pak ho pustí a kolotoč začne znovu.“

Vyjádření respondentky 4:

„Jak jsem již uváděla, dle osobní zkušenosti ze svého bezprostředního okolí si myslím, že jedním z velkých problémů je pocit týraných žen, že by se měly za něco stydět, že je daná situace zaviněna jimi samotnými. Možná chybí prevence, informovanost, dostatečné příklady řešení takto problematických situací.“

Vyjádření respondentky 5:

„Policie ČR neůže zasáhnout podle zákona dříve než se něco stane. Aby se předešlo domácímu násilí je nutná pravence. Zasáhnout při právních známkách násilí, ale je nutné, aby zadržela pravého agresora. ne toho kdo agresí svádí na druhého. Matka ohrožovala nožem děti i manžela Po přivolání Policie byl zatčen otec. Který již dva roky je ve vězení a matka stále týrá děti, ale pro všechny státní orgány je toto vyřízeno a

dále se o případ nezajímají. Až než se skutečně něco dětem stane. Prevence a dopátrávání viníka se nikdo neobtěžoval, ač svědků bylo hodně. (zdravotníci RZS, několik záznamů o výjezdu místně příslušné Policie.“

Vyjádření respondentky 6:

„Nevím přesně, k čemu se mám vyjádřit. Týrané ženy je těžko poznat, vědomě to skrývají, stydí se a pomoc odmítají. Ale myslím si, že každá žena si má sakra rozmyslet, s kým bude žít a mít dítě. Člověk se nezmění ze dne na den a myslím, že tyran se včas pozná. Pokud to však přehlídí a myslí, že se změní, je naivní. Pak je nezodpovědná, že budoucí dítě bude v „péči“ tyrana.“

Vyjádření respondenta 1:

„Je velmi smutné, že nás, ať chceme nebo ne, ovládá naše finanční situace.“

Vyjádření respondenta 2:

Nikdy jsem se s obětí domácího násilí nesetkal, myslím však, že zákony ČR jsou velmi nevyhovující a nahrávají agresorům. Oběť tak není jen obětí domácího násilí, ale bohužel i obětí české společnosti.“

Vyjádření respondenta 3:

„Policie by měla zakročit rázně a hlavně rychle jednat a ne čekat až dojde k nejhoršímu. Podpora státu u rodin s malými dětmi je velice malá až směšná. U samoživitelek je to ještě daleko horší.“

Vyjádření respondenta 4:

„Myslím si, že dnešní způsob života a podmínky vytvářené touto společností velmi negativně ovlivňují partnerské soužití v důsledku příliš velkého tlaku a nejistot (ztráta zaměstnání - finanční situace - stres a agresivita, samozřejmě lhostejnost státní správy, která obyčejné lidi potřebuje pouze pár týdnů před volbami a pak se na ně“

Vyjádření respondenta 5:

„Domnívám se, že kromě výše uvedených dotazů je v období týraných osob ještě velmi důležitou rolí ta situace, kdy se v životě týraných osob projevuje nezáměr okolí. Osoby žijící v blízkosti týraných osob nemají v řadě případů zájem si tzv. „pálit prsty“ tím, že se přímo podílí na řešení této situace v životě týraných osob. Dále, nejsou ještě dostatečně propracované zákony na ochranu těchto osob mající snahu pomoci řešit v rámci zákonnosti domácí násilí. Většinou se stávají oběťmi šikany, urážek a vyhrožováním vykonání násilí na nich osobně.“

Vyjádření respondenta 6:

„Myslím si, že:

- 1) Řada týraných žen končí sama v ústavní psychiatrické péči, nejčastěji pro syndrom závislosti na alkoholu či jiných návykových látkách (pervitin, opioidy).
- 2) Týrané ženy jsou v naprosté většině i sexuálně zneužívané, což ještě umocňuje jejich „falešný“ pocit studu.
- 3) Malá dostupnost specializovaných poraden a psychoterapeutických skupin pro týrané ženy je z části dána malou informovaností společnosti o tomto problému.“